

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: «Βιώσιμη Κοινοτική Ανάπτυξη»
Η Περίπτωση της Σητείας Λασιθίου Κρήτης
(1960-2016)

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: **ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: **ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΣΗ - ΛΕΚΑΚΗ**
ΜΕΛΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: **ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΝΙΟΡΔΟΣ**
ΣΤΕΛΛΑ ΖΑΜΠΑΡΛΟΥΚΟΥ

Ρέθυμνο, Σεπτέμβριος 2016

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Βιώσιμη Κοινωνική Ανάπτυξη»
Η Περίπτωση της Σητείας Λασιθίου Κρήτης
(1960-2016)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΗ

Ματθαίος Καπετανάκης

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Μαρία Κούση - Λεκάκη

ΜΕΛΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Σωκράτης Κονιόρδος

Στέλλα Ζαμπαρούκου

Ρέθυμνο, Σεπτέμβριος 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Υπάρχει απάντηση στο ερώτημα μέσα μας: «Τι θα είχε γίνει, αν είχα επιλέξει αυτό, αντί για εκείνο;» Και υπάρχει λόγος απάντησης ή είναι προτιμότερο με ό, τι έχουμε να προσπαθήσουμε για το καλύτερο; Εν τέλει, ο καθένας μας διαμορφώνεται και από τις επιλογές του και από τη συγκυρία και από την εκάστοτε ωριμότητά του σε αυτά. Σίγουρα μικρός στη Γαλλία, όπου έζησα χάρις τις σπουδές του πατέρα μου, μού άρεσε να βλέπω το δελτίο καιρού, γιατί αγαπούσα το χιόνι. Μαζί αγάπησα συνολικά τη φύση με τα μαθήματα κηπουρικής στο εκεί νηπιαγωγείο, ενώ λίγο πριν επιστρέψουμε Ελλάδα με τον αδερφό μου που γεννήθηκε στη Lyon, συμμετείχα στην πρώτη μου εβδομαδιαία σχολική εκδρομή, υπό τον τίτλο: “La classe verte” / «Η πράσινη τάξη». Η προσαρμογή ήταν δύσκολη, αλλά συνεχώς θετικά αποδοτικότερη, όπως και της Ελλάδας για κάμποσα χρόνια ακόμα. Εν τω μεταξύ, η έκθεση σε δίγλωσσο περιβάλλον από μικρή ηλικία, έφερε πολλές πολυπολιτισμικές παραστάσεις και την αγάπη για την εκμάθηση ξένων γλωσσών, για την προσέγγιση του κόσμου εκ των έσω. Σε ηλικία γυμνασίου, η εντρύφηση στον γαλλικό τύπο και δη για περιβαλλοντικά θέματα, έφερε τα πρώτα πτυχία με το επίπεδο του προφορικού και γραπτού λόγου, αντίστοιχου αυτού των πανελλαδικών. Στην τελευταία τάξη του λυκείου ένας γραπτός διαγωνισμός απέφερε επίσκεψη στο Στρασβούργο, προεδρεία της επιτροπής περιβάλλοντος, με τις πρώτες τότε και τόσο αθώες αναφορές στις ΑΠΕ, ενώ και νωρίτερα υπήρξαν προγράμματα μαθητικής σχολικής έρευνας και συμμετοχής σε αγγλόφωνο έντυπο με σχολεία ανά την Ευρώπη. Χωρίς στόχο, έτυχε η Δημόσια Διοίκηση-Δημόσια Οικονομική με ένα αμφιθέατρο να αναρωτιέται τι σημαίνει βιώσιμη ανάπτυξη και έναν καθηγητή το πού βρέθηκε αυτή η γνώση σε έναν τότε 18χρονο; Η δημοσιογραφία φάνταζε δύσκολη. Τότε ήταν η πρώτη συνειδητοποίηση ως μεράκι, παρά τα δωρεάν μαθήματα που είχαν προηγηθεί στο γυμνάσιο από τη διεύθυνση δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Ρεθύμνου και παρά τις παιδικές αναμνήσεις συγγενικών προσώπων που το θυμόντουσαν, το μεράκι αυτό, ενώ αγνοείτο αυτή η θύμηση για πολλά χρόνια ακόμα. Θα εισαγόμεν στο τμήμα Μέσων Επικοινωνίας-Πολιτισμού και στο β' έτος μέσω του 10%, χωρίς καν να αλλάξω σπίτι και πανεπιστήμιο. Επέστρεψα Κρήτη, με ιδιωτική διδασκαλία ολοκλήρωσα τις σπουδές. Σκεφτόμουν ότι δεν επρόκειτο να γίνω δημοσιογράφος εργασιακά κι ας είχα εργαστεί ως οπερατέρ για εμπειρία εκ του σύνεγγυς, όπως και ότι ούτε θα μπορούσα να εισαχθώ στο τμήμα Κοινωνιολογίας του τόπου μου, του Ρεθύμνου. Κι όμως το 2010 έτυχαν κι έγιναν αμφότερα πραγματικότητα. 5 χρόνια μετά ανησυχούσα που δεν έβλεπα πρόοδο, αλλά σμίκρυνση σε όλα τα επίπεδα. Μόνο δουλειά περισσότερη, λιγότερα χρήματα. Είχα περάσει στα 2 χρόνια, όλα τα μαθήματα και με το παραπάνω. Η διπλωματική βουνό. Με βοήθεια όμως μέσα από τα ίδια τα μαθήματα και τους καθηγητές που τα ενέπνεαν, κάτι χτίζονταν κάθε φορά. Η επιλογή του θέματος ήρθε, όπως η αγάπη για τη δεύτερη, ιδιαίτερη της μητέρας πατρίδα, τη Σητεία, σαν ένα νησί μέσα στο νησί, ένα ακατέργαστο διαμάντι που θέλει βοήθεια στο πως τελικά να σφυρηλατηθεί. Ευχαριστώ ιδιαίτερα όλους τους συμπρωταγωνιστές αυτής της ιστορίας που έχει απόλυτη σχέση με την πραγματικότητα και που με την παρέα τους είμαι σήμερα εδώ.

Σε όσους αγαπούν, ζουν και αισθάνονται ως Ετεοκρήτες.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η βιώσιμη ανάπτυξη ως έννοια, παραδόξως υφίσταται πολύ παλαιότερα από ότι θεωρεί το πλατύ κοινό. Χρόνο με το χρόνο διαδόθηκε ευρύτερα, λόγω και της στροφής των μέσων ενημέρωσης σε περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος θέματα τη δεκαετία του 1990 που τέθηκε στο παγκόσμιο επίκεντρο το φαινόμενο του θερμοκηπίου και η τρύπα του όζοντος. Στη μεταπτυχιακή αυτή διπλωματική εργασία, ακολουθείται ο επιστημονικός ρους της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, σε πολιτικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό επίπεδο, μέχρι σήμερα, ακολουθώντας τους διαφορετικούς χρωματισμούς και αποχρώσεις που εκλαμβάνει υπό το πρίσμα των εκάστοτε διεθνών, ευρωπαϊκών, εθνικών και τοπικών συνθηκών. Αυτό που σήμερα έχει συλλάβει η κοινή γνώση ως βιώσιμη ανάπτυξη, μάλλον ανταποκρίνεται σε παλαιότερη θέαση του θέματος και το σήμερα δεν είναι ευρέως γνωστό ή έστω δεν έχει καταστεί βιωματικά διαδεδομένο στην πλειοψηφία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μελέτη των διάφορων κλίμακων συστηματοποίησης τυπολογίας και κατάταξης της βιώσιμης ανάπτυξης που εξελίχθηκαν αντικατοπτρίζοντας και τις τάσεις της κάθε εποχής, στο πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν και δοκιμάστηκαν.

Η περιπτώσιολογική αυτή μελέτη, φέρνει στο επίκεντρο την εσχατιά της ευρωπαϊκής γης όπου κάποτε διασώθηκε το μινωικό παρελθόν της Κρήτης και σήμερα ζει στο περιθώριο, στην απομόνωση παρότι διαθέτει αεροδρόμιο και λιμάνι. Όπου υπάρχουν σχέδια για πολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες, την ώρα που δεν υπάρχουν σύγχρονα οδικά δίκτυα. Εκεί όπου το ένα τρίτο της έκτασης αφορά περιοχές του δικτύου NATURA 2000 και ενώ έχουν εκπονηθεί Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, αυτές όμως μέχρι σήμερα δεν έχουν ακόμη εγκριθεί. Η Σητεία είναι η περιοχή της Κρήτης όπου η αναλογία μόνιμου πληθυσμού σε σχέση με το πλήθος των επισκεπτών παραμένει σε αναλογίες εποχών μη εντατικής τουριστικής ανάπτυξης. Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η μεταμόρφωση του αστικού τοπίου με τα χρόνια, των επιδιώξεων της κοινωνίας και των αναπτυξιακών φορέων, ανάλογα με το ποια σφαίρα της ανθρώπινης δραστηριότητας εκπροσωπούν. Αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διακύμανση της τοπικής αυτοδιοίκησης στο τι θεωρεί ως καινοτόμα και πρωτοποριακή επιδίωξη για τον τόπο ανά το πέρασ των δεκαετιών και τι το διαταράσσει και το μεταμορφώνει αυτό. Είναι μια περιοχή που μέσα σε 50 χρόνια άλλαξε πολλές φορές φυσιογνωμία σε αναλογία με τον ρου των ευρωπαϊκών κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, ακόμη και στο αγροτικό της περιβάλλον όταν ήταν ένα χωριό, μέχρι να γίνει μια ημι-αστική, ως οριακά αστική, σύμφωνα με τα σύγχρονα ελληνικά δεδομένα, περιοχή.

Κάθε περίπτωση έχει τη μοναδικότητά της, όμως υπερίπταται ένα θεωρητικό υπόβαθρο που κι αυτό είναι πιο ξεκάθαρο ή περίπλοκο ανάλογα με το αν αφορά τη διεθνή ή την ελληνική πραγματικότητα, δίνει τα ερεθίσματα για το υλικό αναζήτησης στις συνεντεύξεις, που συμπληρώνονται από δευτερογενή έρευνα και συλλογή στοιχείων για να υπάρξει η απαραίτητη αποστασιοποίηση κι όλα αυτά εμπλέκονται μεταξύ τους εξαρχής και μέχρι τέλους.

Λέξεις – κλειδιά: περιπτώσιολογική μελέτη, περιβάλλον, βιώσιμη ανάπτυξη, κοινότητα

ABSTRACT

The concept of sustainable development, as a paradox, is much older than it is considered by the broad audience. Year after year, it was vastly acquainted, owing to the turn of the media to subjects of environmental interest during the decade of 1990, when it was set to the global epicenter, the greenhouse effect and the depletion of the ozone layer. In this master thesis, we follow to date, the scientific course of the concept of sustainable development, in a political, social, environmental and economic level, following the diverse colorings and shades that are depicted on it, under the view of the international, European, national and local circumstances. What is nowadays conceived as common sense, regarding sustainable development, rather corresponds to an older point of view on the subject, in a way that what applies to our times, is not widely known or at least it has yet to be acknowledged by experience to the majority. It is of special interest to study the various climaxes of systematization of typologies and rankings of sustainable development that evolved reflecting to the tendencies of each period of time, within the context they were created and tested.

This case study, brings to the epicenter the extremity of the European land, where sometime was rescued the Minoan past of Crete. An area that nowadays lives marginalized and in isolation, despite hosting both an airport and a port. An area where there are plans for sumptuous touristic investments, despite the lack of modern roads. Where the one third of the region, is part of the NATURA 2000 network and despite the fact that Special Environmental Studies have been conducted, they have yet to be approved. Sitia is a region of Crete where the ratio between locals and visitors remains to the rates of non-intensive touristic growth. The transformation of the urban landscape is significantly interesting throughout the years, as long as the transformation of the society's pursuits and those of the developmental lobbies, in accordance to the sphere of human development they represent. Rather interesting is also, the variance of the local administration on what it considers as innovative and pioneering pursuit for the area, throughout the decades and what interferes with that and transforms it. It is a region that in the last 50 years its physiognomy has changed time and time again, according to the flux of the European Community funding, even to its agricultural environment when it still was a village, till it became semi-urban to barely urban, an area, according to modern Greek standards.

Each case has its uniqueness, though a theoretical background overflies. A background that is more clear or complicated depending on whether it involves the international or the Greek reality, giving stimulus to search for material via interviews, that are supplemented by secondary research and data collection, so as to guarantee the necessary distancing, with all of the above mentioned, being all involved together from beginning to end.

Keywords: case study, environment, sustainable development, community

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	19
2.ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	19
2.1. Τι είναι βιώσιμη ανάπτυξη.....	19
2.2. Βιώσιμη ανάπτυξη και αειφορία.....	23
2.3 Αειφόρος ανάπτυξη.....	32
2.4. Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης.....	34
2.4.1 Ένταξη πολιτισμικών και κοινωνικών στοιχείων.....	34
2.4.2. Προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.....	36
2.5. Τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης.....	37
2.6. Βιώσιμη κατανάλωση.....	38
2.7. Βιώσιμη ανταγωνιστικότητα.....	40
2.8. Συστήματα κατάταξης και κλίμακες βιώσιμης ανάπτυξης.....	41
2.8.1. Η γερμανική επιτροπή Enquete.....	41
2.8.1.1.Οικονομικοί κανόνες.....	41
2.8.1.2.Οικολογικοί κανόνες.....	42
2.8.1.3.Κοινωνικοί κανόνες.....	43
2.8.2 Αρχές και διακρίσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.....	43

2.8.2.1. Η θεώρηση Haughton	43
2.8.2.2..Η κλίμακα βιώσιμης ανάπτυξης στις βιομηχανικές κοινωνίες των S. Baker, M., Kousis, D. Richardson & S. Young	45
2.8.2.3. Οι τέσσερις κατηγορίες βιώσιμης ανάπτυξης των O’ Riordan & Voisey	49
2.8.2.4. Η πολιτικοοικονομική τυπολογία της Kathryn Davidson για την βιωσιμότητα	50
2.9. Από την βιώσιμη ανάπτυξη και την αειφορία στη Νέα Παγκόσμια Πράσινη Συμφωνία (GGND).....	53
2.10. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ & ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	55
2.10.1. Ευρωπαϊκή Ένωση και βιώσιμη ανάπτυξη.....	55
2.10.2. Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του Περιβάλλοντος.....	55
2.11. Ελλάδα και βιώσιμη ανάπτυξη	63
2.11.1. Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα.....	63
2.11.2 Το περιβάλλον στο Σύνταγμα του 1975/86 και η αναθεωρημένη εκδοχή του 2001	66
2.11.3. Το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος	70
2.11.4. Ο θεσμός της Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης	74
2.11.5. Η υιοθέτηση της αειφορίας ως κατευθυντήριας αρχής στον οικιστικό, χωροταξικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό.....	75

2.11.6. Νομολογία του ΣΤΕ.....	78
2.11.7. Φορείς προστασίας του περιβάλλοντος στην Ελλάδα.....	80
2.11.7.1 Κεντρικές Υπηρεσίες.....	80
2.11.7.2 Περιφέρειες και ΟΤΑ	81
2.11.7.3 Λοιποί Φορείς.....	82
2.12 Βιώσιμη ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ...	86
3.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	86
3.2. Η ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ.....	88
3.3. Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ.....	89
3.4. Η ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	91
3.5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΟΠΟΥ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	116
Α. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	116
Β. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΣΗΤΕΙΑ	117
Γ. ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ	151
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	152
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	152
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	155
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	161

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η υπό εξέταση περιοχή της Σητείας είναι περιβαλλοντικά ευαίσθητη, με ιδιαίτερο φυσικό πλούτο, όπως και μη αξιοποιημένη εντατικά, αραιοκατοικημένη και με σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης οι οποίες όμως θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από την αρχή της βιωσιμότητας, αφού συντηρείται οικονομικά επί το πλείστο από τον τουρισμό και τον αγροτικό τομέα για την αειφορική ανάπτυξη των οποίων αποτελεί προϋπόθεση η προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα, η ανάπτυξη της περιοχής οφείλει να διέπεται και από τον κοινοτισμό, δεδομένου ότι πρόκειται για μια απομονωμένη περιοχή, σαν να αποτελεί η ίδια νησί μέσα στο νησί της Κρήτης. Αυτά της τα χαρακτηριστικά όμως, οδήγησαν και στην ανάπτυξη των ΑΠΕ στην περιοχή, πρωτοποριακά μάλιστα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, χάρις τις πολλές ώρες ηλιοφάνειας και ισχυρών ανέμων κατά έτος.

Σε αυτή τη διπλωματική εργασία, θα γίνει προσπάθεια να αποτυπωθεί το ελλαδικό και το ευρωπαϊκό πλαίσιο ανάπτυξης, όπως και να διερευνηθούν οι έννοιες της βιώσιμης και κοινοτικής ανάπτυξης μέσα από την οπτική της κοινωνιολογίας. Έπειτα, στο ερευνητικό τμήμα θα γίνει απόπειρα να ταξινομηθεί η περιοχή της Σητείας με βάση πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία στο επίπεδο βιώσιμης ανάπτυξης που φέρεται να βρίσκεται σήμερα, αλλά και η όλη πορεία της ανάπτυξης της περιοχής σε χρονολόγιο από τη δεκαετία του 1960 με τα βασικά σημεία. Θα δοθεί έμφαση στα συν και τα πλην του σήμερα, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις απειλές, όπως και στο αν υπάρχουν αλλαγές σε διάφορα επίπεδα και σε αποφάσεις, λόγω της οικονομικής κρίσης. Στο τέλος, με βάση τα στοιχεία που θα έχουν προκύψει από τη μελέτη περίπτωσης, θα εξαχθούν συμπεράσματα για την υφιστάμενη κατάσταση και προτάσεις για τη διαχείριση της περιοχής με στόχο την κοινοτική βιωσιμότητα.

Η βιώσιμη ανάπτυξη, βρίσκεται στις κοινωνίες και έχει το πλεονέκτημα της ευελιξίας. Οι κοινωνίες διαφοροποιούνται αναφορικά με τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους, το επίπεδο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και φυσικές-π.χ. γεωλογικές και τοπογραφικές- και κλιματικές συνθήκες.

Η αστική οικονομική περιβαλλοντική βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως η οικονομική αλλαγή που συμβάλλει στην παγκόσμια περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η οποία ενισχύει και το τοπικό φυσικό και κατασκευασμένο αστικό περιβάλλον.

Οι κοινωνίες οι οποίες συμβάλλουν στην εξασφάλιση της παγκόσμιας βιωσιμότητας μπορεί να δημιουργηθούν στο εγγύς μέλλον. Εντούτοις υλοποιούνται σημαντικές προσπάθειες για την ανάπτυξη αρχών σχεδίασης, οι οποίες θα ενώσουν τις κοινωνικές, οικονομικές και οικολογικές διαστάσεις μιας περιοχής εντός ενός ισορροπημένου και ολιστικού περιβάλλοντος. Όσο αυτό το κίνημα εξαπλώνεται, δίνεται βαρύτητα στην δημιουργία ανθρώπινων γειτονιών και κοινωνιών οι οποίες χαρακτηρίζονται από μικτή χρήση γης που ενισχύει εναλλακτικές μορφές μεταφορών, όπως τα μέσα μαζικής μεταφοράς, περπάτημα και ποδηλασία.

Διάφορα άλλα στοιχεία, τα οποία δίνουν βαρύτητα σε μια μεγάλη ποικιλία τύπων στέγασης, προκειμένου να ανταποκρίνονται όλες οι ανάγκες ενός ποικιλόμορφου πληθυσμού, είναι η διατήρηση των γεωργικών εκτάσεων, των ανοικτών χώρων και η κατασκευή δημόσιων χώρων, ως το βασικό στοιχείο της κοινωνικής ζωής. (Bridger, Luloff, 1990)

Το επίκεντρο της διπλωματικής εργασίας είναι η κοινότητα και η βιώσιμη ανάπτυξή της. Στη συγκεκριμένη διπλωματική ως κοινότητα θεωρείται η περιοχή της Σητείας Λασιθίου Κρήτης, μια σχετικά απομονωμένη περιοχή, η οποία έχει διατηρήσει μέχρι σήμερα σε ικανοποιητικό επίπεδο την ισορροπία ανάμεσα στη βιωσιμότητα και την τουριστική ανάπτυξη, όχι όμως τόσο λόγω των φιλοπεριβαλλοντικών πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί, αλλά μάλλον περισσότερο, επειδή η περιοχή είναι γεωγραφικά απομονωμένη, ίσως μάλιστα αποτελεί μια από τις λίγες περιοχές που οι τουριστικοί επισκέπτες είναι αρκετά λιγότεροι από τον μόνιμο πληθυσμό σε σχέση με τις αναλογίες που ισχύουν στο υπόλοιπο νησί.

Η κοινότητα θα διερευνηθεί με τον τρόπο που την ερμηνεύει η Beeton (2006) η οποία δίνει έμφαση στη βιωσιμότητά της και έπειτα στην ανάπτυξη του τουρισμού, όπως και οι Hall, Richards (2000) σε αντιδιαστολή με τον Murphy (1985) ο οποίος στη θεώρησή του δίνει βάρος περισσότερο στην ανάπτυξη του τουρισμού παρά στη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινότητας μέσω του τουρισμού.

Θα αναλυθεί η σχέση περιβάλλοντος και ανάπτυξης μέσα από τις πολιτικές και τα σχέδια βιώσιμης ανάπτυξης τόσο από την πλευρά της Ελλάδας όσο και από την πλευρά της ΕΕ, όπως και η αποτελεσματικότητα των πολιτικών προστασίας.

Ακόμη, θα διερευνηθεί η δικτύωση των μικρών τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής και η δυναμική περαιτέρω προοπτικής προκειμένου να αναπτυχθεί η περιοχή ως τουριστικός προορισμός στα πρότυπα που εργάστηκαν οι Tinsley και Lynch (2001).

Θα αναζητηθούν τα δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά στοιχεία της υπό μελέτη περιοχής από το 1960 μέχρι σήμερα και τα πρακτικά συνεδριάσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης αναφορικά με θέματα ανάπτυξης, περιβάλλοντος και τουρισμού, ενώ θα γίνουν και συνεντεύξεις βασικών δρώντων στα προαναφερόμενα θέματα. Έχοντας συλλέξει τα στοιχεία αυτά θα καταταχθεί η περιοχή στις διάφορες κλίμακες βιώσιμης ανάπτυξης που έχουν παρουσιαστεί από την επιστημονική κοινότητα. Έχοντας πλέον μια εικόνα για την κατάταξη της υπό μελέτη περιοχής, με αξιοποίηση της θεωρίας θα ερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο η περιοχή μπορεί να βελτιώσει τη θέση της προς όφελος της κοινωνίας και του περιβάλλοντος με ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη.

Το θεωρητικό μέρος εξετάζει τη βιβλιογραφία επί του θέματος. Κυρίαρχη εξεταζόμενη έννοια είναι η βιώσιμη ανάπτυξη που περιλαμβάνει εννιά υποκεφάλαια. Στο πρώτο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί τι είναι η βιώσιμη ανάπτυξη. Στο δεύτερο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η βιώσιμη ανάπτυξη και η αειφορία. Στο τρίτο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης. Στο τέταρτο υποκεφάλαιο θα εξεταστούν οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης και οι προϋποθέσεις για την επίτευξη τους. Στο πέμπτο υποκεφάλαιο θα εξεταστούν τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης. Στο έκτο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η βιώσιμη κατανάλωση. Στο έβδομο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η βιώσιμη ανταγωνιστικότητα. Στο όγδοο υποκεφάλαιο θα εξεταστούν τα συστήματα της κατάταξης και οι κλίμακες βιώσιμης ανάπτυξης και στο ένατο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί το πως από την βιώσιμη ανάπτυξη και την αειφορία οδηγηθήκαμε στην Νέα Πράσινη Συμφωνία (GNND).

Στη συνέχεια θα εξεταστούν θεωρητικά οι πολιτικές της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στην Ελλάδα και σε τοπικό επίπεδο μέσα από τρία υποκεφάλαια. Στο πρώτο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η βιώσιμη ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση

με τις πρωτοβουλίες που έχει πάρει για την προστασία του περιβάλλοντος. Στο δεύτερο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η βιώσιμη ανάπτυξη στην Ελλάδα, τα κατά καιρούς άρθρα του Συντάγματος που αναφέρονται στο περιβάλλον, το νομοθετικό πλαίσιο, ο θεσμός της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η νομολογία του ΣΤΕ και οι φορείς προστασίας του περιβάλλοντος που υφίστανται. Τέλος, στο τρίτο υποκεφάλαιο θα εξεταστεί η βιώσιμη ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.

Το εμπειρικό μέρος παρουσιάζει τη μεθοδολογία της περιπτωσιολογικής μελέτης, τα εργαλεία της, τον τρόπο συλλογής δεδομένων και τα βασικά ερευνητικά ερωτήματά της. Στη συνέχεια αναλύονται τα δεδομένα και ακολουθούν τα τελικά συμπεράσματα και η συζήτηση επί του θέματος.

Παρουσιάζοντας συνοπτικά τη γεωστρατηγική θέση του δήμου Σητείας, αξίζει να αναφερθεί, ότι η Σητεία είναι μια παραλιακή πόλη στο ανατολικό άκρο της Κρήτης και του νομού Λασιθίου. Μπορεί να βρίσκεται στα βόρεια παράλια του νησιού, όμως είναι αμφιθεατρικά χτισμένη με μέτωπο στο νότο. Ο δήμος Σητείας με συνολική έκταση 684,057 τ.χλμ., αποτελεί το μεγαλύτερο σε έκταση δήμο της Κρήτης και το νοτιοανατολικότερο σημείο του Ελληνικού και ολόκληρου του Ευρωπαϊκού χώρου. Στα όρια του ο δήμος περιλαμβάνει την ομώνυμη πόλη, παράκτιες περιοχές και χωριά της υπαίθρου. Η πόλη της Σητείας τοποθετείται στη διασταύρωση του άξονα κατά μήκος των βορείων παραλίων της Κρήτης και των θαλάσσιων συνδέσεων της με τα νησιά της Δωδεκανήσου, τις Κυκλάδες, του Βόρειου Αιγαίου, την Κύπρο και τα παράλια της Μικράς Ασίας.

Σύμφωνα με την αναθεώρηση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου, 2.4.2014, ΦΕΚ 699, τ. Β', 20.3.2014) ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 19.720 κατοίκους που αντιστοιχεί στο 26,2% του πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Λασιθίου και στο 3,2% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας Κρήτης. Ο «μόνιμος πληθυσμός» περιλαμβάνει τους Έλληνες και αλλοδαπούς κατοίκους που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σε κάθε επίπεδο διοικητικής διαίρεσης του Δήμου. Επίσης, διαπιστώνεται μια άνιση κατανομή του πληθυσμού ανάμεσα στη Δημοτική Ενότητα Σητείας, όπου συγκεντρώνεται το 73,6 % του πληθυσμού στο αστικό κέντρο της Σητείας και σε περιαστικές περιοχές, και στις υπόλοιπες δημοτικές

ενότητες που συνιστούν την ενδοχώρα του δήμου και συγκεντρώνουν συνολικά το υπόλοιπο 26,4%.

Η πυκνότητα του μόνιμου πληθυσμού ανά τετρ.χιλιόμετρο είναι ιδιαίτερα χαμηλή καθώς φθάνει στο 29,21 κατ./τ.χλμ. (Απογραφή 2011), κατατάσσοντας το Δήμο Σητείας το 2^ο πιο αραιοκατοικημένο δήμο του Λασιθίου μετά το Δήμο Οροπεδίου Λασιθίου (18.36 κατ/τ.χλμ). Η ιδιαίτερα χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα της περιοχής, σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο Π.Ε. Λασιθίου (41,36%) και Περιφέρειας Κρήτης (74,74%) υποδηλώνει τη μειονεκτικότητα της Σητείας έναντι άλλων περιοχών της Κρήτης.

Συνολικά, ο Δήμος συγκροτείται από 4 Δημοτικές Ενότητες (Ιτάνου, Λεύκης, Σητείας και Ανάληψης) οι οποίες περιλαμβάνουν 31 Τοπικές Κοινότητες και 1 Δημοτική Κοινότητα. Ο Δήμος Σητείας εμφανίζει δυσμενή δημογραφική εικόνα με σημάδια έντονης γήρανσης. Το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών είναι πολύ υψηλό στο σύνολο του πληθυσμού (27%) και σε σχέση με το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 0-14 ετών (13,1%), γεγονός που υπογραμμίζει το έντονο δημογραφικό πρόβλημα της περιοχής και τη δυσκολία ανανέωσης του πληθυσμού. Σημειώνεται ότι το αντίστοιχο ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης είναι κατά πολύ χαμηλότερο, ήτοι 17,6%, ενώ το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 0-14 ετών αγγίζει το 16,7,2%. Το αρνητικό δημογραφικό προφίλ και η χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα που υποδεικνύει την εγκατάλειψη της ενδοχώρας του δήμου αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την αναπτυξιακή φυσιογνωμία της Σητείας. Ως προς το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού του δήμου, το 31% είναι απόφοιτοι δημοτικού και το 18% αντιστοιχεί σε άτομα που είτε εγκατέλειψαν το δημοτικό, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, είτε είναι αναλφάβητοι. Τα ποσοστά των ατόμων με επίπεδο δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα, είναι 39% και 12%. Συνεπώς προκύπτει ένας τοπικός πληθυσμός με σχετικά χαμηλά τυπικά προσόντα και επίπεδο εξειδίκευσης.

Το κλίμα στην περιοχή της Σητείας κατατάσσεται στο τυπικό μεσογειακό με κύρια χαρακτηριστικά το χαμηλό ύψος βροχοπτώσεων, τη μακρά περίοδο ανομβρίας, τις υψηλές θερμοκρασίες, τη μεγάλη ηλιοφάνεια και τη μεγάλη διάρκεια και ένταση των ανέμων. Η ανατολική Κρήτη και ιδίως η περιοχή της Σητείας είναι μια από τις πιο σημαντικές και ιδιαίτερες περιβαλλοντικά περιοχές της Κρήτης, λόγω κυρίως της γεωγραφικής της θέσης

και το έντονα ξηροθερμικό κλίμα που επικρατεί στην περιοχή. Η Σητεία διαθέτει πλούσια χλωρίδα και πανίδα, γεωλογικούς σχηματισμούς σπάνιου φυσικού κάλλους και ιδιαίτερης περιβαλλοντικής αξίας και πλήθος μονοπατιών που προσφέρονται για πεζοπορία στο άγριο και παρθένο τοπίο της περιοχής. Ο φυσικός πλούτος της περιοχής περιλαμβάνει πάνω από 2.000 είδη αυτοφυών φυτών, από τα οποία τα 300 είναι ενδημικά, πολλά εκ των οποίων αρωματικά και φαρμακευτικά. Επίσης, μεγάλο αριθμό σπάνιων ζώων και πουλιών, τον πλουσιότερο και πιο παρθένο θαλάσσιο βιότοπο στο Αιγαίο, βόρεια της νήσου Ψείρα, καθώς και εκτεταμένα λιβάδια με το προστατευόμενο είδος φυκιού «Ποσειδώνια-Οσεάνικα».

Η περιοχή του δήμου καλύπτει όλη την ανατολική ακτογραμμή της Κρήτης και μάλιστα βρέχεται από 3 διαφορετικές θάλασσες, το Κρητικό πέλαγος από τα βόρεια, το Καρπάθιο από τα ανατολικά και το Λιβυκό (νότιο κρητικό πέλαγος) από το νότο, δίνοντας τη δυνατότητα στους επισκέπτες για πλήθος θαλάσσιων δραστηριοτήτων στις δεκάδες οργανωμένες και μη παραλίες που διαθέτει, κάποιες εκ των οποίων έχουν βραβευθεί από το Πρόγραμμα «Γαλάζια Σημαία». Επίσης, διαθέτει νησιά και βραχονησίδες που φιλοξενούν σπάνια είδη θαλάσσιας και χερσαίας πανίδας, καθώς και αρχαιολογικούς θησαυρούς. Πρόκειται κυρίως για τις νήσους Διονυσάδες όπου φωλιάζει το σπάνιο αρπακτικό γεράκι με το όνομα *Falco eleonora*, το Κουφονήσι όπου η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ερείπια από εγκαταστάσεις μινωικής αλλά και ρωμαϊκής εποχής και η Ψείρα όπου επίσης έχουν βρεθεί αρχαιότητες της Μινωϊκής περιόδου.

Η Σητεία είναι επίσης ιδιαίτερα δημοφιλής για τα σπήλαια που διαθέτει, σε μερικά από τα οποία έχουν ανακαλυφθεί ίχνη ανθρώπινης ζωής. Παρά τη σπουδαιότητα τους, τα σπήλαια της Σητείας δεν έχουν καταστεί μέχρι σήμερα επισκέψιμα. Μονάχα σε ορισμένα είναι δυνατή η πρόσβαση με τη χρήση όμως του κατάλληλου εξοπλισμού. Στα πιο γνωστά ανήκουν το Σπήλαιο Πελεκητά ή Συκιάς Σπήλιος κοντά στην Κάτω Ζάκρο, το Σπήλαιο Περιστεράς κοντά στο Καρύδι, το Σπήλαιο Μεγάλο και Μικρό Κατωφύγι κοντά στη Μαρωνιά και το Σπήλαιο Όξω Λατσίδι, ένα από τα μεγαλύτερα σπήλαια της Κρήτης, κοντά στη Σίτανο.

Εκτός από τα σπήλαια, η γεωλογική δομή της Σητείας, ευνόησε σημαντικά τη δημιουργία φαραγγιών που με τη σειρά τους συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός τόσο

πλούσιου σε εναλλαγές γεωμορφολογικά τοπίου. Τα φαράγγια της θεωρούνται - ήδη από τη Μινωική αρχαιότητα - ο παράδεισος των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών. Εκτός από τη γλωρίδα, πλούσια είναι και η άγρια πανίδα που φιλοξενούν. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η σχέση των κατοίκων της περιοχής με τα φαράγγια υπήρξε από την αρχαιότητα ιερή. Το Φαράγγι των Νεκρών στη Ζάκρο είναι το πιο απτό παράδειγμα αυτής της σχέσης, όπου οι αρχαίοι έθαβαν τους νεκρούς τους στις σπηλιές που υπάρχουν εκεί. Με συνολικό μήκος 2,5 χλμ πρόκειται για το διασημότερο και περισσότερο επισκέψιμο φαράγγι της ανατολικής Κρήτης το οποίο ανήκει στο Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4. Σημαντικά μπορούν να θεωρηθούν επίσης τα φαράγγια των Χοχλακιών, του Ρίχτη, των Περβολακιών ή του Καψά και των Πεύκων. Τα συγκεκριμένα φαράγγια προσφέρονται για περιπατητικές διαδρομές και οικοτουρισμό λόγω της υψηλής αισθητικής τους αξίας και των αξιόλογων χερσαίων οικοσυστημάτων που φιλοξενούν.

Στο δήμο Σητείας έχουν οριοθετηθεί περιοχές ως σημαντικές προς προστασία και διαχείριση στα πλαίσια του προγράμματος "NATURA 2000", οι οποίες ανήκουν στις εξής κατηγορίες:

A) ΤΟΠΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ (SCI)

GR4320006 - SCI A: ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΚΡΟ ΚΡΗΤΗΣ:
ΔΙΟΝΥΣΑΔΕΣ, ΕΛΑΣΑ ΚΑΙ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΣΙΔΕΡΟ (ΑΚΡΑ
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ - ΒΑΪ - ΑΚΡΑ ΠΛΑΚΟΣ) ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ

GR4320004 - SCI A: ΜΟΝΗ ΚΑΨΑ (ΦΑΡΑΓΓΙ ΚΑΨΑ & ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΗ)

GR4320008 - SCI A: ΝΗΣΟΣ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ
ΖΩΝΗ

GR4320005 – SCI A: ΟΡΟΣ ΘΡΥΠΤΗΣ & ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΗ (σ.σ. Δημοτικό
Διαμέρισμα Λάστρου και Τοπική Κοινότητα Χρυσοπηγής).

B) ΖΩΝΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (SPA)

GR4320011 – SPA: ΔΙΟΝΥΣΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ

GR4320009 – SPA: ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΚΡΟ ΚΡΗΤΗΣ

GR4320016 – SPA: ΟΡΗ ΖΑΚΡΟΥ

GR4320017 – SPA: ΝΗΣΟΣ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ, ΓΥΡΩ ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΚΑΒΑΛΛΟΙ

Γ) ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ ΑΓΡΙΑΣ ΖΩΗΣ

Διονυσάδες νήσοι, Βάι, Ρούσσα Εκκλησιά, Ζάκρος, Χαλανδριανή Κεφάλα (Χανδράς-Ζήρου-Απιδίων-Αρμένων), Νησί Κουφονήσι, Τουρλωτή, Συκιά, Τσιγγούνι Φαράγγι

(Οικοσκόπιο)

Η περιοχή του Βάι παρουσιάζει ιδιαίτερο χλωριδικό και πανιδικό ενδιαφέρον, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο περιβάλλον. Το φοινικόδασος είναι το μοναδικό με *Phoenix theophrastii* της Ευρώπης, έκτασης 20 ha, χαρακτηρισμένο ως «Αισθητικό Δάσος» (ΦΕΚ 170/Α/1973). Σε εθνικό επίπεδο προστατεύεται και ως καταφύγιο θηραμάτων ενώ σε διεθνές αποτελεί «Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά». Φυσικοί υγρότοποι καταγράφονται επίσης στην Αρχαία Ίτανο, στον Κουρεμένο, στη Χιόνα, στις Καρουμές, στην Κάτω Ζάκρο και στην Αλατσολίμνη Ξεροκάμπου. Να σημειωθεί ότι τόσο για το Φοινικόδασο του Βάι όσο και την περιοχή Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης: Διονυσάδες, Ελάσα, Χερσόνησος Σίδερο έχουν εκπονηθεί Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, οι οποίες όμως μέχρι σήμερα δεν έχουν εγκριθεί.

Στην περιοχή του δήμου καταλήγει το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4, που ξεκινά από τα Πυρηναία όρη και διασχίζει τους κυριότερους ορεινούς όγκους της Ευρώπης, δίνοντας τη δυνατότητα στον πεζοπόρο ή τον ορειβάτη να γνωρίσει όλη την ποικιλία του τοπίου αλλά και τον πλούτο της φύσης. Μερικά από τα τμήματα του μονοπατιού στην περιοχή του δήμου είναι τα εξής: Παπαγιαννάδες-Χανδράς-Ζήρος, Άνω Ζάκρος-Κάτω Ζάκρος, Σκαλιά-Ζάκρος κ.α.(I4WALKER: Εμπλουτισμός Τουριστικών Υποδομών και Υπηρεσιών και Αναδιοργάνωση Συστήματος Διαχείρισης και Προβολής Περιπατητικών Διαδρομών σε νησιωτικές περιοχές», Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα – Κύπρος 2007-2013»). Ο Δήμος Σητείας στο πλαίσιο της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου

(2007-2014) εξασφάλισε τους αναγκαίους πόρους για την υλοποίηση παρεμβάσεων αναβάθμισης του Ευρωπαϊκού Μονοπατιού E4 στην περιοχή του.

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στο Φυσικό Πάρκο Σητείας, (sitia-geopark.gr) το οποίο συστήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2007-2013» και λειτουργεί υπό την ευθύνη του Δημοτικού Οργανισμού Κοινωνικοπολιτιστικής Ανάπτυξης Σητείας (Δ.Ο.Κ.Α.Σ.). Το Πάρκο αποτελεί ένα μοναδικό γεωτουριστικό προορισμό που καλύπτει τις περιοχές Ιτάνου και Λεύκης, καθώς και όλες τις παράκτιες περιοχές από βορρά προς νότο και χαρακτηρίζεται από μία ευρεία ποικιλία στοιχείων του αβιοτικού και βιοτικού περιβάλλοντος.

Όσο αφορά την παραγωγική και οικονομική βάση του Δήμου Σητείας εντοπίζεται κυρίως στην πόλη της Σητείας και στις περιαστικές της περιοχές και είναι προσανατολισμένη κυρίως στον τριτογενή τομέα, με έμφαση στο εμπόριο και στον τουρισμό, που απορροφά περίπου το 65% των απασχολούμενων και δευτερευόντως προς τον πρωτογενή, δηλαδή προς τη γεωργία και κυρίως την παραγωγή ελαιολάδου και κρασιού και σε μικρότερο βαθμό την κτηνοτροφία, την αλιεία και τη μελισσοκομία. Συνολικά στο δήμο λειτουργούν 837 επιχειρήσεις (λιανικό εμπόριο, 33%, καταλύματα, 12% και υπηρεσίες εστίασης, 18%) με την πλειοψηφία τους (85%) να συγκεντρώνεται στη Δ.Ε. Σητείας. Στις υπόλοιπες δημοτικές ενότητες οι λιγιστές επιχειρήσεις που λειτουργούν περιλαμβάνουν σχεδόν αποκλειστικά εμπορικά καταστήματα, ξενοδοχεία και εστιατόρια-ταβέρνες. Σε ότι αφορά τις ξενοδοχειακές υποδομές, στη Σητεία καταγράφονται (2011) περίπου 2.500 κλίνες, μόλις το 11 % των κλινών του νομού Λασιθίου. Η πλειοψηφία τους συγκεντρώνεται σε ξενοδοχεία κλασικού τύπου, κυρίως 2 και 4 αστέρων και δευτερευόντως σε επιπλωμένα δωμάτια, ξενοδοχεία και διαμερίσματα. Η πόλη της Σητείας, το Παλαίκαстро και ο Μόχλος συγκεντρώνουν το 91% των κλινών του δήμου ενώ οι υπόλοιπες εντοπίζονται σε άλλες περιοχές όπως η Ζάκρος, το Τοπλού. Ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει τη μικρότερη βαρύτητα στη συνολική οικονομική δραστηριότητα. Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή ανέρχονται στις 283 και χαρακτηρίζονται κυρίως από το μικρό τους μέγεθος, τον οικογενειακό τους χαρακτήρα, την τοπική τους εμβέλεια και το χαμηλό επίπεδο οργάνωσης. Εξάιρεση αποτελεί ο κλάδος της παραγωγής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, καθώς η

Σητεία είναι πρωτοπόρος σε ότι αφορά την αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας όχι μόνο σε Εθνικό αλλά και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Αξιοσημείωτο είναι ότι το 59% της εγκατεστημένης αιολικής ισχύος στην Κρήτη βρίσκεται στην Π.Ε.Λασιθίου. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων (83,7%) εδρεύει στη Δημοτική Ενότητα Σητείας, ενώ ο κύριος όγκος τους αφορά σε εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες (48,94%), σε κατασκευές κτιρίων (6,75%) και στη βιομηχανία τροφίμων (12,36%). Τέλος, στο δήμο λειτουργούν συνολικά 28 επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα, οι οποίες συγκεντρώνονται στον κλάδο της φυτικής και ζωικής παραγωγής, θήρας και συναφών δραστηριοτήτων. Το 57% των επιχειρήσεων αυτών εδρεύει στη Δ.Ε. Σητείας, το 28 % στη Δ.Ε. Λεύκης και το υπόλοιπο 15% στη Δ.Ε. Ιτάνου.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί το κορυφαίο ζητούμενο του 21ου αιώνα. Περιγράφει μια ανάπτυξη η οποία είναι σύμφωνη με τις ανάγκες της παρούσης γενεάς αλλά δεν διακινδυνεύει τις ευκαιρίες να ικανοποιηθούν και οι ανάγκες της επόμενης γενεάς. Στην Ευρώπη ο όρος αυτός προέρχεται από την δασοπονία. Στις μέρες μας η «βιώσιμη ανάπτυξη» έχει γίνει ένας σπουδαίος γενικός στόχος για όλα τα πεδία της ζωής, όπως η οικονομία η οικολογία και η κοινωνική ισορροπία.

Η βιώσιμη ανάπτυξη ή αειφόρος ανάπτυξη, που ονομάζεται επίσης και η συνεχής ή διαρκής ή εντατική ή αποδοτική ανάπτυξη, ορίστηκε για πρώτη φορά το 1987 στη Παγκόσμια Επιτροπή για το περιβάλλον και την ανάπτυξη από τον Gro Harlem Brundtland, ο οποίος ήταν τότε πρωθυπουργός της Νορβηγίας. Στην τελική έκθεση της επιτροπής με τίτλο «Το Κοινό μας Μέλλον» που αποκαλείται επίσης και ως έκθεση Brundtland η βιώσιμη ανάπτυξη ορίστηκε ως: «Η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να δεσμεύει την δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες» (WCED, 1987:43). Με άλλα λόγια, η ανάπτυξη είναι ουσιαστικής

σημασίας για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και τη βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής. Την ίδια στιγμή, η ανάπτυξη πρέπει να βασίζεται στην αποτελεσματική και περιβαλλοντικά υπεύθυνα χρήση όλων των ανεπαρκών πόρων της κοινωνίας, είτε φυσικών, είτε ανθρώπινων είτε οικονομικών πόρων.

Για τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη δεν υπάρχει ένας απλός ορισμός καθώς είναι ένα σύνθετο και πολυδιάστατο ζήτημα, το οποίο συνδυάζει την αποτελεσματικότητα, την ισότητα, τις γενεές και βασίζεται σε οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές (Ciegis, Ramanauskiene, Martinkus, 2005:7).

Μια ισορροπημένη προσέγγιση είναι να αποδίδεται ο όρος σε μια δραστηριότητα που μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας κοινότητας ή μιας περιοχής ακόμα και αν αυτή η δραστηριότητα έχει περιορισμένη διάρκεια ζωής, αρκεί να δώσει το έναυσμα για την δημιουργία νέων δραστηριοτήτων που δεν προϋπήρχαν και οι οποίες μπορούν να προωθήσουν την ανάπτυξη της ενώ ταυτόχρονα να βρίσκεται σε φάση υλοποίησης χωρίς επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.

Σύμφωνα με την μελέτη του Brundtland ο ορισμός που δόθηκε στην διάσκεψη του Ρίου το 1992 είναι ο εξής: « Βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει ότι οι παρούσες γενιές πρέπει να καλύπτουν τις ανάγκες τους χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο και αμφισβήτηση τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες». Ο ορισμός αυτός είναι γενικά αποδεκτός καθώς είναι κατανοητός, απλός και μπορεί να επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες. Είναι ένας εύκαμπτος ορισμός μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια και μπορεί να εφαρμοσθεί και για την ανάπτυξη, αλλά και για την περιγραφή πολλών δραστηριοτήτων.

Το 1990, ο Harwood, τονίζοντας ιδιαίτερα τον οικονομικό παράγοντα περιγράφει τη βιώσιμη οικονομία ως ένα σύστημα που μπορεί να αναπτυχθεί ασταμάτητα προς το μεγαλύτερο όφελος για τους ανθρώπους, την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της χρήσης των πηγών, και της ισορροπία με το περιβάλλον ώστε να είναι φιλική προς τους ανθρώπους και άλλα είδη (Environmental Challenges in Farm Management).

Επίσης, άλλος ένας ορισμός που έχει δοθεί για την αειφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη είναι: « Αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο ή να δεσμεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών

για να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες (WCED 1987, Μαραβέγιας & Ταλιούρης, 2009).

Συμπληρωματικός του παραπάνω ορισμού είναι αυτός των IUCN (International Union for Conservation of Nature - Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης), UNEP (United Nations Environmental Programme -Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών), WWF (World Wildlife Fund - Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση): «Η ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν βελτιώνει την ποιότητα ζωής στο πλαίσιο των ορίων που θέτει η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων που υποστηρίζουν τη ζωή».

Ακόμα, η Επιτροπή Ευρωπαϊκών κοινοτήτων έδωσε το εξής ορισμό: « Για να είναι αειφόρος η βιώσιμη η ανάπτυξη πρέπει να εξισορροπεί τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της κοινωνίας έτσι ώστε να μεγιστοποιεί την ευημερία του παρόντος, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2002).

Σύμφωνα με την World Bank (1992) αειφόρος ανάπτυξη σημαίνει να βασίζονται οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές πολιτικές σε μια ανάλυση που θα ενδυναμώνει την περιβαλλοντική προστασία και θα οδηγεί σε αυξανόμενα και διατηρήσιμα επίπεδα ευημερίας.

Ο Pirages (1977) ανέφερε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη προωθείται μέσα από την οικονομική ανάπτυξη που υποστηρίζεται τόσο από το φυσικό όσο και το κοινωνικό περιβάλλον. Έτσι η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να γίνει κατανοητή ως η διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης και των διαρθρωτικών αλλαγών, οι οποίες βοηθούν στην διεύρυνση των ανθρώπινων δυνατοτήτων (Petkeviciute και Svirskaitė, 2001).

Ο Holdgate (1993) ανέφερε ότι η ανάπτυξη είναι η κατανόηση της δύναμης των πηγών ανανεώσιμων φυσικών πηγών, το οποίο σημαίνει ότι λαμβάνει υπόψη τα όρια της αναπτυξιακής διαδικασίας, ακόμη και αν τα όρια έχουν αλλάξει με τις τεχνολογίες. Η βιωσιμότητα της τεχνολογίας μπορεί να αξιολογηθεί ανάλογα με το αν αυξάνει την παραγωγικότητα και ταυτόχρονα διαφυλάσσει το περιβάλλον.

Επίσης, ο Pearce (1993) ανέφερε ότι η αειφόρος ανάπτυξη συνδέεται με την ανάπτυξη της κοινωνίας της οποίας το κόστος δεν διατίθεται για τις μελλοντικές γενιές, ή

τουλάχιστον οι προσπάθειες γίνονται για να αντισταθμίσουν αυτό το κόστος (Environmental Challenges in Farm Management). Αυτή η ηθική αναγκαιότητα να μην καταστήσουν την ανάπτυξη βάρος για τις επόμενες γενιές και να εγγυηθούν τις δυνατότητες αυτών των γενεών ανάλογη με εκείνα που διατίθενται για τις προηγούμενες γενιές θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια κανονιστική βάση της αειφόρου ανάπτυξης (Norton, 2007).

Ακόμα σύμφωνα με τον Parker (1993) η βιώσιμη ανάπτυξη εφόσον αντιμετωπίζει οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς περιορισμούς θα μπορούσε να οριστεί και ως ένα ηθικό ιδανικό και μια κανονιστική ηθική αρχή για την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνίας, η οποία δεν μιλά για το πως είναι αλλά για το πως θα πρέπει να είναι.

Επίσης, οι Meadows et all (1995) όρισαν την αειφόρο ανάπτυξη ως «αειφόρος αναπτυγμένη» είναι η κοινωνία, η οποία μπορεί να υπάρχει για γενεές και γενεές που μπορεί να βλέπει αρκετά μακριά και η οποία είναι αρκετά ευέλικτη και σοφή ώστε να μην υποθάλλει ούτε τα φυσικά, ούτε τα κοινωνικά της υποστηρικτικά της συστήματα.

Ο Weitzman (1997) ανέφερε ότι η βιωσιμότητα είναι το μέτρο της μελλοντικής κατανάλωσης.

Οι Conway και Barbier (1990) επεσήμαναν ότι η βιωσιμότητα της οικονομίας είναι η ικανότητα να διατηρεί την παραγωγικότητα. Σε αυτή την περίπτωση, η παραγωγικότητα νοείται ως η έξοδος ενός χρήσιμου προϊόντος ανά μονάδα εισόδου.

Τέλος, οι Pearce, Markandya και Barbier (1989) έδωσαν έναν πιο γενικευμένο ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης που περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός κοινωνικού και οικονομικού συστήματος, το οποίο εγγυάται την υποστήριξη για τους ακόλουθους στόχους: αύξηση του πραγματικού εισοδήματος, βελτίωση του επιπέδου της εκπαίδευσης, και βελτίωση της υγείας των πληθυσμών και της γενικής ποιότητας ζωής.

Γίνεται φανερό λοιπόν από τους παραπάνω ορισμούς ότι η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί τη στήριξή της στη γνώση της πολυπλοκότητας που συνδέει τα οικοσυστήματα του πλανήτη και στην αντίληψη των ορίων αντοχής τους (Αριανούτσου, 1999). Στόχος της είναι η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με τρόπο ώστε να καλύπτονται οι ανθρώπινες ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύεται η κάλυψη των αναγκών του μέλλοντος.

Επίσης, απαιτεί την στήριξη της στην απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και στη διαμόρφωση οικουμενικών αξιών. Οι κοινωνικές δεξιότητες είναι αυτές που χαρακτηρίζουν τον ενεργό πολίτη και οι οικουμενικές αξίες αναφέρονται ιδιαίτερα, στην αλληλεγγύη, στην κοινωνική δικαιοσύνη, το σεβασμό και την αποδοχή του άλλου. Σύμφωνα με το Lee (2000:23): «η αειφόρος ανάπτυξη είναι μια απίστευτα ανθρωποκεντρική αντίληψη».

2.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, οι επιστημονικές έρευνες έχουν προσφέρει άφθονα δεδομένα που δείχνουν την αυξανόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Οι διαπιστώσεις αυτές συντελούν στην βαθμιαία συνειδητοποίηση ότι η οικονομική ανάπτυξη έχει κάποια όρια που προσδιορίζονται από το πεπερασμένο περιβάλλον του πλανήτη. Η ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι τα πάντα είναι δυνατά αν διαθέτουμε «αρκετή ενέργεια και τεχνολογία» άρχισε να αμφισβητείται, όταν διαπιστώθηκε η περιορισμένη αντοχή των φυσικών κύκλων, αλλά και οι αστάθμητοι κίνδυνοι από τις παρενέργειες της τεχνολογίας.

Η σημερινή ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης παραπέμπει σε χρόνους πριν από τη σύγχρονη εποχή. Η φροντίδα για τις ανάγκες των επερχόμενων γενεών δεν είναι κάτι καινούργιο αλλά προϋπήρχε. Οι πρώτες αποδεδειγμένες μαρτυρίες εντοπίζονται στην ιστορία των Ιροκέζων φυλών της Βόρειας Αμερικής. Οι αρχηγοί τους ήταν υποχρεωμένοι να φροντίζουν για τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών (Sachs, 2001).

Έτσι γεννήθηκε η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης και οι σκοποί της ήταν κυρίως κοινωνικής και οικονομικής φύσης. Η προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος δεν βρισκόταν στο επίκεντρο των χρόνων εκείνων. Η αρχή της μείωσης των πρωτόγονων δασών και η προτίμηση για μονοκαλλιέργεια των δένδρων απέφερε κυρίως την ταχεία αύξηση των κωνοφόρων δένδρων. Οι πρώτες αυτές αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης περιορίστηκαν μόνο στη δασοπονία και δεν επεκτάθηκαν σε άλλα πεδία.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1970 στο πλαίσιο αυξανόμενων ανησυχιών σχετικά με το αντίκτυπο της ανάπτυξης των πρακτικών σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος (Yigitcanlar & Dizdaroglu, 2015:162). Ο Paul Hawken στο βιβλίο του «The Ecology of Commerce: A Declaration of Sustainability» αναφέρει ότι η αειφορία είναι ένα μανιφέστο για τις καταστροφικές ανθρώπινες δραστηριότητες: « Αφήστε τον κόσμο καλύτερο από ό, τι τον βρήκατε, μη λαμβάνετε περισσότερα από ό, τι θα πρέπει να έχετε, προσπαθήστε να μη βλάψετε τη ζωή ή το περιβάλλον, τροποποιείστε το αν μπορείτε (Hawken, 1993).

Η συζήτηση για τη βιωσιμότητα ξεκίνησε με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) στη Διάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον το 1972. Σε αυτό το συνέδριο εκφράστηκε η διεθνής ανησυχία σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος. Στην διάσκεψη αυτή διακηρύχτηκε ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα έχουν γίνει μια αυξανόμενη παγκόσμια ανησυχία, και συνεπώς είναι απαραίτητη η διεθνής συνεργασία μεταξύ των εθνών, των κυβερνήσεων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων για την αντιμετώπιση αυτών (Yigitcanlar & Dizdaroglu, 2015:162) .

Ο όρος βιωσιμότητα στο πλαίσιο της προστασίας της φύσης και της βιόσφαιρας της γης χρησιμοποιήθηκε αρχικά στην δεκαετία του 1980 από τα Ηνωμένα Έθνη και συγκεκριμένα από τη Διεθνή Οργάνωση για την προστασία της φύσης και των φυσικών πηγών (IUCN) και του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση (WWF) σε σχετική έκθεση της (World Conservation Strategy) για τις στρατηγικές διατήρησης φυσικών πόρων και της ενέργειας στον πλανήτη (Baker, Kousis, Richardson & Young 2002:2).

Η έννοια της αρχής αυτής επεκτάθηκε στη συνέχεια με τη χρήση του όρου βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη «sustainable development» όταν χρησιμοποιήθηκε στα Ηνωμένα Έθνη από την Παγκόσμια επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη σε κείμενο που έγινε γνωστό με την ονομασία Έκθεση Brundtlandt από το όνομα του προέδρου της επιτροπής που τότε ήταν ο τότε πρωθυπουργός της Νορβηγίας Gro Harlem Brundtland (Τσαμπούκου – Σκάναβη, 2004). Ο όρος βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη στην έκθεση εισάγεται ως μέτρο αξιολόγησης και πολιτικό στόχο των σημερινών γενεών να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς όμως να απειλούν την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους δίνοντας έμφαση στις συνέπειες

των ως σήμερα κυρίαρχων πρακτικών παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών (Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης, 2002).

Με την Έκθεση Brundtlandt, το 1987 προστέθηκαν στις υπάρχουσες οικολογικές και κοινωνικές απόψεις και οι οικονομικές εκδοχές για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Μέσω αυτής προσπάθησαν να ενοποιήσουν τις περιβαλλοντικές πολιτικές και αναπτυξιακές στρατηγικές και να δώσει απαντήσεις στα προβλήματα της φτώχειας και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης στις χώρες της περιφέρειας (Smith, 1995).

Την δεκαετία του 1990 η βιώσιμη ανάπτυξη ήταν ένα ζήτημα υψηλής προτεραιότητας στις πολιτικές των διεθνών οργανισμών όπως τα Ηνωμένα Έθνη και η Διεθνής Τράπεζα (Ζαϊμάκης, 2011:246). Η Παγκόσμια Τράπεζα δέχτηκε την άποψη ότι η ελεύθερη αγορά μπορούσε να βελτιώσει την παραγωγικότητα και την αποτελεσματικότητα με μεθόδους παραγωγής, οι οποίες θα ήταν φιλικές προς το περιβάλλον και να λαμβάνουν μέτρα για τη συμμετοχή των πολιτών στα αναπτυξιακά προγράμματα για να επιτευχθεί ο στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης (Ζαϊμάκης, 2011:246).

Ένα περαιτέρω ορόσημο προήλθε από την σύνοδο των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Environment and Development) που έγινε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992. Η «Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη» (Rio Declaration on Environment and Development) όρισε την βιώσιμη ανάπτυξη ως «Ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς χωρίς να στερεί την δυνατότητα στις μελλοντικές γενεές να ικανοποιούν τις δικές τους» και πρόβαλε την βιώσιμη ανάπτυξη ως παγκόσμιο ιδεώδες και ως βασική έννοια που ενσωματώνει τρεις συνιστώσες: την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική (Value Del, 2010:5). Το βασικότερο αποτέλεσμα του Ρίο αποτέλεσε η σύνταξη μίας Έκθεσης, γνωστής ως Ατζέντα 21 που αναφέρεται στις υποχρεώσεις και τους στόχους της Διεθνούς Κοινότητας για την επίτευξη μίας καλύτερης ζωής και στους στόχους της αειφορίας για τον 21^ο αιώνα. Η Ατζέντα 21 περιλαμβάνει 40 κεφάλαια που καλύπτουν όλα τα θέματα που σχετίζονται με το τρίπτυχο Οικονομία-Κοινωνία-Περιβάλλον, από την καταπολέμηση της φτώχειας έως τα θέματα αναπτυξιακής συνεργασίας και την ανάγκη για δημιουργία κατάλληλων θεσμών (Παπαϊωάννου, 2005:2).

Το Πρόγραμμα Δράσης Agenda 21 περιείχε οδηγίες για την διαμόρφωση διαδικασιών λήψεων αποφάσεων με στόχο τη βιωσιμότητα. Περίπου 170 έθνη υπέγραψαν την Ατζέντα 21 σαν ένα παγκόσμιο στόχο για τη «βιώσιμη ανάπτυξη» (Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 1992). Λόγω του παγκόσμιου χαρακτήρα της Ατζέντας αυτής μερικά από τα θέματά της δεν είναι τελείως ξεκάθαρα. Περιγράφει μόνον τους γενικούς στόχους αλλά όχι τους τρόπους για την υλοποίησή τους. Έτσι, δείχνει ότι είναι περισσότερο σημαντικό το «πνεύμα» της Ατζέντας 21, ότι μπορούν να λυθούν τα σπουδαία οικολογικά και κοινωνικά προβλήματα στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας κοινότητας και συνεργασίας μεταξύ όλων των εθνών του κόσμου, παρά το περιεχόμενο του επίσημου έγγραφου.

Επίσης, η Διάσκεψη του Ρίο οδήγησε στη θέσπιση τριών Παγκόσμιων Συμβάσεων για το Περιβάλλον, των οποίων θεματοφύλακας είναι ο ΟΗΕ: α) τη Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Κλιματικής Αλλαγής, β) την Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης και γ) τη Σύμβαση για την Προστασία της Βιολογικής Ποικιλότητας (Yigitcanlar & Dizdaroglu, 2015:162).

Συγχρόνως, στην Διάσκεψη του Ρίο αποφασίστηκε η θεσμοθέτηση και ίδρυση της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (CSD), στο πλαίσιο του Συμβουλίου Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ (ECOSOC). Η Επιτροπή αυτή συνέρχεται κάθε χρόνο στη Ν. Υόρκη για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Ατζέντα 21 (Παπαϊωάννου, 2005:2).

Οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης όπως αποφασίστηκαν στην Agenda 21 τον Ιούλιο του 2014 και πρέπει να επιτευχθούν από το 2015 έως το 2030 είναι οι εξής (Agenda items, 2014):

- Στόχος 1. Εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές της και από παντού.
- Στόχος 2. Εξάλειψη της πείνας, επίτευξη της επισιτιστικής ασφάλειας και βελτίωση της διατροφής καθώς και της προώθησης της αειφόρου γεωργίας
- Στόχος 3. Εξασφάλιση της υγιούς ζωής και προώθηση της ευημερίας για όλους σε όλες τις ηλικίες.

- Στόχος 4. Διασφάλιση μιας ποιοτικής εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και προώθηση των ευκαιριών της διά βίου μάθησης για όλους.
- Στόχος 5. Επίτευξη της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης σε όλες τις γυναίκες και τα κορίτσια.
- Στόχος 6. Διασφάλιση της διαθεσιμότητας και της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων και αποχέτευσης για όλους.
- Στόχος 7. Διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.
- Στόχος 8. Προώθηση χωρίς αποκλεισμούς της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, της πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.
- Στόχος 9. Ελαστική υποδομή, προώθηση και χωρίς αποκλεισμούς της βιώσιμης εκβιομηχάνισης καθώς και την προώθηση της καινοτομίας.
- Στόχος 10. Μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών.
- Στόχος 11. Δημιουργία πόλεων και οικισμών χωρίς αποκλεισμούς, ασφαλών, ανθεκτικών και αειφόρων.
- Στόχος 12. Εξασφάλιση της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής μοντέλων.
- Στόχος 13. Η ανάληψη επείγουσας δράσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων.
- Στόχος 14. Η διατήρηση και χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων για την αειφόρο ανάπτυξη.
- Στόχος 15. Η προστασία, η αποκατάσταση και η προαγωγή της αειφόρου χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων της αειφόρου διαχείρισης των δασών, της καταπολέμησης της απερίθμωσης, και η εξάλειψη της υποβάθμισης του εδάφους όπως η ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας.

- Στόχος 16. Προώθηση ειρηνικών κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς για την αειφόρο ανάπτυξη, την παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους και τη δημιουργία αποτελεσματικών, υπόλογων και χωρίς αποκλεισμούς θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
- Στόχος 17. Ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και αναζωογόνηση της παγκόσμιας σύμπραξης για την αειφόρο ανάπτυξη.

Η νέα ατζέντα προσπαθεί να κινηθεί σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Το 1996 πραγματοποιήθηκε η διάσκεψη του UN HABITAT II στην Κωνσταντινούπολη. Στην διάσκεψη αυτή δημιουργήθηκε η Habitat Agenda, η οποία υπογράφηκε από 171 χώρες με την δέσμευση για την εξασφάλιση μιας καλύτερης ζωής περιβάλλοντος για τους πολίτες τους (Yigitcanlar & Dizdaroglu, 2015:162).

Το 1997 συμφωνήθηκε το Πρωτόκολλο του Κιότο στη Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή. Το Πρωτόκολλο του Κιότο είναι μια περιβαλλοντική συμφωνία, η οποία περιέχει νομικούς δεσμευτικούς στόχους για τις εκπομπές ρύπων των βιομηχανικών χωρών (Böhringer and Vogt, 2004). Το πρωτόκολλο τέθηκε μετά από οχτώ χρόνια σε εφαρμογή, το 2005.

Στη δεκαετία του 2000 το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης αποτέλεσε κυρίαρχο διακύβευμα, συνδεδεμένο εκτός από τα περιβαλλοντικά ζητήματα και με ευρύτερες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες (Ζαϊμάκης, 2011:247).

Το Σεπτέμβριο του 2000 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη της Χιλιετίας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και οδήγησε στην υιοθέτηση των πέντε τομέων προτεραιότητας για δράση, γνωστών ως WEHAB, δηλαδή του νερού, της ενέργειας, της υγείας, της γεωργίας και της βιοποικιλότητας, καθώς και των Οχτώ Στόχων της Χιλιετίας για την Ανάπτυξη (Millennium Development Goals - MDGs). Τα MDGs περιλαμβάνουν στόχους για: α) την καταπολέμηση της φτώχειας και του υποσιτισμού, β) την καταπολέμηση του αναλφαριθμισμού, γ) την αναβάθμιση του ρόλου των γυναικών, δ) τη μείωση της παιδικής θνησιμότητας, ε) τη βελτίωση της υγείας παιδιών σε μικρή ηλικία, στ) την καταπολέμηση του HIV, της ελονοσίας και άλλων λοιμωδών νόσων, ζ) την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και τέλος η) την προώθηση των εταιρικών σχέσεων για την ανάπτυξη. Οι οκτώ αυτοί

στόχοι περιλαμβάνουν επιμέρους στόχους για την ανάπτυξη ενός διεθνούς πλαισίου για το εμπόριο και την οικονομική πολιτική που θα υποστηρίζει τη βιώσιμη παγκόσμια ανάπτυξη και ευημερία (United Nations, 2000).

Τον Ιούνιο του 2001 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναντήθηκαν στο Goetheburg της Σουηδίας, για να συζητήσουν για το μέλλον της Ευρώπης και να σχεδιάσουν γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική της με τα ακόλουθα αποτελέσματα: Η βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει εκπλήρωση των αναγκών της παρούσης γενεάς χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών. Για το λόγο αυτό είναι ανάγκη να αναπτυχθούν πολιτικές για την οικονομία, την οικολογία και τις απαιτήσεις της κοινωνίας με ένα συνεργατικό τρόπο, οι οποίες θα ισχυροποιούνται μεταξύ τους. Εάν δεν είναι δυνατόν να σταματήσουν οι ροπές που απειλούν την ποιότητα ζωής του μέλλοντος, θα αυξηθεί δραματικά το απαιτούμενο κόστος για τις κοινωνίες και οι αρνητικές τάσεις θα γίνουν μη αντιστρεπτές. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλωσορίζει το διάγγελμα της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη για τις σημαντικές λύσεις στην αναχαίτηση των αρνητικών αυτών ροπών, ενώ παράλληλα η Ευρωπαϊκή πολιτική ενστερνίζεται την άποψη ενός κοινού τρόπου βιώσιμης ανάπτυξης, θεσπίζοντας τις γενικές προϋποθέσεις προς την κατεύθυνση αυτή.

Το Νοέμβριο του 2001 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) που πραγματοποιήθηκε στη Doha του Κατάρ και οδήγησε στην λήψη αποφάσεων για την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού προβληματισμού στην Ατζέντα του ΠΟΕ, κυρίως ως προς τα θέματα των επιδοτήσεων στο εμπόριο και στις εισαγωγές και εξαγωγές.

Το Φεβρουάριο του 2002 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη για την Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης στο Monterrey του Μεξικού και οδήγησε στη διαπίστωση της ανάγκης για αύξηση των χρηματοδοτήσεων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες στο 0,7% του ΑΕΠ των ανεπτυγμένων χωρών μακροπρόθεσμα. Στο πλαίσιο αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) δεσμεύτηκε για την αύξηση της αναπτυξιακής της βοήθειας στο 0,39% του ΑΕΠ της έως το 2006, ενώ τα Κράτη - Μέλη της ΕΕ υποχρεούνται αντίστοιχα για την αύξηση της επίσημης αναπτυξιακής τους Βοήθειας (Official Development Assistance – ODA) στο

0,33% του ΑΕΠ τους επίσης ως το 2006, γεγονός που κατέστησε ιδιαίτερα πειστική την ανάγκη για άμεση ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων.

Το Μάιο του 2001 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη των Ελάχιστα Ανεπτυγμένων Χωρών στις Βρυξέλλες, στο πλαίσιο του ΟΗΕ.

Το 2002 πραγματοποιήθηκε και η Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ. Η διάσκεψη αυτή αναμενόταν από μεγάλο τμήμα της διεθνούς κοινότητας ως μία μοναδική ευκαιρία για απολογισμό και για να πραγματοποιηθεί ένα βήμα παραπέρα των κεκτημένων της δεκαετίας που μεσολάβησε από τη Διάσκεψη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Έτσι, ένα τμήμα της διεθνούς κοινότητας θεώρησε ότι η Παγκόσμια Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ ήταν ανεπιτυχής, καθότι δεν υπήρξαν οι προσδοκώμενες δεσμεύσεις, με την περιβαλλοντική διάσταση της Βιώσιμης Ανάπτυξης να χάνει έδαφος έναντι των θεμάτων του εμπορίου και μιας έντονα προβαλλόμενης ανάγκης για οικονομική ανάπτυξη, ξεκομμένης από την κοινωνική συνιστώσα και με τις αρχές του Ρίο να επαναδιαπραγματεύονται και να υποβαθμίζονται. Ένα άλλο τμήμα της διεθνούς κοινότητας θεώρησε ότι η Διάσκεψη ήταν επιτυχής, στο βαθμό που κατάφερε, έστω και μετά από συμβιβαστικές διατυπώσεις, να διαφυλάξει τις βασικές θέσεις που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών και την εξάλειψη της φτώχειας.

Την άνοιξη του 2003, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας της ΕΕ, πραγματοποιήθηκε στην Νέα Υόρκη η 11^η Σύνοδος της Επιτροπής Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (CSD11), η πρώτη μετά την Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ, η οποία ήταν επιφορτισμένη με την εξεύρεση λύσεων για τα θέματα που έμειναν «ανοικτά» στο Γιοχάνεσμπουργκ, με την προώθηση της υλοποίησης των στόχων του Γιοχάνεσμπουργκ, καθώς επίσης και με τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων των διαφόρων Οργάνων του ΟΗΕ στην «μετά Γιοχάνεσμπουργκ εποχή». Συγχρόνως, στην Σύνοδο αυτή καθορίστηκε το Πρόγραμμα Εργασιών της CSD ως το 2017, χωρισμένο σε θεματικούς διετείς κύκλους που περιλαμβάνουν Συνόδους Ανασκόπησης και Πολιτικές Συνόδους (Review CSD Session, Policy CSD Session), με έμφαση στην υλοποίηση των στόχων του Γιοχάνεσμπουργκ. Για τον πρώτο κύκλο της CSD επιλέχθηκαν, μετά από έντονες διαπραγματεύσεις, τα θέματα των υδατικών πόρων, της υγιεινής και των ανθρωπίνων οικισμών.

Το Φεβρουάριο του 2003 στο Ναϊρόμπι κατά την διάρκεια της ελληνικής Προεδρίας της ΕΕ, πραγματοποιήθηκε η - πρώτη μετά το Γιοχάνεσμπουργκ - 22^η Σύνοδος του Διοικητικού Συμβουλίου του UNEP / 5^ο Υπουργικό Φόρουμ Περιβάλλοντος στο οποίο εξετάστηκε τόσο η περιβαλλοντική διάσταση των δεσμεύσεων του Γιοχάνεσμπουργκ όσο και θέματα Παγκόσμιας Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης, τα οποία είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την προώθηση της περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος γενικότερα.

Τον Μάιο του 2003 πραγματοποιήθηκε στο Κίεβο η 5^η Υπουργική Διάσκεψη «Ένα Περιβάλλον για την Ευρώπη» για την επιτυχή προώθηση των στόχων και δεσμεύσεων του Γιοχάνεσμπουργκ σε περιφερειακό επίπεδο και κυρίως στον χώρο της Μεσογείου, της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και των χωρών Κεντρικής Ανατολικής Ευρώπης, Καυκάσου και Κεντρικής Ασίας.

Τον Ιούνιο του 2009 το Συμβούλιο των Υπουργών των χωρών μελών του ΟΟΣΑ (OECD Ministerial Council Meeting), στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα, υπέγραψε τη «Διακήρυξη της Πράσινης Ανάπτυξης» (Declaration on Green Growth). Οι χώρες μέλη αναγνώρισαν ότι οι έννοιες «πράσινη» «green» και «μεγέθυνση» «growth» μπορούν να συνυπάρχουν και διακήρυξαν ότι θα ενισχύσουν τις προσπάθειες τους για την εφαρμογή στρατηγικών πράσινης ανάπτυξης (Value Del, 2010:5).

Τα επόμενα χρόνια θα διαπιστωθεί πόσο καλά έχει σχεδιαστεί το μοντέλο στρατηγικών πράσινης ανάπτυξης που πραγματοποιείται από τις κυβερνήσεις. Επίσης, σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη ενός μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης παίζουν και άλλοι οργανισμοί όπως οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί (NGO) και οργανισμοί για την προστασία της φύσης.

Ωστόσο σήμερα, έχουν αυξηθεί κατά πολύ οι κριτικές απέναντι στο μοντέλο της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς είναι αρκετοί αυτοί που θεωρούν, ότι η επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξη μέσα από τη συνεχή διόγκωση της παραγωγής και κατανάλωσης έρχεται σε σύγκρουση με την κοινή λογική και τους πεπερασμένους φυσικούς πόρους της γης. Η συμφιλίωση ανάμεσα τόσο στην οικονομία και την τεχνολογία όσο και ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και τις οικολογικές αξίες αποδείχτηκε μη εφικτή.

Η αποτυχία του μοντέλου της βιώσιμης ανάπτυξης από τα πάνω και οι ασάφειές της σχετικά με τον εννοιολογικό της προσδιορισμό οδήγησαν στην ανάπτυξη νέων αιτημάτων και προβληματισμών τόσο στους χώρους των κοινωνικών κινημάτων όσο και στους χώρους της οικολογίας και σε αναζήτηση εναλλακτικών παραδειγμάτων μετά-ανάπτυξης, τα οποία συνδυάζουν την περιβαλλοντική πολιτική με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της συμμετοχής και της δημοκρατίας (Ζαϊμάκης, 2011:250).

Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι η αειφορία, ως προσπάθεια συμβιβασμού των αντιθέσεων μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος, αποτελεί μια μετριοπαθή αναπτυξιακή και φιλοπεριβαλλοντική προσέγγιση, δεν ταυτίζεται με την οικολογική άποψη της οικοανάπτυξης και βρίσκεται σε αντίθεση με πιο ακραίες οικολογικές ή αναπτυξιακές απόψεις.

2.3 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ιδέα της αειφορίας εμπνέεται από την ορθολογική εκμετάλλευση του δάσους. Η αειφόρος υλοτομία μπορεί να προσφέρει μια συνεχή παραγωγή ξύλου, που αντιστοιχεί στον «τόκο», ενώ το δασικό «κεφάλαιο» παραμένει σε καλή κατάσταση ώστε να διαιώνίζεται η παραγωγική του ικανότητα.

Κατ' αντιστοιχία, η ορθή πολιτική για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών σημαίνει αύξηση της παραγωγικής ικανότητας με σεβασμό των οικολογικών αναγκών, καλύτερες προοπτικές ισοκατανομής των αγαθών, περιορισμό της δημογραφικής αύξησης κάτω από τα όρια αντοχής των φυσικών συστημάτων.

Η αειφόρος ανάπτυξη στις διάφορες περιπτώσεις περιβαλλοντικών συστημάτων δεν είναι πάντοτε εφικτή. Σε γενικά πλαίσια όμως είναι χρήσιμη ως εργαλείο ανάλυσης, καθώς δίνει την δυνατότητα για μια εμπεριστατωμένη κριτική των διαφόρων οικονομικών επιλογών. Πρόκειται για μια προσπάθεια ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στις αναπτυξιακές πολιτικές και απόπειρας συμβιβασμού μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος. Κατά κανόνα, συνεπάγεται μια μείωση στην ταχύτητα οικονομικής

μεγέθυνσης. Είναι μία έννοια ασαφής με δυναμικό χαρακτήρα, καθώς έχει θεωρητικά υιοθετηθεί τόσο από κυβερνήσεις όσο και από μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Η εμφάνιση ενδιαφέροντος από το διεθνές κεφάλαιο για επενδύσεις σε τομείς όπως η ανακύκλωση απορριμμάτων, τα υγιεινά προϊόντα, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κ.λπ. ενισχύει την αποδοχή των σχετικών ιδεών από τη διεθνή κοινότητα.

Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί μια πολιτική μακροπρόθεσμου σχεδιασμού σε παγκόσμιο επίπεδο, βασισμένη σε αναμφισβήτητες θέσεις, όπως ότι:

- Οι περιβαλλοντικές πιέσεις αλληλεξαρτώνται, το περιβάλλον είναι ένα πολύπλοκο δυναμικό σύστημα.
- Τα οικολογικά και τα οικονομικά προβλήματα αλληλοεπηρεάζονται και συνδέονται με κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες, όπως η ανεργία, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η μειονεκτική θέση των γυναικών σε πολλές κοινωνίες.
- Οι περιβαλλοντικές βλάβες δε σταματούν στα εθνικά σύνορα.

Θεμέλιο της αειφόρου ανάπτυξης αποτελεί η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με στόχο την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών στο παρόν και στο μέλλον. Αυτό προϋποθέτει συχνά την εισαγωγή της έννοιας της κυκλικής κίνησης για τα προϊόντα των φυσικών πόρων, είτε ακολουθώντας κύκλους που υπάρχουν στη φύση (ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι), είτε δημιουργώντας τεχνητούς κύκλους (ανακυκλώσιμοι φυσικοί πόροι). Η συντόμευση της περιόδου του τεχνητού κύκλου συμβάλλει στην αποφυγή ρύπανσης (π.χ. γρήγορη ανακύκλωση χρησιμοποιημένων μετάλλων). Από την άλλη μεριά, ορισμένοι φυσικοί κύκλοι (π.χ. κύκλος του φωσφόρου) έχουν πολύ μεγάλη περίοδο, πράγμα που αποστερεί ουσιαστικά την ιδιότητα του ανανεώσιμου από τον αντίστοιχο φυσικό πόρο.

Η ορθολογική χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων (π.χ. γλυκό νερό, δάσος, πανίδα) περιλαμβάνει την εξοικονόμηση και την αποφυγή της εξάντλησης, αλλά και την προστασία από τη ρύπανση και την εν γένει υποβάθμιση. Παραδείγματα ανανεώσιμων φυσικών πόρων είναι:

- Η αιολική ενέργεια, διότι μπορεί να προσφέρει παραγωγή ηλεκτρισμού, χωρίς να εξαντλεί κάποιο καύσιμο.

- Ένα υπόγειο υδατικό απόθεμα, από το οποίο αντλείται περιορισμένη ποσότητα νερού ανά μονάδα χρόνου, έτσι ώστε η εκμετάλλευση να αντιστοιχεί στον «τόκο», ενώ το υδάτινο «κεφάλαιο» να παραμένει ακέραιο
- Ένας πληθυσμός ταράνδων, τον οποίο κυνηγά μια πρωτόγονη φυλή, εφ' όσον η δραστηριότητα αυτή μπορεί να προσφέρει μονίμως μια ποσότητα τροφής στους ανθρώπους, χωρίς να μειώνεται το μέγεθος του πληθυσμού των ζώων. Ο τρόπος εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων συνδέεται άμεσα και με τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία.

Η ηπιότητα είναι μια ιδιότητα που χαρακτηρίζει μόνο εκείνες τις τεχνολογίες που εξασφαλίζουν την διατήρηση του περιβάλλοντος, την ανανέωση του φυσικού πόρου και την αποφυγή κοινωνικών κινδύνων.

Η ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και η χρησιμοποίηση ηπιότερων τεχνολογιών είναι σε ένα ζήτημα κυρίως οικονομικό, διότι αυξάνεται σημαντικά το κόστος εκμετάλλευσης, και ταυτόχρονα το κόστος του τελικού προϊόντος, καθιστώντας την ανάπτυξη περισσότερο ποιοτική, αλλά και πιο ακριβή.

2.4. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.4.1. ΕΝΤΑΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης όπως αποφασίστηκαν στην Σύνοδο Κορυφής για τη Γη με τίτλο: « Περιβάλλον και Ανάπτυξη» αναφέρθηκαν στην Agenda 21. Συγκεκριμένα οι στόχοι αυτοί είναι οι εξής (Φλογαΐτη, 2011, Τσαμπούκου – Σκανάβη, 2004):

1. Η μείωση της χρήσης φυσικών πόρων και παραγωγής αποβλήτων, η αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων, η επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση απορριμμάτων.

2. Η αποτροπή με κάθε τρόπο της μεταφοράς και εναπόθεσης τοξικών αποβλήτων σε υπό ανάπτυξη χώρες και ανοιχτές θάλασσες και να επιβληθούν φόροι σε αυτούς που καταφεύγουν σε τέτοιες δραστηριότητες.
3. Η επιστημονική έρευνα στον τομέα της πρόσληψης περιβαλλοντικών ατυχημάτων.
4. Καθιέρωση εθνικής και παγκόσμιας νομοθεσίας που κατοχυρώνει τα κράτη έναντι φυσικών καταστροφών που δημιουργούνται από άλλα κράτη και επιβολή αποζημιώσεων.
5. Η κοινωνική δικαιοσύνη μεταξύ και εντός των χωρών και δια μέσου των γενεών.
6. Ο σεβασμός στις τοπικές κουλτούρες και στην πολυπολιτισμικότητα των κοινωνιών.
7. Η κοινωνική συμμετοχή και δράσεις σε όσο το δυνατόν περισσότερο τοπικό επίπεδο.
8. Οι αναπτυγμένες χώρες θα πρέπει να αναγνωρίσουν την ευθύνη τους σε μια διεθνή προσπάθεια αειφόρου ανάπτυξης να δώσουν οικονομική υποστήριξη και τεχνογνωσία στις υποβαθμισμένες χώρες έτσι ώστε να αναπτυχθούν και αυτές χωρίς περαιτέρω καταστροφές.
9. Ενεργός προγραμματισμός, σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών και ατυχημάτων, με ενημέρωση των το γειτονικών κρατών προς το ατύχημα κράτος ώστε να λαμβάνονται έγκαιρα μέτρα κατά των καταστροφών.
10. Η εκπαίδευση, η κατάρτιση, η ενημέρωση των πολιτών και η πρόσβαση τους σε πληροφορίες που έχουν να κάνουν με την προστασία του περιβάλλοντος.
11. Η αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και τη χρήση ήπιων μορφών ενέργειας.

2.4.2. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι απαιτήσεις για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης είναι: α) η βιώσιμη κατανάλωση, β) το συμμετοχικό πνεύμα και η κινητικότητα, γ) ο ρόλος των Δημοσίων Αρχών στην εξασφάλιση της Βιώσιμης ανάπτυξης, δ) η δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ε) η μεγιστοποίηση του καθαρού οφέλους της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της «καθαρής τεχνολογίας».

Η βιώσιμη κατανάλωση μας υπαγορεύει να αναπροσαρμόσουμε τον τρόπο με τον οποίο θα παράγουμε και θα καταναλώνουμε στο μέλλον δίνοντας ιδιαίτερο μέλημα στην εξοικονόμηση της ενέργειας και της διατήρησης των φυσικών πόρων και για τις υπόλοιπες γενιές (Φλογαίτη, 2011). Ο κάθε πολίτης θα πρέπει να είναι υπεύθυνος και να αγοράζει προϊόντα που να προέρχονται από αειφόρες παραγωγές.

Το συμμετοχικό πνεύμα και η κοινωνική κινητικότητα αφορούν την συμμετοχή όλων των πολιτών τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο να αναλαμβάνουν το δικό τους μερίδιο ευθύνης για τη διατήρηση ενός καθαρού περιβάλλοντος για τις τωρινές και τις επόμενες γενεές. (Φλογαίτη, 2011). Επίσης, η συμμετοχή των πολιτών σε μη κυβερνητικές οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και σε περιβαλλοντικά κινήματα δίνουν την δυνατότητα στους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά και να εμπλέκονται σε δράσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων οργανώσεων στην Ελλάδα είναι η WWF της Ελλάδας, ο Αρκτούρος, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας Φύσης, η Greenpeace, η Ελληνική Εταιρία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας, Μεσόγειος SOS κ.τ.λ (Τσαμπούκα- Σκάναβη, 2004).

Ο ρόλος των Δημοσίων Αρχών στην εξασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι μια από τους πιο σημαντικές απαιτήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς μέσα από την νομοθεσία και την παρεμβατική πολιτική που ασκούν οι κυβερνήσεις μπορούν να δημιουργήσουν το κατάλληλο πλαίσιο, ώστε να εφαρμοστεί η βιώσιμη ανάπτυξη και οι επιχειρήσεις να αντεπεξέλθουν στους ρόλους αυτής. Σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση

της βιώσιμης ανάπτυξης έχουν και οι τοπικές και περιφερειακές αρχές εξαιτίας των αρμοδιοτήτων και της άσκησης των καθηκόντων που τους αναθέτουν οι κοινοτικοί κανονισμοί και οι οδηγίες.

Επίσης, η περιβαλλοντική συνείδηση μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι μια σημαντική απαίτηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει ως στόχο στάσεις και αξίες που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος, την ευαισθητοποίηση, και την ανάπτυξη δράσεων για την ενεργή συμμετοχή στην επίλυση περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η βιώσιμη ανάπτυξη γίνεται αντικείμενο διερεύνησης και προβληματισμού. Η ευαισθητοποίηση των πολιτών στην περιβαλλοντική θεματολογία αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση μιας φιλόδοξης περιβαλλοντικής πολιτικής σε μια δημοκρατική χώρα (Φλογαΐτη, 2011).

Τέλος, απαίτηση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η μεγιστοποίηση του καθαρού οφέλους της οικονομικής ανάπτυξης μέσα από την «καθαρή τεχνολογία». Μέσα από την «καθαρή τεχνολογία» η βιώσιμη ανάπτυξη προσπαθεί να οδηγήσει στη μειωμένη ανάγκη των περιβαλλοντικών πόρων. Συγκεκριμένα προσπαθεί να το επιτύχει μέσα από τη βελτιωμένη φυσική παραγωγικότητα των προϊόντων, την αυξημένη επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση, αλλά και της πιο εξελιγμένης τεχνολογίας στην παραγωγή.

2.5. ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι πάρα πολλά. Αρχικά δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης. Τα οικοεπαγγέλματα είναι ένας τους βασικούς αναπτυσσόμενους τομείς της σύγχρονης κοινωνίας και ειδικότερα οι τομείς που σχετίζονται με την περιβαλλοντική έρευνα, την προστασία της φύσης και τον έλεγχο της ρύπανσης (Φλογαΐτη, 2011).

Στον τομέα της οικονομίας βοηθάει στην ανάπτυξη της ευημερίας σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο μέσα από την πράσινη επιχειρηματικότητα. Στον αγροτικό τομέα με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη βιολογική κτηνοτροφία και γεωργία δημιουργούνται ανταγωνιστικά προϊόντα εξαιρετικής ποιότητας. Επίσης, στον τομέα του τουρισμού αναπτύσσεται ο

εναλλακτικός τουρισμός δίνοντας ευκαιρίες για την ανάπτυξη της υπαίθρου (Φλογαΐτη, 2011).

Επιπροσθέτως, η αειφορία συμβάλλει στην καλή υγεία και στην ασφάλεια εργασίας και είναι υπέρ της κοινωνικής δραστηριότητας και του εθελοντισμού, προωθεί την παιδεία και εμπλέκεται σε δραστηριότητες για την μείωση των ανισοτήτων (Φλογαΐτη, 2011).

Στο τομέα της τεχνολογίας, της έρευνας και της επιχειρηματικότητας δημιουργείται η καθαρή τεχνολογία, η οποία είναι φιλική προς το περιβάλλον, όπως φωτοβολταϊκά, αιολικά πάρκα και ενεργειακά σπίτια, τα οποία δίνουν ευκαιρίες απασχόλησης σε νέους και ανέργους.

Τέλος, οι πόροι και η ενέργεια χρησιμοποιούνται πλέον αποδοτικά χωρίς σπατάλες. Προσπαθεί την μείωση των ορυκτών καυσίμων με την αντικατάστασή τους με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Έτσι, η ενέργεια γίνεται οικονομικά πιο συμφέρουσα και παράγει λιγότερους ρύπους βοηθώντας στην προστασία του περιβάλλοντος.

2.6. Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Ως βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή ονομάζεται η αξιοποίηση των φυσικών πόρων και της ενέργειας με πιο αποδοτικό τρόπο, καθώς και η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και άλλων περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Συγκεκριμένα ενδιαφέρεται για την παραγωγή και την χρήση προϊόντων και υπηρεσιών κατά τρόπο ώστε να επιβαρύνεται όσο το δυνατόν λιγότερο το περιβάλλον. Ο απώτερος στόχος της είναι η κάλυψη των βασικών αναγκών σε αγαθά και υπηρεσίες βελτιώνοντας παράλληλα την ποιότητα της ζωής και αφήνοντας επαρκείς πόρους για τις μελλοντικές γενιές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010:5).

Η βιώσιμη κατανάλωση έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές παραδοχές της παραδοσιακής οικονομίας. Ο καταναλωτής προσπαθεί να μεγιστοποιήσει το δικό του αναμενόμενο κέρδος, το λεγόμενο «homo oeconomicus» (Terlau & Hirsch, 2015:160).

Η νέα οικονομική συμπεριφορά ασχολείται αποκλειστικά με την ανθρώπινη συμπεριφορά στις διαδικασίες λήψης οικονομικών αποφάσεων και εντοπίζει σε πολλές συστημικές μελέτες αποκλίσεις συμπεριφοράς οφειλόμενες στη «γνωστική προκατάληψη» ή στις ηθικές αξίες (Terlau & Hirsch, 2015:160).

Πολλοί διαφορετικοί παράγοντες, ατομικοί, κοινωνικοί και περιστασιακοί επηρεάζουν αυτή τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι εξής (Terlau & Hirsch, 2015:160):

- Ατομικοί παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν την κάλυψη των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών, όπως το φύλο, η ηλικία, το εισόδημα και η εκπαίδευση, οι ανάγκες και οι επιθυμίες, τα κίνητρα, οι προσωπικές αξίες, οι κανόνες, οι συνήθειες, οι ικανότητες δράσης (η ώρα, η τιμή και η απόκτηση πληροφοριών), καθώς και τον έλεγχο δράσης όσον αφορά την ικανότητα να εφαρμόσουν τη στάση ή προτίθεται να αγοράσουν.
- Κοινωνικές παράμετροι, οι οποίοι καλύπτουν κοινωνικές νόρμες, την ενσωμάτωση στο πολιτισμικό πλαίσιο καθώς και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μέσω ημερήσιας διάταξης.
- Περιστασιακές παράμετροι, οι οποίες σχετίζονται με την πράξη της αγοράς, όπως η κατάσταση της αγοράς (π.χ. προβολή των προϊόντων στα ράφια λιανικής πώλησης), τα κίνητρα (π.χ. πολιτικά κίνητρα), καθώς και τις επιλογές κατανάλωσης (π.χ. διαθεσιμότητα των βιώσιμων προϊόντων).

Τον Ιούλιο του 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε σχέδιο δράσης για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή και τη βιώσιμη βιομηχανική πολιτική. Το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης αποσκοπεί στη βελτίωση των συνολικών περιβαλλοντικών επιδόσεων των προϊόντων σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, στην προώθηση και στην τόνωση της ζήτησης για καλύτερα προϊόντα και τεχνολογίες παραγωγής καθώς και στη στήριξη των καταναλωτών για να έχουν την δυνατότητα να κάνουν καλύτερες

επιλογές. Επίσης, ενθαρρύνει την κοινοτική βιομηχανία να αξιοποιεί τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται για καινοτομία προκειμένου να διατηρήσει η ΕΕ τις κορυφαίες περιβαλλοντικές επιδόσεις της.

Τα μέτρα που λαμβάνει η ΕΕ για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή εστιάζουν σε τέσσερις βασικούς στόχους: α) καλύτερα προϊόντα, β) εξυπνότερη κατανάλωση, γ) πιο λιτή και πιο καθαρή παραγωγή και δ) υποστήριξη των προσπαθειών σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.7. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η βασική ιδέα της έννοιας της βιώσιμης ανταγωνιστικότητας είναι η συμπερίληψη των κοινωνικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων στην οικονομική έννοια της ανταγωνιστικότητας, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στις συμβατικές εκτιμήσεις του περιεχομένου αυτής της κατηγορίας (Cvetanovic, et al. 2014).

Με λίγα λόγια, η βιώσιμη ανταγωνιστικότητα προσπαθεί να εκτιμήσει αν μια χώρα έχει τη δυνατότητα να την επιτύχει και να την αυξήσει μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα (Balkyte & Tvaronavičiene, 2010), καθώς και να καθορίσει εάν η διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης συμβάλλει στη δημιουργία ενός επιθυμητού μοντέλου της κοινωνίας μακροπρόθεσμα.

Το Διεθνές Ινστιτούτο για τη Διαχείριση Ανάπτυξης έχει συντάξει έναν κατάλογο με πάνω από 300 παράγοντες της ανταγωνιστικότητας, και τη θέση της χώρας από την άποψη της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, η οποία καθορίζεται από το άθροισμα αυτών των παραγόντων (IMD, 2005). Πολλοί από αυτούς τους παράγοντες σχετίζονται με την εκπαίδευση, την υγεία και την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος.

Από το 2005, το Παγκόσμιο Οικονομικό Ινστιτούτο (International Institute for Management Development) έχει ως βάση την ανάλυση της ανταγωνιστικότητας για το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index) - GCI, ο οποίος περιλαμβάνει τα μικροοικονομικά και μακροοικονομικά θεμέλια της ανταγωνιστικότητας της εκάστοτε χώρας. Η Ανταγωνιστικότητα ορίζεται ως το σύνολο των θεσμών, πολιτικών

και παραγόντων που καθορίζουν το επίπεδο της παραγωγικότητας μιας χώρας (Filipović & Despotovic, 2014:78).

Αρχίζοντας το 2011 παράλληλα με τα στοιχεία για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα το Παγκόσμιο Οικονομικό Ινστιτούτο ξεκίνησε να δημοσιεύει και τον Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας Αειφορίας (Sustainability-Adjusted Global Competitiveness Index) - SCI.

2.8. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΚΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.8.1. Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ENQUETE

Το 1996 η Γερμανική Επιτροπή Enquete για την «Προστασία του Ανθρώπου και του Περιβάλλοντος» της 13ης Γερμανικής Βουλής πρότεινε κανονισμούς για την επίτευξη του γενικού αυτού στόχου. Στην τελική της έκθεση «Αρχές Βιωσιμότητας από τη Θεωρία στην Εφαρμογή» ορίστηκαν οι γενικοί κανόνες για το σκοπό αυτό (Nachhaltigkeit, 1998). Η επιτροπή διακηρύσσει σαν πρωταρχικούς στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης την «ασφάλεια και βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών αγαθών». Δίνει έμφαση στο μοντέλο των τριών ισοδύναμων πυλώνων της βιωσιμότητας που στηρίζεται στην οικολογία, στην οικονομία και στην κοινωνία.

Η συγκεκριμένη επιτροπή πρότεινε τους ακόλουθους οικονομικούς, οικολογικούς και κοινωνικούς κανόνες για βιώσιμη ανάπτυξη.

2.8.1.1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Οι οικονομικοί κανόνες που πρότεινε η Επιτροπή Enquete της 13ης Γερμανικής Βουλής για βιώσιμη ανάπτυξη είναι οι εξής (Nachhaltigkeit, 1998):

1. Το οικονομικό σύστημα πρέπει να ικανοποιεί αποτελεσματικά τις ατομικές και κοινωνικές ανάγκες. Για το σκοπό αυτό οι κανόνες της οικονομίας πρέπει να

σηματοποιηθούν με τρόπο ώστε να προάγουν την ατομική πρωτοβουλία και τα ατομικά συμφέροντα και να υπηρετούν τα κοινά συμφέροντα με σκοπό την εξασφάλιση της ευημερίας του παρόντος και του μελλοντικού πληθυσμού. Οι κανόνες αυτοί θα πρέπει να οργανωθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε τα ατομικά και τα κοινά συμφέροντα να εναρμονίζονται μεταξύ τους.

2. Οι τιμές πρέπει πάντα να υπηρετούν μια βασική λειτουργία της αγοράς. Πρέπει να αντανακλούν τη διαθεσιμότητα των πόρων, της παραγωγής των αγαθών και των υπηρεσιών.
3. Οι περιοριστικές συνθήκες ανταγωνισμού πρέπει να επιτρέπουν τη δημιουργία και τη διατήρηση της ομαλής λειτουργίας των αγορών και να ενθαρρύνονται οι καινοτομίες, έτσι ώστε οι πλεονεκτικές μακράς πνοής αποφάσεις να προωθούν τις κοινωνικές βελτιώσεις σε συνδυασμό με τις μελλοντικές ανάγκες.
4. Η οικονομική αποδοτικότητα της κοινωνίας και η βάση της παραγωγής, πρέπει να στηρίζεται πάντοτε στις κοινωνικές και ανθρώπινες σχέσεις. Δεν πρέπει να αυξάνονται μόνο ποσοτικά, αλλά να βελτιώνονται και ποιοτικά.

2.8.1.2. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Οι οικολογικοί κανόνες που πρότεινε η Επιτροπή Enquete της 13ης Γερμανικής Βουλής για βιώσιμη ανάπτυξη είναι οι εξής (Nachhaltigkeit, 1998):

1. Ο ρυθμός της χρησιμοποίησης των ανανεώσιμων πόρων δεν πρέπει να υπερβαίνει τον ρυθμό της αναγέννησής τους. Αυτό αντιστοιχεί στην απαίτηση της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας.
2. Οι εκπομπές στο περιβάλλον δεν πρέπει να υπερβαίνουν την δυναμικότητα των ιδιαίτερων οικοσυστημάτων.
3. Το χρονοδιάγραμμα των ανθρωπογενών επιπτώσεων στο περιβάλλον πρέπει να είναι σε μια ισόρροπη σχέση με το χρονοδιάγραμμα της ικανότητας για αντίδραση της σχετικής φυσικής διαδικασίας του περιβάλλοντος.

4. Οι κίνδυνοι και τα ρίσκα για την ανθρώπινη υγεία που προκαλούνται από ανθρωπογενείς δραστηριότητες πρέπει να ελαχιστοποιηθούν.

2.8.1.3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Οι κοινωνικοί κανόνες που πρότεινε η Επιτροπή Enquete της 13ης Γερμανικής Βουλής για βιώσιμη ανάπτυξη είναι οι εξής (Nachhaltigkeit, 1998):

1. Η κοινωνική συνταγματική πολιτεία πρέπει να διατηρεί και να προωθεί την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και την ελεύθερη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας για τις παρούσες και μελλοντικές γενεές με στόχο της διατήρησης της κοινωνικής ειρήνης.
2. Κάθε μέλος της κοινωνίας απολαμβάνει τα οφέλη από την κοινωνική αλληλεγγύη, σύμφωνα με προηγούμενες συνεισφορές του στα κοινωνικά ασφαλιστικά συστήματα, αλλά επίσης και στην περίπτωση της φτώχειας.
3. Κάθε μέλος της κοινωνίας πρέπει να συνεισφέρει στην κοινότητα σύμφωνα με τις δυνατότητές του.
4. Τα κοινωνικά συστήματα ασφάλισης μπορούν να αναπτυχθούν στην ίδια έκταση με τα οικονομικά κριτήρια.
5. Το δυναμικό της παραγωγικότητας όλης της κοινωνίας πρέπει να διατηρηθεί επίσης και για τις μελλοντικές γενεές.

2.8.2 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.8.2.1. Η ΘΕΩΡΗΣΗ HAUGHTON

Οι ανάγκες της βιώσιμης ανάπτυξης πρέπει να βασίζονται σε αρχές που θα εφαρμόζονται σε όλα τα θέματα, τα οποία είναι ταξινομημένα ως περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά ή οποιοδήποτε συνδυασμό από αυτά τα τρία. Ο Haughton (1999) περιγράφει πέντε αρχές της καθαρής θέσης:

- i) Το μέλλον μεταξύ των γενεών
- ii) Την κοινωνική δικαιοσύνη εντός των γενεών
- iii) Τη διασυνοριακή ευθύνη και τη γεωγραφική δικαιοσύνη
- iv) Τα διαδικαστικά κεφάλαια –οι άνθρωποι αντιμετωπίζονται ανοιχτά και δίκαια
- v) Τα κεφάλαια μεταξύ των ειδών - σημασία της βιοποικιλότητας.

Στην Agenda 21 για την επίτευξη της αειφορίας παρουσιάζεται ένα πλέγμα αρχών που αναδύθηκαν από το σύνολο των διακηρύξεων των σχετικών διεθνών κειμένων και αποτελούν σήμερα τη θεωρία της βιώσιμης ανάπτυξης και είναι οι εξής (Δεκλερής, 1998):

- 1) Αρχή της δημόσιας οικολογικής τάξεως, η οποία θεσπίζει τον υποχρεωτικό χαρακτήρα αυτού του συστήματος ελέγχου το οποίο αποβλέπει στο γενικό συμφέρον όχι μόνο της παρούσας γενιάς, αλλά και των επόμενων. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι πρωτίστως ευθύνη του κράτους.
- 2) Αρχή της βιωσιμότητας, η οποία απαγορεύει κάθε περαιτέρω μείωση ή υποβάθμιση του φυσικού κεφαλαίου, γιατί αυτό που απέμεινε από την περιβαλλοντικά ανεξέλεγκτη ανάπτυξη βρίσκεται ήδη σε οριακά επίπεδα.
- 3) Αρχή της φέρουσας ικανότητας, η οποία επιβάλλει το σεβασμό της φέρουσας ικανότητας τόσο των ανθρωπογενών όσο και των φυσικών συστημάτων.
- 4) Αρχή υποχρεωτικής αποκατάστασης των διαταραχθέντων οικοσυστημάτων, η οποία επιβάλλει τη διόρθωση του συστήματος, όπου είναι εφικτή, ώστε να αποτρέπεται η μείωση του φυσικού κεφαλαίου.
- 5) Αρχή της βιοποικιλότητας, η οποία αξιώνει την προστασία όλων των βιολογικών οργανισμών για τη διατήρηση της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.
- 6) Αρχή της κοινής φυσικής κληρονομιάς, η οποία επιδιώκει τη διασφάλιση του φυσικού κεφαλαίου.
- 7) Αρχή της ήπιας ανάπτυξης ευπαθών συστημάτων.

- 8) Αρχή της χωρονομίας, η οποία επιτάσσει το συνολικό σχεδιασμό της ισορροπίας ανθρωπογενών συστημάτων και οικοσυστημάτων, ώστε να ελέγχεται η ευστάθειά τους και η ποιοτική βελτίωση των πρώτων.
- 9) Αρχή της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία ενδιαφέρεται για τη σταθερή συνέχεια των ανθρωπογενών συστημάτων.
- 10) Αρχή βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος, η οποία επιδιώκει να αναστρέψει την υποβάθμιση των σύγχρονων οικισμών και των μεγαλουπόλεων και να επαναφέρει την ποιότητα ζωής στην πόλη.
- 11) Αρχή φυσικού κάλλους, η οποία εξυπηρετεί επίσης την ποιοτική ανάπτυξη.
- 12) Αρχή της οικολογικής συνείδησης των ανθρώπων, η οποία αποτελεί σε τελευταία ανάλυση την πραγματική εγγύηση του όλου συστήματος ελέγχου.

Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης για τις ανθρώπινες σχέσεις μπορούν να συνοψιστούν στο ότι το παρόν πρέπει να δώσει προσοχή στις ανάγκες των μελλοντικών γενεών, ίδιων κεφαλαίων που καλύπτουν την κοινωνική δικαιοσύνη ανεξάρτητα από την τάξη, το φύλο, τη φυλή, κλπ. σε οποιοδήποτε μέρος ζουν, έτσι ώστε οι άνθρωποι να είναι σε θέση να διαμορφώσουν το μέλλον τους. Με λίγα λόγια μπορούμε να πούμε ότι συνοψίζονται στην αρχή της αναγνώρισης της ζωτικής σημασίας της βιοποικιλότητας και ακεραιότητας του οικοσυστήματος (Giddings, Hopwood & O' Brien, 2002:194).

2.8.2.2. Η ΚΛΙΜΑΚΑ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΤΩΝ S. BAKER, M. KOUSIS, D. RICHARDSON & S. YOUNG

Σύμφωνα με τους Baker S., M. Kousis, D. Richardson and S. Young (1997), υπάρχουν τέσσερα επίπεδα στην κλίμακα της βιώσιμης ανάπτυξης στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές κοινωνίες: Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης, Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη, Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Αέναου τροχού παραγωγής.

Εξετάζουν τα επίπεδα αυτής της κλίμακας ως προς τις εξής κατηγορίες: Ο ρόλος της οικονομίας και η φύση της ανάπτυξης, το Γεωγραφικό επίκεντρο, τη Φύση, τις Πολιτικές και την τομεακή ολοκλήρωση, την Τεχνολογία, τους Θεσμούς, τα Πολιτικά όργανα και τα εργαλεία πολιτικής, την Ανακατανομή, την Κοινωνία πολιτών και τη Φιλοσοφία.

Ο ρόλος της οικονομίας και η φύση της ανάπτυξης στο Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης προϋποθέτει ορθή χρήση οικονομικών πόρων ; Συναντάει τις ανάγκες και όχι τα θέλω; Αλλαγές στα μοντέλα και τα επίπεδα παραγωγής και κατανάλωσης.

Ο ρόλος της οικονομίας και η φύση της ανάπτυξης στην Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη προϋποθέτει Αγορά που ρυθμίζεται με βάση το περιβάλλον; Αλλαγές στα μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης.

Ο ρόλος της οικονομίας και η φύση της ανάπτυξης στην Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από Περιβαλλοντικές πολιτικές που βασίζονται στην αγορά; Αλλαγές στα μοντέλα της κατανάλωσης.

Ο ρόλος της οικονομίας και η φύση της ανάπτυξης του Αέναου τροχού παραγωγής αναφέρεται σε Εκθετική ανάπτυξη.

Ως προς το Που επικεντρώνεται γεωγραφικά το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης οι Πολίτες είναι ενημερωμένοι για το χώρο που ζουν, την οικολογία, την οικονομία και τον πολιτισμό τους και πράττουν έτσι ώστε να τα ενισχύουν (Bioregionalism); Εκτενής τοπική αυτάρκεια.

Ως προς το Που επικεντρώνεται γεωγραφικά η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη αναφέρεται σε μια Ενισχυμένη τοπική οικονομική αυτάρκεια; Και σε Περιοχές που προβάλλονται στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς.

Ως προς το Που επικεντρώνεται γεωγραφικά η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη παρατηρούνται Αρχικές κινήσεις για τοπική οικονομική αυτάρκεια; Δευτερεύουσες πρωτοβουλίες για την ανακούφιση της δύναμής της παγκόσμιας αγοράς.

Ως προς το Που επικεντρώνεται γεωγραφικά ο Αέναος τροχός παραγωγής, στην Παγκόσμια αγορά και παγκόσμια οικονομία.

Ως προς τη Φύση το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης αναφέρεται στην Προώθηση και προστασία της βιοποικιλότητας

Ως προς τη Φύση η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη έχει εξασφαλιστεί η Περιβαλλοντική διαχείριση και προστασία

Ως προς τη Φύση η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη έχει προχωρήσει σε Αντικατάσταση πεπερασμένων φυσικών πόρων με κεφάλαιο; Εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Ως προς τη Φύση ο Αένας τροχός παραγωγής προβλέπει την Εκμετάλλευση φυσικών πόρων

Ως προς τις Πολιτικές και την τομεακή ολοκλήρωση το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης προβλέπει Ολιστική διατομεακή ολοκλήρωση.

Ως προς τις Πολιτικές και την τομεακή ολοκλήρωση η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη απαιτεί Ολοκλήρωση τομεακών πολιτικών μέσω των τομέων παραγωγής.

Ως προς τις Πολιτικές και την τομεακή ολοκλήρωση η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη αναφέρεται σε Προσέγγιση τομεακά κατευθυνόμενη.

Ως προς τις Πολιτικές και την τομεακή ολοκλήρωση ο Αένας τροχός παραγωγής δεν επιφέρει Καμία αλλαγή.

Αναφορικά με την Τεχνολογία το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης προβλέπει Κατάλληλη τεχνολογία έντασης εργασίας.

Αναφορικά με την Τεχνολογία η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη προϋποθέτει Ανάπτυξη Καθαρής τεχνολογίας (χωρίς να προκαλεί περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις); Διαχείριση προϊόντων ανακυκλούμενων; Μικτή τεχνολογία (εργασίας και υψηλής έντασης κεφαλαίου).

Αναφορικά με την Τεχνολογία η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη αναφέρεται σε Τεχνικές λύσεις στα προβλήματα; Μικτή τεχνολογία (εργασίας και υψηλής έντασης κεφαλαίου).

Αναφορικά με την Τεχνολογία ο Αένας τροχός παραγωγής δεν επιφέρει αλλαγές.

Σε ό,τι αφορά τους θεσμούς το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης προϋποθέτει Αποκέντρωση των πολιτικών, τοπικών, κοινωνικών και οικονομικών θεσμών.

Σε ό,τι αφορά τους θεσμούς η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη προβλέπει ότι υπάρχουν Μερικοί αναδιαρθρωτικοί θεσμοί.

Σε ό,τι αφορά τους θεσμούς η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη δεν έχει παρά Ελάχιστες τροποποιήσεις στους θεσμούς.

Σε ό,τι αφορά τους θεσμούς ο Αέναος τροχός παραγωγής δεν επιφέρει Καμία αλλαγή.

Ως προς τα Πολιτικά όργανα και τα εργαλεία πολιτικής το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης επικρατεί Πλήρης σειρά των πολιτικών εργαλείων; Προσεγγμένη χρήση των δεικτών που επεκτείνονται στην κοινωνική διάσταση.

Ως προς τα Πολιτικά όργανα και τα εργαλεία πολιτικής στην Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη παρατηρείται Αυξημένη χρήση των δεικτών αειφορίας; Ευρεία κλίμακα πολιτικών εργαλείων.

Ως προς τα Πολιτικά όργανα και τα εργαλεία πολιτικής η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτυπώνεται σε Συμβολική χρήση περιβαλλοντικών δεικτών; περιορισμένη κλίμακα εργαλείων που καθοδηγούν την αγορά.

Ως προς τα Πολιτικά όργανα και τα εργαλεία πολιτικής ο Αέναος τροχός παραγωγής δεν ασκεί παρά Συμβατική λογιστική.

Για την Ανακατανομή το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης προϋποθέτει Ενδογενεακή και διαγενεακή ισότητα.

Για την Ανακατανομή η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη ασκεί Ενισχυμένη πολιτική ανακατανομής.

Για την Ανακατανομή η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη έχει ως Οριακό θέμα την ισότητα.

Για την Ανακατανομή ο Αέναος τροχός παραγωγής δεν έχει ως θέμα την ισότητα.

Αναφορικά με την Κοινωνία Πολιτών το Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης προβλέπει Κοινωνικές δομές και έλεγχο από τα κάτω προς τα πάνω. Νέα προσέγγιση στην αξιολόγηση της εργασίας.

Αναφορικά με την Κοινωνία Πολιτών η Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη αναφέρεται σε Ανοικτό διάλογος και όραμα.

Αναφορικά με την Κοινωνία Πολιτών η Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από Πρωτοβουλίες από τα πάνω προς τα κάτω; Περιορισμένο διάλογο κρατών και περιβαλλοντικών κινημάτων.

Αναφορικά με την Κοινωνία Πολιτών ο Αένας τροχός παραγωγής εμφανίζει Πολύ περιορισμένο διάλογο κρατών και περιβαλλοντικών κινημάτων.

Στη φιλοσοφική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές κοινωνίες στον Αέναο τροχό παραγωγής επικρατεί Ανθρωποκεντρισμός και όσο βελτιώνεται η κατάσταση προς την αδύναμη βιώσιμη ανάπτυξη, την ισχυρή βιώσιμη ανάπτυξη και το ιδανικό μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης, επικρατεί Οικοκεντρισμός – Βιοκεντρισμός.

2.8.2.3. ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ Ο' RIORDAN ΚΑΙ VOISEY

Σύμφωνα με τους Ο' Riordan και Voisey (1998) υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίες είναι οι εξής:

1. Πολύ ήπια αειφορία - Very Weak Sustainability. Η κατηγορία αυτή είναι οικονομικής μεγέθυνσης, η οποία είναι χρήσιμο να «πρασινίσει» την οικονομία, έτσι ώστε να οδηγήσει σε νέες επαγγελματικές δραστηριότητες. Η αειφορία γίνεται εργαλείο της οικονομίας της αγοράς για μεγαλύτερη οικονομική μεγέθυνση. Η οικονομική πολιτική που ακολουθεί χαρακτηρίζεται από μικρής κλίμακας πρωτοβουλίες και μικρές επενδύσεις προς την κατεύθυνση της αειφορίας.
2. Ήπια αειφορία - Weak Sustainability. Σε αυτή την κατηγορία η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και με κατάλληλες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες θα οδηγήσουν στη λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η οικονομική της πολιτικής αυτής χαρακτηρίζεται από ικανοποιητικό επανακαθορισμό των οικονομικών

κινήτρων και μεγάλης κλίμακας επενδύσεις προς την κατεύθυνση της αειφορίας.

3. Ισχυρή αειφορία - Strong Sustainability. Σε αυτή την κατηγορία οι πρακτικές της οικονομικής μεγέθυνσης πρέπει να επαναπροσδιοριστούν, ώστε οι κοινωνικοί και οι φυσικοί πόροι να παραμείνουν διαθέσιμοι και για τις επόμενες γενεές. Για αυτό το λόγο δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις επενδυτικές πρακτικές για να προστατεύεται το περιβάλλον, να διαμορφώνονται τα μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης, έτσι ώστε να είναι πιο φιλικά προς το περιβάλλον, να αλλάξουν οι κυβερνητικές ρυθμίσεις και η φορολογική πολιτική, έτσι ώστε οι εταιρείες και οι πολίτες να πληρώνουν το πραγματικό περιβαλλοντικό και κοινωνικό κόστος των δραστηριοτήτων τους.
4. Πολύ ισχυρή αειφορία - Very Strong Sustainability. Η κατηγορία αυτή πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα από την ισχυρή αειφορία, καθώς θέτει σε αμφισβήτηση την έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης, χωρίς όμως να την αρνείται απολύτως. Είναι υπέρ της οικονομικής μεγέθυνσης, μόνο όταν αυτή αποτελεί προϋπόθεση για να λυθούν τα προβλήματα της φτώχειας και της ανισότητας. Η συγκεκριμένη κατηγορία αειφορία απαιτεί για το περιβάλλον ισχυρές διεθνείς και εθνικές συμβάσεις, καθώς και κοινωνική και θεσμική στήριξη.

2.8.2.4. Η ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ KATHRYN DAVIDSON ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Σύμφωνα με την Kathryn Davidson, υπάρχουν έξι πολιτικοοικονομικές προσεγγίσεις της βιωσιμότητας, με τις παραλλαγές τους, ενώ τις αξιολογεί και ως προς το αν θέτουν όρια στην ανάπτυξη, το ρόλο της τεχνολογίας, την υποκατάσταση κεφαλαίου και το συσχετισμό δυνάμεων:

1. Ο νεοφιλελευθερισμός που στοχεύει στη βιωσιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης και του ανθρώπινου γένους ως είδη που αποτιμώνται. Ευνοεί το κίνητρο οφέλους και τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Δεδομένου ότι οι οικονομίες που βασίζονται στις αγορές θα προσφέρουν επαρκή προστασία του περιβάλλοντος και θα παράσχουν άριστο κοινωνικό εισόδημα. Δεν εκτιμά το ρόλο των κρατών, των κοινοτήτων, παρά μόνο των ατόμων και των οικογενειών. Θέτει ως παραλλαγή τους περιβαλλοντιστές της ελεύθερης αγοράς. Θεωρεί ότι δε γνωρίζει όρια στην ανάπτυξη, η τεχνολογία παίζει σημαντικότερο ρόλο, όπως και η υποκατάσταση του κεφαλαίου, ενώ ισχνά λαμβάνει υπόψη τη συσχέτιση δυνάμεων.
2. Ο φιλελευθερισμός που στοχεύει στο να στηρίζει τους ανθρώπους μέσω των λειτουργιών ενός «βιώσιμου» οικονομικού συστήματος. Οι ατέλειες των αγορών διορθώνονται με τη χρήση δεικτών, όπως οι αγορές κάρβουνου, φορολόγηση της ρύπανσης ή παροχή χρηματικών κινήτρων για να αλλάξει η καταναλωτική συμπεριφορά, πχ αύξηση κόστους νερού ή ρεύματος. Το κράτος έχει το ρόλο του να σηματοδοτεί την ανάγκη αλλαγής συμπεριφοράς. Θέτει ως παραλλαγή όσους παρεμβάλλονται στις αγορές και όσους δίνουν οικολογικά συνθήματα. Αναγνωρίζει ισχνά όρια στην ανάπτυξη, πολύ σημαντικό ρόλο στην τεχνολογία, μέτρια υποκατάσταση του κεφαλαίου και ισχνή τη σημασία της συσχέτισης δυνάμεων.
3. Η μακροπρόθεσμη σοσιαλδημοκρατική θεώρηση στοχεύει σε ισχυρότερους διεθνείς θεσμούς και στη συντήρηση των κανονικοτήτων, όπως και στο επαρκές κράτος και στην τοπικά εφικτή ικανότητα αναδιανομής, περιορισμού και κατεύθυνσης της διεθνούς πολιτικής οικονομίας. Οι θεσμοί θα πρέπει να διευκολύνουν τη μεταφορά τεχνολογίας και οικονομικών πόρων στα φτωχότερα τμήματα του πλανήτη. Μακροπρόθεσμα, οι σοσιαλδημοκράτες, ενδιαφέρονται περισσότερο απ' ότι οι φιλελεύθεροι για την περιβαλλοντική στενότητα, την αύξηση του πληθυσμού και τις αυξανόμενες ανισότητες ανάμεσα και μέσα στα κράτη. Θέτει ως παραλλαγή τους θεσμικούς και αντιμετωπίζει με μετριότητα τα

όρια της ανάπτυξης, το ρόλο της τεχνολογίας, την υποκατάσταση κεφαλαίου και τη συσχέτιση δυνάμεων. Με παραλλαγή τα οικολογικά οικονομικά και το σταθερό κράτος, πάλι αντιμετωπίζει με μετριοπάθεια τα όρια της ανάπτυξης, το ρόλο της τεχνολογίας, την υποκατάσταση κεφαλαίου και τη συσχέτιση δυνάμεων, αλλά θεωρεί ότι ναί μεν ακολουθούνται οι νόμοι της ελεύθερης αγοράς, όμως η ορολογία «μεγέθυνση», αντικαθίσταται από την «ανάπτυξη», αλλά με έμφαση στην ποιότητα, παρά στην ποσότητα. Ο σκοπός της είναι να διατηρήσει επαρκείς φυσικούς πόρους για να επιτευχθεί συνεχής και βιώσιμη χρήση.

4. Η σοσιαλδημοκρατική μικροοικονομική θεώρηση ενσαρκώνει την ανάπτυξη ενοτήτων σε μικρότερες βιοπεριοχών, βασισμένες στην κοινότητα, οι οποίες έχουν πολιτική αυτονομία, συμβάλλοντας σε λιγότερο εμπόριο. Αυτή η προσέγγιση εστιάζει σε τοπική οικο-αποτελεσματικότητα και δε λαμβάνει υπόψη την κοινωνική δομή της ιδιοκτησίας και της χρήσης τεχνολογίας. Θέτει ως παραλλαγή τον θεωρητικό μικρής κλίμακας και αντιμετωπίζει με μετριοπάθεια τα όρια της ανάπτυξης, το ρόλο της τεχνολογίας, την υποκατάσταση κεφαλαίου και τη συσχέτιση δυνάμεων.
5. Η ριζοσπαστική μακροπρόθεσμη θεώρηση συνηγορεί ως προς την επαναφορά των μητριαρχικών πρακτικών και της γνώσης με στόχο την άμβλυνση των ιεραρχιών και της βίας και με έμφαση στην ανατροφή και τη συμμετοχή. Κατακρίνει τη θεμελιακή αρσενική ροπή προς την κυριαρχία και τον έλεγχο του περιβάλλοντος, των παιδιών, άλλων ανδρών και κυρίως των γυναικών. Καλεί σε υψηλό βαθμό αναδιανομής, λιγότερη ιεραρχία, λιγότερο εμφανή κατανάλωση και μια κοινωνία όπου οι πηγές δεν εντοπίζονται στην αγορά. Θέτει ως παραλλαγή τον οικο-φεμινισμό, τον οικο-Μαρξισμό, τον Κοσμοπολιτισμό, την Οικολογική δημοκρατία, τις παρεκβατικές δημοκρατικές μακροπρόθεσμες προσεγγίσεις. Αντιμετωπίζει ως πολύ σημαντικό το να τίθενται όρια στην ανάπτυξη, ως ισχνό το ρόλο της τεχνολογίας και της υποκατάστασης κεφαλαίου και ως πολύ σημαντική επίσης τη συσχέτιση δυνάμεων.

6. Η ριζοσπαστική βραχυπρόθεσμη θεώρηση στοχεύει στο να στηρίξει τη βιώσφαιρα της γης και όλων των συστημάτων ζωής, ενέχοντας τις ελάχιστες απαιτήσεις για την επιβίωση του ανθρώπου με την αναδόμηση της κοινωνίας σε συμφωνία με τις αρχές της φύσης. Ενέχει τη δημιουργία μικρότερων, κοινοτικών κοινωνιών, ζώντας με τη φύση και σε συμφωνία με τη φιλοσοφία της φύσης. Θέτει ως παραλλαγή τον καθρεπτισμό της φύσης, το συνεχές φυσικό κεφάλαιο, την παρεκβατική δημοκρατία και τις βραχυπρόθεσμες προσεγγίσεις. Αναγνωρίζει ως πολύ σημαντικά τα όρια στην ανάπτυξη και τη συσχέτιση δυνάμεων και ως ισχύ το ρόλο της τεχνολογίας, ενώ δε λαμβάνει υπόψη την υποκατάσταση κεφαλαίου.

2.9. ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ (GGND)

Από το 1987 και τη βιώσιμη ανάπτυξη που προέβλεπε μια ομαλή τριγωνική ροή αγαθών, περιβαλλοντικής ποιότητας και κοινωνικής αρμονίας, τη δεκαετία του 1990, μεταφερόμαστε από το οικοκεντρικό στο ανθρωποκεντρικό επίπεδο. Στην πράξη σήμερα, εμφανίζεται ως συμβολική έννοια, που ερμηνεύεται από τις εθνικές κυβερνήσεις και διακρατικούς οργανισμούς, ως καθαρά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Νωρίτερα, στη δεκαετία του 1980, εμφανίστηκε η έννοια του οικολογικού εκσυγχρονισμού που προέβλεπε, ως προτεραιότητες τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, περισσότερα δημόσια μέσα μαζικής μεταφοράς και οργανική γεωργία. (Lekakis & Kousis, 2013: 47)

Με την οικονομική κρίση σε παγκόσμιο επίπεδο να εντείνεται, σε συνδυασμό με το υφιστάμενο σύστημα τιμών, η κατανομή των αποθεμάτων γίνεται με τρόπο που επιβαρύνει το περιβάλλον. Η κατανάλωση φυσικών πηγών δεν είναι αποτελεσματική, ενώ ταυτόχρονα το περιβάλλον υποβαθμίζεται. Η χρησιμότητα και η καταλληλότητα της πράσινης οικονομίας ως παράδειγμα περαιτέρω βιώσιμης ανάπτυξης, έχει τεθεί προς συζήτηση σε πανεπιστημιακούς και πολιτικούς κύκλους.

Σημείο σύγκλισης αποτελεί το ότι οι τιμές που αντιμετωπίζουν παραγωγοί και καταναλωτές στην παγκόσμια οικονομία δεν ανταποκρίνονται με επάρκεια στο περιβαλλοντικό και κοινωνικό κόστος. Παράλληλα, περισσότεροι πόροι πρέπει να αξιοποιηθούν στο να διατηρήσουμε τα οφέλη που αποκομίζουμε από τα οικοσυστήματα.

Η ταυτόχρονη αποκόμιση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών οφελών αποτελεί θέμα συζήτησης εδώ και 20 χρόνια, όμως αντί για να αποτελέσει νέο υπόδειγμα, η έννοια της πράσινης οικονομίας, μάλλον σημαίνει πίεση για περαιτέρω εφαρμογή του ό,τι έχει γίνει σε μερική βάση, αλλά τώρα με ακόμη πιο περιορισμένη προσπάθεια.

Στη μετάβαση σε μια πιο πράσινη οικονομία, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη, την χρονική διάσταση των θεσμικών και κοινωνικών αλλαγών. Κατά το παρελθόν, η ενεργειακή μετάβαση χρειάστηκε δεκαετίες και αιώνες για να εξελιχθεί. Οι προσπάθειες για επίσπευση της διαδικασίας, μέσω συγκεκριμένων τεχνολογικών ωθήσεων, μερικές φορές δε συνέβαλε σε γρηγορότερη μετάβαση, μακροπρόθεσμα. (David le Blanc, 2011: 153-154)

Η εφαρμογή της νέας παγκόσμιας πράσινης συμφωνίας, απαιτεί μακροπρόθεσμη δέσμευση στην εφαρμογή και το συντονισμό «πράσινων επενδύσεων» από το γκρουπ των G20, οι οποίοι θα πρέπει να υιοθετήσουν συμπληρωματικές πολιτικές τιμών και να παράσχουν διεθνή βοήθεια και άλλες δράσεις για τη στήριξή της.

Η νέα παγκόσμια πράσινη συμφωνία (GGND) πρέπει να έχει τρεις κύριους στόχους (Barbier, 2010: 12):

- Αναζωογόνηση της παγκόσμιας οικονομίας, δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και προστασία ευάλωτων ομάδων.
- Μείωση της εξάρτησης από τον άνθρακα, της οικολογικής υποβάθμισης και της έλλειψης νερού.
- Να ενισχυθεί ο αναπτυξιακός στόχος της χιλιετίας για το τέλος της ακραίας φτώχειας στον κόσμο μέχρι το 2025.

Τα σημάδια είναι ανάμικτα. Η στρατηγική των G20 κρίνεται ως «απαλού πρασίνου», μετά τη σύσκεψη του Λονδίνου το 2009. Είναι επιτακτικό και επείγον οι G20 να παίξουν πιο ευρύ ρόλο στη διακυβέρνηση παγκοσμίως. Οι πρωτοβουλίες πράσινης τόνωσης είναι αξιέπαινες, αλλά αυτές οι επενδύσεις από μόνες τους θα αποτύχουν στο να

απευθυνθούν στη ρίζα των παγκόσμιων περιβαλλοντικών και οικονομικών προβλημάτων που καθιστούν την παγκόσμια οικονομία εκ φύσεως μη βιώσιμη. (Barbier, 2010: 29)

Η τύχη του περιβάλλοντος στην ΕΕ σε περίοδο κρίσης, συνδέεται με το είδος της οικονομικής ανάπτυξης που ενστερνίζονται οι ευρωπαίοι ηγέτες. Η υποστήριξη της ανάπτυξης στον πυρήνα της πολιτικής τους, συχνά χρησιμοποιώντας την πράσινη ανάπτυξη ως πρόφαση, αποκλίνει από τις αρχικές πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης. Αγνοούνται οι δίκαιες περιβαλλοντικές και κοινωνικές συνθήκες και γίνονται προσπάθειες να «συνετίσουν» τις περιφερειακές χώρες της ΕΕ, μέσω πολιτικών λιτότητας και διαφευγώντας τη μοίρα τους ως όργανα που τα χειρίζονται κεντρικά. Η μίξη της πράσινης ανάπτυξης με μέτρα λιτότητας, όχι μόνο απειλεί τον πλούτο των περιφερειακών οικονομιών της ΕΕ, αλλά και τους στόχους της ΕΕ στο περιβάλλον και την περιβαλλοντική πολιτική. (Lekakis & Kousis, 2013)

2.10. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ & ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.10.1. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.10.2. ΟΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960 καμιά ευρωπαϊκή χώρα δεν είχε σαφή περιβαλλοντική πολιτική. Τα τελευταία 30 χρόνια όμως έγινε μια μεγάλη πρόοδος στην καθιέρωση ενός ευρέως συστήματος περιβαλλοντικών ελέγχων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 1972 πραγματοποιήθηκε η Σύνοδος Κορυφής του Παρισιού, στην οποία αναγνώρισαν οι ιθύνοντες, ότι στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης και της βελτίωσης της ποιότητας της ζωής πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στο περιβάλλον και έτσι άρχισε να γεννιέται η ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική. Οι αρχηγοί των κρατών-μελών της Κοινότητας είχαν αρχίσει να συνειδητοποιούν την αναγκαιότητα λήψης μέτρων για την

προστασία του περιβάλλοντος και προσκάλεσαν τα θεσμικά όργανα της Κοινότητας να ξεκινήσουν τις διεργασίες για την εγκαθίδρυση μιας επίσημης περιβαλλοντικής πολιτικής. Οι παράγοντες που έδωσαν ώθηση στην ανάπτυξη της τελευταίας ήταν η Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης το 1972 καθώς και η πετρελαϊκή κρίση του 1973. Το αποτέλεσμα αυτής της συνόδου ήταν το πρώτο «πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον» (περίοδος 1973-1976). Το 1^ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης κάλυψε την περίοδο 1973- 1976 είναι πολύ σημαντικό καθώς για πρώτη φορά τίθενται επί χάρτου οι θεμελιώδεις αρχές και οι στόχοι μιας κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, καθώς και η γενική δράση που θα πρέπει να αναλάβει η Κοινότητα προκειμένου να εφαρμόσει την πολιτική αυτή.

Τα πιο σημαντικά σημεία του αφορούν, την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής σε όλες τις άλλες πολιτικές της Κοινότητας, την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», την πρόληψη της ρύπανσης, τις πιθανές επιπτώσεις της κοινοτικής πολιτικής στο περιβάλλον των αναπτυσσόμενων χωρών, τη διεθνή συνεργασία και το διεθνή συντονισμό των εθνικών προγραμμάτων, καθώς και τη συμμετοχή στις προσπάθειες διεθνών οργανισμών.

Επίσης, το Πρόγραμμα δίνει έμφαση στην καταπολέμηση της ρύπανσης από τις τοξικές ουσίες, όπως μόλυβδο, οξείδια του αζώτου, θείο, τις θαλάσσιες δραστηριότητες και τα ραδιενεργά απόβλητα. Παράλληλα κατανοεί την ανάγκη για τη διαμόρφωση ερευνητικών προγραμμάτων και τη διάχυση της γνώσης για το περιβάλλον μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Στην συνέχεια ακολούθησαν και άλλα πολυετή προγράμματα. Το 2ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης κάλυψε την περίοδο 1977-1981 και πρόκειται για μια συνέχεια του πρώτου προγράμματος. Περιγράφοντας τους ίδιους ακριβώς στόχους και αρχές που θέτει το πρώτο, συνεχίζει με τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της ρύπανσης του αέρα και των υδάτων, ενώ παράλληλα υιοθετεί ένα πενταετές ερευνητικό πρόγραμμα.

Αυτό όπως και το πρώτο πρόγραμμα δεν μπορούν να θεωρηθεί ως μεγαλεπήβολο καθώς εστιάζεται μόνο στην αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούνται στο περιβάλλον.

Το 3ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης καλύπτει την περίοδο 1983-1986. Παρότι είναι μικρότερο σε μέγεθος από τα δύο προηγούμενα χρίζει ιδιαίτερης σημασίας καθώς τοποθετεί σε στέρεες βάσεις και προσδίδει μια νέα έμφαση σε έννοιες συμβατές με την αρχή της βιωσιμότητας.

Οι έννοιες αυτές αποτελούν το θεμέλιο λίθο της περιβαλλοντικής πολιτικής της κοινότητας: α) η ενίσχυση μιας διεθνούς προληπτικής στρατηγικής για τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων του, και β) η σαφής καθιέρωση της ανάγκης για ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού παράγοντα στο σχεδιασμό και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων όλων των τομεακών κοινοτικών πολιτικών όπως βιομηχανία, γεωργία, ενέργεια, μεταφορές, τουρισμός, περιφερειακή ανάπτυξη και κοινωνική πολιτική.

Επίσης, θετικές καινοτομίες που οδηγούν σε ένα βιώσιμο μέλλον αποτελούν η συσχέτιση της περιβαλλοντικής δράσης με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και το βιομηχανικό εκσυγχρονισμό καθώς και οι πολιτικές που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος των αναπτυσσόμενων χωρών.

Το 1986 υπογράφηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και άρχισε να εφαρμόζεται τον επόμενο χρόνο. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη είναι η πιο σημαντική μεταρρύθμιση στον τομέα του περιβάλλοντος καθώς είχε ως αποτέλεσμα να αφιερωθεί ιδιαίτερο κεφάλαιο στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Έτσι δόθηκε η δυνατότητα να στηρίζονται τα κοινοτικά μέτρα με σαφή νομική βάση με το να ορίζονται οι στόχοι και οι θεμελιώδεις αρχές δράσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Πιο συγκεκριμένα, η πράξη αυτή περιλαμβάνει άρθρα για συνεργασία στην ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική καθώς και άρθρα που τροποποιούν τις ιδρυτικές συνθήκες. Υπό τον τίτλο VII που αποτελείται από τα άρθρα 130Π – 130Σ, η Πράξη αφιερώνει ένα ειδικό τμήμα για το περιβάλλον (Busch). Το άρθρο 130Π εμπεριέχει δύο από τις αρχές, οι οποίες οδηγούν στην περιβαλλοντική δράση της Κοινότητας κατά τα επόμενα χρόνια: την αρχή της προληπτικής δράσης και το αξίωμα «ο ρυπαίνων πληρώνει». Το νεωτερικό στοιχείο δεν εντοπίζεται στην αναφορά στις δύο αυτές αρχές αλλά στο γεγονός ότι για πρώτη φορά οι αρχές αυτές λαμβάνουν ρητή πολιτική και νομική υποστήριξη. Ένα επίσης σημαντικό σημείο αποτελεί ότι η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη ενσωματώνει την αρχή της

επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία τα κράτη-μέλη μπορούν να επιβάλλουν αυστηρότερα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος από τα κοινοτικά, σε εθνικό επίπεδο.

Η αφιέρωση ενός ξεχωριστού κεφαλαίου για το περιβάλλον καταστεί φανερό ότι, οι ευρωπαϊκές χώρες αναγνώρισαν την έντονη αλληλεξάρτηση ανάμεσα στο περιβάλλον και στην οικονομία και συνειδητοποίησαν ότι η περιβαλλοντική φροντίδα όχι μόνο δεν αποτελεί επιπλέον βάρος στην αναπτυξιακή διαδικασία, αλλά ότι μπορεί και να συμβάλει θετικά σε αυτήν. Ωστόσο, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη είχε και μειονεκτήματα, όπως το ότι δεν προέβλεπε προϋπολογισμό για την εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής καθώς «τα κράτη-μέλη θα χρηματοδοτούν και θα εφαρμόζουν τα άλλα περιβαλλοντικά μέτρα μόνα τους» (άρθρο 130Π, παράγραφος 4) και ότι το νέο άρθρο αναγκαστικά οδηγεί προς μία βιώσιμη περιβαλλοντική και αναπτυξιακή πολιτική, ενώ δεν γίνεται ξεκάθαρα λόγος για την έννοια της αειφορίας (sustainability). Τα μειονεκτήματα αυτά εξαλείφονται με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και το πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ.

Το 4ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης καλύπτει την περίοδο 1987-1992 και επέκτεινε τις αρχές που είχαν ήδη αναπτυχθεί στο Πρόγραμμα του 1983 με την ανάγκη ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής προστασίας σε όλες τις άλλες πολιτικές της Κοινότητας.

Σε αυτό το πρόγραμμα γίνεται φανερή η ανάγκη για καθιέρωση αυστηρότερων περιβαλλοντικών προδιαγραφών καθώς και για μια αυστηρότερη εφαρμογή των κοινοτικών οδηγιών είναι ανησυχίες που εκφράζονται για πρώτη φορά. Τα θέματα προτεραιότητας του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η διεθνής συνεργασία, η διατήρηση της φύσης και των φυσικών πόρων, η μείωση της ρύπανσης στην ατμόσφαιρα, στην θάλασσα και στο έδαφος, η ασφαλής χρήση της πυρηνικής ενέργειας, η ανάπτυξη «καθαρής» τεχνολογίας και τα προβλήματα που αφορούν τη βιοτεχνολογία και τη διαχείριση αποβλήτων.

Το 4ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης διαμορφώθηκε την ίδια χρονική περίοδο κατά την οποία συντασσόταν η Ευρωπαϊκή Ενιαία Πράξη με αποτέλεσμα να το επηρεάσουν και να του προσδώσουν μία πολιτική χροιά εντός της οποίας κινείται η σύνδεση περιβάλλοντος και οικονομικής ανάπτυξης και τελικά η ίδια η ιδέα της βιώσιμης

ανάπτυξης. Οι περιβαλλοντικές διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ενιαίας Πράξης παρατίθενται αυτούσιες στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Το 1990 η βιώσιμη ανάπτυξη έγινε μια πολιτική αρχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Bujanowicz-Haraś, Janulewicz, Nowak & Krukowski, 2015:72).

Το 1992 πραγματοποιήθηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ γνωστή ως Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η συνθήκη αυτή περιλαμβάνει έναν αριθμό άρθρων που ουσιαστικά εισάγουν και θεσμικά στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα την έννοια της αειφορίας (Weidenfeld & Wessels, 1997). Η αειφορία παύει να είναι μία φιλοσοφία και καθίσταται νομικός κανόνας υποχρεωτικός για όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, στη Συνθήκη προβλέπεται η προώθηση της ισόρροπης και σταθερής οικονομικής και κοινωνικής προόδου (τίτλος I, άρθρο 2), καθώς και η αναγκαιότητα για «μια αρμονική και ισορροπημένη ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, μια βιώσιμη και μη πληθωριστική μεγέθυνση που σέβεται το περιβάλλον». Ήταν ένα μεγάλο βήμα προόδου καθώς εισάχθηκε η αρχή «της σταθερής και της διαρκούς σεβόμενης το περιβάλλον ανάπτυξης» και η αρχή της προστασίας του περιβάλλοντος με το άρθρο 174, πρώην άρθρο 130P της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής κοινότητας.

Το 1992 παρουσιάζεται το 5ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης για με τίτλο «Στόχος η Αειφορία» με διάρκεια ως το 2000. Στην εισαγωγή διαπιστώνεται η ανεπάρκεια των τεσσάρων προηγούμενων προγραμμάτων και κρίνεται αναγκαίο να υπάρξει μια μακρόπνοη, συνεκτική και αποτελεσματική στρατηγική για την προστασία του περιβάλλοντος.

Το πρόγραμμα αυτό ασχολείται με έναν αριθμό προβλημάτων στα οποία αναφέρονται και τα προηγούμενα προγράμματα δράσης τα οποία σχετίζονται με τη ρύπανση των υδάτων και του αέρα, της βιοποικιλότητας, την υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και των παράκτιων ζωνών, την εξάντληση των φυσικών πόρων, την κλιματική αλλαγή, την κατανάλωση μη ανανεώσιμων και επικίνδυνων για την υγεία και ασφάλεια μορφών ενέργειας, τη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς και τη διαχείριση συγκοινωνιών και μεταφορών. Το νέο στοιχείο που έχει αυτό το πρόγραμμα δράσης είναι ότι η στρατηγική για τον σεβασμό των φυσικών οικοσυστημάτων κατά την ανάπτυξη της

οικονομικής δραστηριότητας πλέον συγκεκριμενοποιείται στο όνομα της αειφορίας, η οποία περιγράφεται ως «μια στρατηγική για τη διαρκή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που δεν επιφέρει ζημιές στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους, στην ποιότητα των οποίων βασίζονται η ανθρώπινη δραστηριότητα και η περαιτέρω ανάπτυξη» (EU 1992: 3).

Το 5ο Πρόγραμμα Δράσης αν και δημοσιεύτηκε τρεις μήνες πριν από την UNCED, καταρτίστηκε παράλληλα με τις κύριες συμφωνίες του Ρίο και ενστερνίζεται πολλούς στόχους και αρχές της Agenda 21, ιδιαίτερα ως προς τη θεμελιώδη σημασία της ενσωμάτωσης οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων στη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα.

Επίσης, άλλοι παράγοντες που επηρέασαν τη διαμόρφωση του προγράμματος ήταν οι ανησυχίες για επιπλέον επιβαρύνσεις στο φυσικό περιβάλλον από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς (1992), η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και του προγράμματος των διαρθρωτικών ταμείων προς πρακτικές πιο φιλικές στο περιβάλλον, η δημιουργία του Ταμείου Συνοχής, το οποίο είναι το βασικό χρηματοδοτικό μέσο για μέτρο για την προστασία του περιβάλλοντος και το άνοιγμα της ΕΕ προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες στηρίζουν την ενεργειακή τους επάρκεια στα ορυκτά καύσιμα και στην πυρηνική ενέργεια.

Τέλος, ως παράγοντες επιρροής στην εκπόνηση του 5ου ΠΠΔ είναι οι σημαντικές πρωτοβουλίες της ΕΕ σε θέματα πολιτικής, όπως το Λευκό Βιβλίο για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και την Απασχόληση (1993), δηλαδή πρωτοβουλίες που σχετίζονται άμεσα με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Με βάση αυτές τους παράγοντες επιρροής το 5ο Πρόγραμμα Δράσης επέλεξε πέντε τομείς προτεραιότητας που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίοι είναι οι εξής: α) η μεταποιητική βιομηχανία, β) η ενέργεια, γ) οι μεταφορές, δ) η γεωργία, και ε) ο τουρισμός. Ωστόσο το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Δράσης δεν προβλέπει μόνο για την προστασία του περιβάλλοντος ως σύνολου, αλλά ενδιαφέρεται και για τη βιωσιμότητα των ίδιων των τομέων μεμονωμένα, παρέχοντας λεπτομερή ανά τομέα στρατηγική, που προσδιορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Γίνεται φανερό ότι στο 5^ο Πρόγραμμα Δράσης οι περιβαλλοντικές αρχές διεισδύουν σε όλες τις επιμέρους δημόσιες πολιτικές και ως θεμελιώδη κριτήρια κατευθύνουν τη σχεδίαση και εκτέλεσή τους, προσδίδοντάς τους μία σαφή περιβαλλοντική διάσταση. Ωστόσο, αν και η προστασία του περιβάλλοντος είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της ποιότητας νερού, τη σταδιακή εξάλειψη των ουσιών που καταστρέφουν τη στοιβάδα του όζοντος, και τη μείωση της διαμεθοριακής ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η πρόοδος αυτή υπήρξε περιορισμένη επειδή τα κράτη-μέλη και οι κλάδοι τους οποίους αφορά το πρόγραμμα δεν κατόρθωσαν να λάβουν πραγματικά υπόψη τις περιβαλλοντικές ανησυχίες ούτε να τις ενσωματώσουν στις πολιτικές τους.

Το 1997 η συνθήκη του Άμστερνταμ ανέδειξε τη Βιώσιμη ανάπτυξη ως κεντρικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής πολιτικής.

Τον Μάρτιο του 2000 πραγματοποιήθηκε στη Λισσαβόνα το Εαρινό Συμβούλιο Κορυφής, το οποίο αποτέλεσε βασικό σημείο για την υιοθέτηση μίας μακρόχρονης δεκαετούς Στρατηγικής ονομαζόμενης Στρατηγική της Λισσαβόνας με στόχο να καταστήσει την Ευρώπη την «ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας» (Council of the European Union, 2000). Συγκεκριμένα ο στόχος της είναι η επίτευξη τόσο μιας δυνατής όσο και υγιούς οικονομίας, η οποία θα έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας παράλληλα με την ανάπτυξη κατάλληλης κοινωνικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, ώστε να εξασφαλίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη στην ΕΕ καθώς και η εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού (Παπαϊωάννου, 2005:7).

Η Στρατηγική της Λισσαβόνας διατρέχει όλους τους τομείς πολιτικής και δραστηριοτήτων της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επιφορτιστεί με το ρόλο της παρακολούθησης της προόδου εφαρμογής της Στρατηγικής μέσω αναλυτικών ετήσιων Συνθετικών Εκθέσεων (Spring Synthesis Reports) που υποβάλλονται σε κάθε Εαρινό Συμβούλιο Κορυφής προκειμένου οι Αρχηγοί Κρατών να θέσουν τις προτεραιότητες για τον επόμενο χρόνο σε εφαρμογή της Στρατηγικής.

Το 2001 στο Gothenburg, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ, αναγνωρίζοντας ότι η Στρατηγική της Λισσαβόνας δεν είναι ολοκληρωμένη καθώς καλύπτει μόνο τους δύο πυλώνες της «βιώσιμης ανάπτυξης», την οικονομική ανάπτυξη

και την κοινωνική ευημερία, αποφάσισε την προσθήκη μίας τρίτης, περιβαλλοντικής, διάστασης στη Στρατηγική της Λισσαβόνας (Council of the European Union, 2001) που οδήγησε στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (European Commission, 2002). Η Στρατηγική αυτή στοχεύει στην υιοθέτηση μίας νέας προσέγγισης στην χάραξη πολιτικής η οποία θα λαμβάνει υπόψη σε μεγαλύτερο βαθμό την αλληλεξάρτηση μεταξύ διάφορων τομέων της πολιτικής όπως το περιβάλλον, η υγεία, η φτώχεια με στόχο την ανακάλυψη μακροπρόθεσμων βιώσιμων λύσεων που θα βασίζονται στην αλληλοσυσχέτιση των τομέων αυτών (Παπαϊωάννου, 2005: 8). Η βιώσιμη αυτή αναπτυξιακή στρατηγική (SDS), ανανεώθηκε το 2006 με στόχο να καλύψει τις ανάγκες της παρούσας χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Αυτή η ιδέα επίσης ενσωματώθηκε λανθασμένη στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», η οποία προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010) (Bujanowicz-Haraś, Janulewicz, Nowak & Krukowski, 2015:72). Οι κυριότεροι στόχοι της στρατηγικής του 2001 είναι η ασφάλεια και η ποιότητα των τροφίμων, ο περιορισμός των επιπτώσεων της αλλαγής του κλίματος, η εξάλειψη των κινδύνων για το περιβάλλον και την υγεία που συνδέονται με χημικές ουσίες, η μείωση των ζημιών στην βιοποικιλότητα και η βελτίωση της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων.

Το 2005 πραγματοποιήθηκε η επανεξέταση της Βιώσιμης Αναπτυξιακής Στρατηγικής (SDS) καθώς θεωρήθηκε αναγκαία καθώς α) ήταν περιορισμένα τα αποτελέσματα της συμβολής της Ευρωπαϊκής οικονομίας στην παγκόσμια αειφόρο ανάπτυξη, β) αυξήθηκαν οι τάσεις, οι οποίες ήταν αντίθετες από την αειφόρο ανάπτυξη και γ) η διερεύνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιούργησε την ανάγκη για τον καθορισμό εθνικών στρατηγικών της αειφόρου ανάπτυξης στο μεγαλύτερο πλήθος του αριθμού κρατών - μελών.

Το 2006 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ολοκλήρωσε την Αναθεωρημένη Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη, η οποία εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Οι στόχοι που ορίστηκαν ήταν οι εξής: α) Προστασία του Περιβάλλοντος, β) Οικονομική Ευημερία, γ) Ανάλυση διεθνών ευθυνών, δ) κοινωνική ευθύνη και συνοχή.

Στο 6ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης με τίτλο «Το περιβάλλον κατά το έτος 2010: το δικό μας μέλλον, η δική μας επιλογή», που βρίσκεται στο τελικό στάδιο

υιοθέτησης από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο, τίθενται οι προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέχρι και το 2012. Πρόκειται για τη συνέχεια της πολιτικής του προηγούμενου προγράμματος.

Στο συγκεκριμένο Πρόγραμμα Δράσης ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται σε τέσσερις τομείς: α) φύση και βιοποικιλότητα, β) περιβάλλον και υγεία, γ) αντιμετώπιση των κλιματικών μεταβολών, και δ) βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί προτείνονται οι εξής γραμμές δράσης:

- θέσπιση συγκεκριμένων διατάξεων για την περιβαλλοντική ευθύνη
- συνεργασία με την αγορά και τους πολίτες και
- βελτίωση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας
- βελτίωση της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στις άλλες κοινοτικές πολιτικές.

Τα νέα στοιχεία που εντοπίζονται στο 6^ο Πρόγραμμα Δράσης είναι η ολοκληρωμένη πολιτική για τα προϊόντα και ο καθορισμός και η ανάπτυξη ποσοτικοποιημένων δεικτών, στόχων και μηχανισμών ελέγχου. Ακόμα ένα νέο στοιχείο είναι ο στόχος του Προγράμματος για ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πτυχών σε όλους τους τομείς των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ μέσω διαβουλεύσεων με τις διοικητικές αρχές των χωρών που θέλουν να ενσωματωθούν στη βιώσιμη ανάπτυξη.

2.11.ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.11.1. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η συνειδητοποίηση για την ανάγκη ανάπτυξης ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα ακολούθησε μία αργή εξελικτική πορεία.

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια που χαρακτηρίζονται από την προσπάθεια εκβιομηχάνισης της χώρας, το μαζικό κύμα μετανάστευσης με αποτέλεσμα την ερήμωση

των ήδη προβληματικών ορεινών και νησιώτικων περιοχών, τη συγκέντρωση μεγάλου μέρους του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) και την κατ' επέκταση άναρχη αστική δόμηση με το σύστημα της αντιπαροχής, την ολοένα αυξανόμενη συμμετοχή του τουρισμού στην εθνική οικονομία, ελάχιστα είναι τα νομοθετήματα που άπτονται περιβαλλοντικών θεμάτων.

Μετά το 1975 και τη θέσπιση του οικολογικότερου, συγκριτικά με τα ευρωπαϊκά, Συντάγματος της Ελληνικής Δημοκρατίας, περίοδος που συμπίπτει και με τη διεθνή αφύπνιση απέναντι στα περιβαλλοντικά προβλήματα, αρχίζει η ελληνική Πολιτεία να ασχολείται με την ανάπτυξη θεσμικού πλαισίου για την προστασία του περιβάλλοντος με πιο χαρακτηριστική τη θέσπιση του Ν. 360/1976 «*περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος*». Η ουσιαστική τομή όμως στην εθνική περιβαλλοντική πολιτική επήλθε την επόμενη δεκαετία με την δημιουργία του ΥΧΟΠ αρχικά και στη συνέχεια του ΥΠΕΧΩΔΕ και το Ν. 1650/1986 «*για την Προστασία του Περιβάλλοντος*», που πρέπει να συνδυαστεί βέβαια και με τα τεκταινόμενα της εποχής αυτής σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίζεται από την επίδραση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής στην αντίστοιχη εθνική με παράλληλη ανάπτυξη σχετικών τομεακών (π.χ. ΕΠΠΕΡ) και περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΠΕΠ) και εισροή σημαντικών κοινοτικών πόρων καθώς και από την εισαγωγή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης σε θεσμικό επίπεδο και τη διασύνδεσή της με τους στόχους του χωροταξικού σχεδιασμού.

Βασικό χαρακτηριστικό των δεκαπέντε τελευταίων ετών είναι η σταδιακή αποκέντρωση, μεταξύ άλλων, και της περιβαλλοντικής πολιτικής και η μεταβίβαση σημαντικών αρμοδιοτήτων στις κατώτερες βαθμίδες διοίκησης τόσο σε περιφερειακή διοίκηση όσο και στην τοπική αυτοδιοίκηση καθώς σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας τα προβλήματα πρέπει να λύνονται κατά το δυνατόν από διοικητικές δομές που βρίσκονται όσο πιο κοντά στον πολίτη.

Ωστόσο η Ελλάδα, ως Κράτος - Μέλος της ΕΕ, έχει προχωρήσει στην υιοθέτηση συγκεκριμένων βημάτων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα.

Το 2002 η Ελλάδα κύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο για την Κλιματική Αλλαγή και προχώρησε στη σύσταση μίας Διυπουργικής Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με

τον συντονισμό του ΥΠΕΧΩΔΕ, επιφορτισμένη με την προετοιμασία της χώρας ενόψει της Διάσκεψης του Γιοχάνεσμπουργκ. Στο πλαίσιο της συμμετοχής της Ελλάδας στην Επιτροπή Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και της προετοιμασίας για τη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ διαμορφώθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ, σε συνεργασία με τα άλλα μέλη της διυπουργικής επιτροπής, η (10^η) έκθεση-προφίλ της χώρας, η οποία παρουσίαζε την πρόοδο που έχει επιτευχθεί σε εθνικό επίπεδο για την υλοποίηση της Ατζέντα 21 κατά την δεκαετία 1992-2002, και η οποία προωθήθηκε στη Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ (Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works, 2002).

Στην συνέχεια, τον Μάιο του 2002 διαμορφώθηκε και υιοθετήθηκε για πρώτη φορά μία συνεκτική Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένες πολιτικές κατευθύνσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το Γ' ΚΠΣ, σε ειδικούς τομείς (όπως χωροταξία, πολεοδομία, ενέργεια, μεταφορές, γεωργία, τουρισμός, απασχόληση, βιομηχανία), καθώς και μέτρα σε περιβαλλοντικούς τομείς προτεραιότητας όπως η κλιματική αλλαγή, η ατμοσφαιρική ποιότητα, τα απόβλητα, οι υδατικοί πόροι, η βιοποικιλότητα, η ερημοποίηση και τα δάση (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2002).

Το 2004, στο πλαίσιο της 12^{ης} Συνόδου της CSD, συντάχθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ η 11η έκθεση-προφίλ της χώρας, επικεντρωμένη στα θέματα του πρώτου θεματικού κύκλου της CSD (2004-2005) που αφορούσε την υγιεινή, τους υδατικούς πόρους και τους ανθρώπινους οικισμούς. Ακόμα, εστιάστηκε σε θέματα σχετικά με τη δημιουργία και εγκαθίδρυση αποτελεσματικών μηχανισμών για την προσαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2004).

Η Ελλάδα, έχοντας συμμετάσχει ενεργά στις διαπραγματεύσεις της Διάσκεψης του Γιοχάνεσμπουργκ ως μέλος της Τρόικα, επιχείρησε κατά την Ελληνική Προεδρία της ΕΕ το α' εξάμηνο του 2003, την πρώτη Προεδρία στην «μετά Γιοχάνεσμπουργκ εποχή», να δώσει περαιτέρω ώθηση στην εφαρμογή της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό επίπεδο.

Εκτός από τον βασικό ρόλο που έπαιξε η Ελλάδα στην προώθηση των επιδιώξεων της ΕΕ και στην προσέγγιση με τις αναπτυσσόμενες χώρες κατά τη διάρκεια της Προεδρίας της στην ΕΕ, ειδικότερη επιδίωξη της είναι η ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης στη διαδικασία της Λισσαβόνας και η περαιτέρω ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών

απαιτήσεων στις τομεακές πολιτικές, μέσω της θέσπισης μιας καινοτόμου διαδικασίας για τον ορισμό της Ομάδας Περιβάλλοντος του Συμβουλίου ως υπεύθυνης για το συντονισμό όλων των άλλων Ομάδων στο πλαίσιο και του Εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2003 που εξέτασε την πρόοδο της ολοκλήρωσης της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (Council of the European Union, 2003).

Παράλληλα, το 2002 η Ελλάδα ανέλαβε την προώθηση της παγκόσμιας Πρωτοβουλίας της ΕΕ για τους υδατικούς πόρους στο χώρο της Μεσογείου. Το Μεσογειακό Σκέλος της Πρωτοβουλίας, στο οποίο επικεφαλής χώρα είναι η Ελλάδα, στοχεύει στην επίτευξη των στόχων της διεθνούς κοινότητας για την μείωση στο μισό του ποσοστού των ανθρώπων που δεν έχουν πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό και συστήματα αποχέτευσης έως το 2015 και την δημιουργία εθνικών σχεδίων ολοκληρωμένης διαχείρισης υδατικών πόρων και αποτελεσματικής διαχείρισης έως το 2005, στην ευαίσθητη περιοχή της Μεσογείου (Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works, 2004). Μέσω της πρωτοβουλίας αυτής, οι προοπτικές που διανοίγονταν για την επίτευξη μίας αποτελεσματικότερης διακρατικής πολιτικής συνεργασίας στον χώρο της Μεσογείου, με τα θέματα διαχείρισης των υδατικών πόρων σαν μέσο, καθώς επίσης για την χώρα μας, ως πρωταγωνίστριας στην γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της ΕΕ και των άλλων χωρών της περιοχής που δεν ανήκουν στην ΕΕ, είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

2.11.2. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1975/86 ΚΑΙ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ 2001

Στη χώρα μας μέχρι την ψήφιση του Συντάγματος του 1975 οι συνταγματικές διατάξεις κάλυπταν μόνο έμμεσα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και διακρίνονταν για την προσήλωσή τους στην προστασία της ανθρώπινης ζωής, της δημόσιας υγείας και της προσωπικότητας του ατόμου, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε θεσμοθέτηση κανόνων για την προστασία του περιβάλλοντος να θεμελιώνεται συνταγματικά στους γενικούς αυτούς κανόνες (Τάχος, 2006).

Με το Σύνταγμα του 1975 καθιερώνεται ειδική υποχρέωση του Κράτους για την προστασία του περιβάλλοντος, παράλληλα πάντα με τις γενικές διατάξεις για την

προστασία του ανθρώπου. Ειδικότερα το άρθρο 24, που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, καθιερώνει τη θεμελιώδη αρχή της προστασίας του περιβάλλοντος, φυσικού και πολιτιστικού, καθώς αυτή «αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα».

Το ίδιο άρθρο προνοεί για την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων σε σχέση μάλιστα με την αναγκαιότητα ύπαρξης αστικού και περιφερειακού σχεδιασμού, μην επιτρέποντας ούτε δια νόμου τη «μεταβολή του προορισμού των δημόσιων δασών και των δημόσιων δασικών εκτάσεων», εκτός αν υφίσταται όλως εξαιρετικός λόγος που αφορά την εθνική οικονομία και άπτεται κρίσιμες παραμέτρους αυτής και εφόσον η σχετική εθνική ανάγκη δεν είναι δυνατόν να εξυπηρετηθεί διαφορετικά παρά με τη θυσία ενός απολύτως αναγκαίου, για αυτόν τον σκοπό, τμήματος του δάσους ή της δασικής εκτάσεως (αρχή της στάθμισης μεταξύ ισοδύναμων συνταγματικών δικαιωμάτων, αρχή της αναγκαιότητας και αναλογικότητας).

Το σύνταγμα του 1975 με κορμό το άρθρο 24 πλαισιώνεται και από άλλες διατάξεις που ουσιαστικά έχουν αποτελέσει τη βάση για θέσπιση διατάξεων προστασίας περιβάλλοντος. Το άρθρο 2 παρ.1 σχετικά με το σεβασμό και την προστασία της ανθρώπινης αξίας, το άρθρο 5 παρ.1 για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, το άρθρο 21 παρ.3 για την προστασία της υγείας των πολιτών, καθώς και το σχετικό με τις αναδασώσεις άρθρο 117 παρ.3 που ορίζει ότι «δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό».

Σημαντικό είναι ότι και στις οικονομικές διατάξεις του Συντάγματος που κατοχυρώνουν την ιδιοκτησία και την οικονομική ανάπτυξη τίθενται περιορισμοί, αφού το άρθρο 17 δεν επιτρέπει την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιοκτησία σε βάρος του γενικού συμφέροντος, ενώ το άρθρο 106 παρ.2 απαγορεύει την ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας, μεταξύ άλλων, σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Οι δύο αυτοί περιορισμοί επιβάλλουν τη διαμόρφωση μιας

κοινωνικής προοπτικής της όλης παραγωγικής διαδικασίας με βασικό στόχο, τουλάχιστον από την άποψη που ενδιαφέρει την ανάλυσή μας, την προστασία του περιβάλλοντος σε όλες τις βασικές πτυχές του (φυσικό, πολιτιστικό, πολεοδομικό, οικιστικό).

Με την ενσωμάτωση στο Σύνταγμα της μέριμνας για το περιβάλλον, το τελευταίο προάγεται σε έννομο αγαθό, λαμβάνοντας θέση δίπλα στη ζωή, την ελευθερία, την περιουσία και την αξία του ανθρώπου. Παλιές και νέες αξίες αποτελούν πλέον ένα συνεκτικό και πλήρες σύστημα, εντός του οποίου δύναται να επιτευχθεί η αρμονική συμβίωση ανθρωπογενών και φυσικών συστημάτων.

Το πλαίσιο αυτό εμπλουτίζεται στο αναθεωρημένο Σύνταγμα 75/86/01, όπου εισάγεται πλέον στο άρθρο 24 και ως συνταγματικά αναγνωρισμένη έννοια η αειφορία, χωρίς περαιτέρω ερμηνεία της, εφόσον το Σύνταγμα ως θεμελιώδης νόμος του Κράτους θέτει γενικές αρχές και δεν αναλώνεται συνήθως σε λεπτομερειακές περιγραφές. Σε γενικές γραμμές αναφέρεται ότι τα μέτρα που οφείλει να παίρνει το Κράτος για την προστασία του περιβάλλοντος, λαμβάνονται πλέον «στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας».

Η ερμηνεία λοιπόν και η εξειδίκευση του περιεχομένου της αρχής αυτής αφήνεται στην ευχέρεια του νομοθέτη που καλείται να λάβει τα σχετικά μέτρα αλλά και του δικαστή που καλείται να ελέγξει τη συνταγματικότητά τους, επικαλούμενος αυτή την συνταγματικά καθιερωμένη αρχή.

Οι λοιπές αλλαγές που επέφερε η συνταγματική αναθεώρηση του 2001 στο άρθρο 24 για την προστασία του περιβάλλοντος συνοψίζονται τα βασικά σημεία που είναι εξής:

Στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1, στο οποίο θεσπίζεται παράλληλα με την υποχρέωση του Κράτους, το ατομικό δικαίωμα του καθενός στην προστασία και την απόλαυση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Μέσω αυτής της διάταξη προωθείται η ενεργοποίηση των πολιτών, καθώς η προστασία του περιβάλλοντος δεν αφορά μόνο την κρατική βούληση, αλλά αφορά και τον κάθε πολίτη που μπορεί να διεκδικήσει το δικαίωμά του έναντι οποιουδήποτε μειώνει τη δυνατότητά του να απολαύσει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και να ζήσει με τους καλύτερους δυνατούς όρους διαβίωσης.

Στο τέταρτο εδάφιο της 1ης παραγράφου επαναλαμβάνεται ότι «Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων». Επειδή όμως, ενώ ο ορισμός του δάσους είναι απλός και σαφής σύμφωνα με τα πορίσματα της επιστήμης της δασικής οικολογίας δεν συμβαίνει το ίδιο με τον νομικό ορισμό και την τυπολογία των δασικών εκτάσεων, γεγονός που προκάλεσε διάφορες συζητήσεις, διαφωνίες και αντιδράσεις κατά τη διάρκεια της αναθεωρητικής διαδικασίας ως προς τη διατύπωση της ανωτέρω διάταξη. Στο τέλος του άρθρου παρατίθεται νέα ερμηνευτική δήλωση που ορίζει με σαφήνεια την έννοια του δάσους και του δασικού οικοσυστήματος, ώστε ο καθορισμός της έννοιας αυτής να μην αφηθεί στην κατά περίπτωση διακριτική ευχέρεια του νομοθέτη. Έτσι λοιπόν «ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης είναι αραιά».

Θεσπίζεται ακόμη η ρητή συνταγματική υποχρέωση του νομοθέτη να οργανώσει δασολόγιο για την πλήρη καταγραφή και την αποτελεσματική προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων (νέο εδάφιο πέμπτο της παρ.1 του άρθρου 24).

Επίσης, με την νέα κατάσταση του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 24 επιβάλλεται η απαγόρευση της μεταβολής του προορισμού όλων των δασών είτε δημόσιων είτε ιδιόκτητων και δασικών εκτάσεων, εκτός εάν προέχει για την Εθνική Οικονομία και λόγους δημοσίου συμφέροντος η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη χρήση τους. Γίνεται φανερό ότι στο νέο Σύνταγμα η απαγόρευση της μεταβολής προορισμού επεκτείνεται και στα ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις.

Τέλος, στην παράγραφο 2 του άρθρου 24 σχετικά με τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό της χώρας, προστίθεται νέο εδάφιο, το οποίο επιτάσσει το νομοθέτη οι τεχνικές κρίσεις και αξιολογήσεις που κάνει να γίνονται κατά τους κανόνες της πολεοδομικής και χωροταξικής επιστήμης, ενώ αναγνωρίζει την υποχρέωση του Κράτους να συντάξει εθνικό κτηματολόγιο. Σε γενικές γραμμές όμως ισχύει το ίδιο καθεστώς του Συντάγματος 1975/86.

Συμπερασματικά, η αναθεωρημένη εκδοχή του Συντάγματος δεν παρεκτρέπει από το θεσμικό πλαίσιο των προηγούμενων εκδόσεων, αλλά το ενισχύει με νέες αρχές και υποχρεώσεις, όπως η κατοχύρωση της αρχής της αειφορίας, με την οποία επιστεγάζεται η προσήλωση του στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προαγωγή των όρων διαβίωσης των πολιτών, και η υποχρέωση σύνταξης εθνικού κτηματολογίου, στα πλαίσια της χωροταξικής αναδιάρθρωσης της χώρας. Η δε επιλογή του συντακτικού νομοθέτη όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των δασικών εκτάσεων λαμβάνει υπόψη της τα πορίσματα της νομολογίας του ΣτΕ και του ΑΕΔ (10/1999) και δεν αφήνει περιθώρια για αυθαιρεσίες από τον εκάστοτε νομοθέτη, γεγονός που ανήκει στα θετικά αυτής της αναθεώρησης. Σε τελική ανάλυση, με την αναθεώρηση αυτή ολοκληρώνεται το συνταγματικό πλαίσιο κατοχύρωσης της προστασίας του περιβάλλοντος, ένα πλαίσιο που από τη φύση του πρέπει να είναι γενικό και να θέτει κατευθυντήριες αρχές.

2.11.3. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η νομοθεσία για το περιβάλλον είναι πολυπληθής και δεν έχει κωδικοποιηθεί μέχρι και σήμερα. Αυτή αποτελείται από Νόμους, Προεδρικά Διατάγματα, Υπουργικές Αποφάσεις, Νομαρχιακές Αποφάσεις κλπ, ενώ το περιεχόμενό της είναι πολυθεματικό ανάλογα με το περιβαλλοντικό αγαθό που επιδιώκει να προστατεύσει κάθε φορά.

Γίνεται φανερή η δυσκολία της προσπάθειας συνολικής επισκόπησης των ανωτέρω νομοθετημάτων τόσο λόγω της διαφοροποίησης και ποικιλομορφίας των ρυθμιζόμενων περιπτώσεων όσο και λόγω του διαφορετικού επιπέδου λήψης αποφάσεων καθώς και λόγω των αλληπάλληλων τροποποιήσεων, συμπληρώσεων, καταργήσεων κλπ.

Ωστόσο θα προσπαθήσουμε μια συνοπτική παράθεση των κυριότερων νομοθετημάτων που συνιστούν το γενικό πλαίσιο της περιβαλλοντικής προστασίας στη χώρα μας. Σημαντικό σημείο των περισσότερων νομοθετημάτων είναι η διασύνδεση χωροταξίας και περιβάλλοντος, δεδομένου ότι η χωροταξία αναζητεί τον καταλληλότερο τόπο εγκατάστασης των οικονομικών δραστηριοτήτων και προσπαθεί να τις κατευθύνει προς τα εκεί, χρησιμοποιώντας τόσο οικονομικής αποτελεσματικότητας και απόδοσης όσο

και κριτήρια ποιότητας ζωής και προστασίας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (Αγγελίδης, 2000).

Ο πρώτος νόμος, ο οποίος προσπαθεί να ρυθμίσει συνολικά τη γενική πολιτική επί της χωροταξίας και του περιβάλλοντος είναι ο Ν.360/1976 *«περί χωροταξίας και προστασίας περιβάλλοντος»*. Ο νόμος αυτός προσδιορίζει την έννοια του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και της προστασίας του, προβλέπει την κατάρτιση σχεδίων και προγραμμάτων χωροταξίας και περιβάλλοντος (ΧΠ), ως εθνικών, περιφερειακών και ειδικών, συνιστά Επιτροπή ΧΠ με γνωμοδοτική αρμοδιότητα και Εθνικό Συμβούλιο ΧΠ με αποφασιστική αρμοδιότητα επί των ανωτέρω σχεδίων και προγραμμάτων και ορίζει ότι με Διατάγματα μπορούν να επιβάλλονται περιορισμοί α) χρήσης χώρου και προστασίας του περιβάλλοντος εντός περιοχών και ζωνών της χώρας και β) στην ανάπτυξη ορισμένων δραστηριοτήτων ή λειτουργιών. Ο νόμος αυτός δεν εφαρμόστηκε σε όλα τα επίπεδα και πέτυχε μόνο σε πολύ λίγες εφαρμογές (σχέδιο-πλαίσιο για την Αθήνα, κάποια ΚΕΠΙΑ και ορισμένες περιοχές ιδιαίτερου ενδιαφέροντος), ενώ δεν εκδόθηκαν τα προβλεπόμενα για την ενεργοποίησή του Π.Δ.32, με αποτέλεσμα να πέσει σε αχρηστία.

Το 1983 με το Ν. 1337 *«περί επέκτασης των Πολεοδομικών Σχεδίων, Οικιστικής Ανάπτυξης και σχετικών ρυθμίσεων»*, που αντικατέστησε το Ν. 947/1979 *«περί Οικιστικών Περιοχών»*, καθιερώθηκαν οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) που αποτελούν βασικό θεσμικό εργαλείο ιδίως των Ειδικών Χωροταξικών Μελετών (ΕΧΜ) και της αντιμετώπισης του φαινομένου της εκτός σχεδίου δόμησης.

Η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών στοιχείων δεν πρωτοεμφανίζεται φυσικά το 1986 με το Ν.1650. Η πρώτη ΜΠΕ εκπονήθηκε το 1977 για λογαριασμό της ΔΕΗ, ενώ η πρώτη νομοθετική αναφορά υπάρχει στο Ν. 743/77. Επίσης, στις γενικές πολεοδομικές μελέτες του Ν. 947/79 και στα γενικά πολεοδομικά σχέδια του Ν. 1337/83, θα διαπιστώσουμε ότι μεταξύ άλλων απαιτείται και η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, ενώ αντίστοιχες αναφορές γίνονται στο Ν. 998/79 για τη λειτουργία λατομείων, στο ΠΔ 1180/81 για τη βιομηχανία και στους Ν. 1515/85 και 1561/85 για τους Οργανισμούς Αθήνας και Θεσσαλονίκης Αυτό που φαίνεται να απουσιάζει πάντως είναι ο συντονισμός μεταξύ των ανωτέρω νομοθετημάτων και του Ν. 1650/86.

Ο βασικός νόμος για το περιβάλλον ωστόσο είναι ο Ν.1650/1986 που ισχύει ως και σήμερα. Σε αυτόν βρίσκουμε την επεξεργασία βασικών αρχών και διαδικασιών για την περιβαλλοντική προστασία καθώς και ένα μεγάλο αριθμό εξουσιοδοτήσεων με τη μορφή ΠΔ, ΥΑ κλπ.

Ο Ν.1650/86 εφαρμόζοντας την αρχή της πρόληψης της υποβάθμισης του περιβάλλοντος (αρθ.2 παρ.5), θεσπίζει ρυθμίσεις με τις οποίες επιβάλλεται η εκ των προτέρων εκτίμηση των επιπτώσεων που θα επιφέρει στο περιβάλλον μια συγκεκριμένη δραστηριότητα ή έργο, προκειμένου να μπορέσουν τα αρμόδια όργανα της διοίκησης, κατά την προβλεπόμενη από τον ίδιο νόμο διοικητική διαδικασία, να εκτιμήσουν αν είναι επιτρεπτή η άσκηση αυτής της δραστηριότητας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα άρθρα 3 - 6, τα δημόσια και ιδιωτικά έργα ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και για τη χορήγηση άδειας για την πραγματοποίησή τους απαιτείται προηγούμενη έγκριση περιβαλλοντικών όρων έπειτα από υποβολή Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) ή άλλων δικαιολογητικών.

Στη μελέτη αυτή πρέπει οπωσδήποτε να περιέχονται οι πληροφορίες που οφείλει να παρέχει ο κύριος του έργου στις αρμόδιες υπηρεσίες, ενώ παρέχεται και εξουσιοδότηση για να καθοριστεί με Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) το ειδικότερο περιεχόμενο που πρέπει να έχει η μελέτη και το οποίο μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το στάδιο της διαδικασίας κατά το οποίο εκπονείται (χωροθέτηση, έγκριση περιβαλλοντικών όρων).

Επίσης, προβλέπεται ενημέρωση των πολιτών και των φορέων εκπροσώπησής τους κατά τη διαδικασία έγκρισης της ΜΠΕ. Συγκεκριμένα, η υποβαλλόμενη μελέτη γνωστοποιείται στο οικείο νομαρχιακό συμβούλιο με μέριμνα του οποίου ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι πολίτες και οι συλλογικοί φορείς, ώστε να έχουν δυνατότητα να εκφράσουν τη γνώμη τους. Σημαντικό είναι ότι η ρύθμιση αυτή είναι εναρμονισμένη προς το άρθρο 6 παρ.2 της οδηγίας 85/337, με το οποίο επιβάλλεται να τίθενται στη διάθεση του κοινού οι πληροφορίες που παρέχει στις αρμόδιες υπηρεσίες ο κύριος του σχεδιαζόμενου έργου σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τα στοιχεία του έργου και να χορηγείται η δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να εκφράσουν τη γνώμη τους. Η ενεργοποίηση των πολιτών και των φορέων εκπροσώπησής τους σε θέματα περιβάλλοντος

συνιστά ουσιαστικά κοινωνικό δικαίωμα που ανήκει στην τρίτη γενιά των ατομικών δικαιωμάτων και βέβαια προκύπτει ως λογική συνέπεια της προαναφερθείσας συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος στο περιβάλλον.

Επιπροσθέτως, καθορίζονται οι αρμόδιοι για τον έλεγχο τήρησης των περιβαλλοντικών όρων φορείς και προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής τελών σε επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητα από την οποία μπορεί να προκληθούν κίνδυνοι για το περιβάλλον.

Εξίσου σημαντικές είναι οι υπόλοιπες διατάξεις του νόμου, οι οποίες σχετίζονται με την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, καθώς με αυτές κατά βάση θεσπίζεται η θεμελιώδης αρχή της πρόληψης της βλάβης των φυσικών οικοσυστημάτων, χάριν της οικολογικής ισορροπίας και της διατήρησης των φυσικών πόρων προς όφελος όχι μόνο της παρούσας γενεάς αλλά και των μελλοντικών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να λαμβάνονται μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση και για τη λειτουργία δικτύου παρακολούθησης ενώ παράλληλα προβλέπεται ο χαρακτηρισμός περιοχών ανάλογα με το βαθμό ευαισθησίας των οικοσυστημάτων τους και την ιδιαίτερη οικολογική τους αξία, η οριοθέτησή τους καθώς και η θέσπιση των αναγκαίων για την προστασία τους απαγορευτικών μέτρων.

Τέλος, ορίζονται διοικητικά πρόστιμα και ποινικές κυρώσεις και αναγνωρίζεται η αστική ευθύνη του φυσικού ή νομικού προσώπου που προκαλεί ρύπανση ή υποβάθμιση στο περιβάλλον, σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Ο νόμος αυτός μαζί με τις επιταγές του Συντάγματος επιβάλλει περιορισμούς στην αναπτυξιακή πολιτική της Πολιτείας και, μολονότι δεν κάνει άμεση αναφορά, ουσιαστικά ανάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη στη μόνη επιτρεπτή ανάπτυξη από το Κράτος. Παρόλα αυτά έχουν ασκηθεί σοβαρές κριτικές για την πλήρη εφαρμογή του απαιτείται η έκδοση 73 περίπου διοικητικών πράξεων (Τάχος, 2006). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο νόμος να τελεί υπό την αναβλητική αίρεση έκδοσης των ανωτέρω πράξεων. Εκτός από το τμήμα που αφορά στην περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων και το οποίο βρίσκεται σε πλήρη ενεργοποίηση, πολλές άλλες διατάξεις (π.χ. ίδρυση ΕΦΟΠ), δεκαπέντε σχεδόν χρόνια μετά την έκδοση του νόμου, παραμένουν αδρανείς.

2.11.4. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

Ο θεσμός της Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΕ), αποτελεί το κυριότερο εργαλείο άσκησης προληπτικής περιβαλλοντικής πολιτικής εκ μέρους της Πολιτείας και αφορά σε ένα μεγάλο μέρος (δημόσιων και ιδιωτικών) έργων και δραστηριοτήτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο αριθμός των ΜΠΕ που υποβάλλονται στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ για έγκριση είναι της τάξης των 3000 το χρόνο, συγκριτικά μεγαλύτερος από άλλες χώρες, γεγονός που δημιουργεί και προβλήματα χρόνου και φόρτου εργασίας (Οικονομίδης, 1999).

Ο θεσμός αυτός που προβλεπόταν στο Ν. 1650/86 ενεργοποιήθηκε το 1990 με την ΚΥΑ 69269/5387/90, για την κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, το περιεχόμενο των ΜΠΕ και των ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ). Σε εφαρμογή του ίδιου νόμου εκδόθηκε και η ΚΥΑ 75308/5512/90 για τον καθορισμό τρόπου ενημέρωσης των πολιτών και φορέων εκπροσώπησής τους για το περιεχόμενο των ΜΠΕ των έργων και δραστηριοτήτων. Οι ΚΥΑ αυτές εναρμόνισαν το εθνικό δίκαιο με τις κοινοτικές οδηγίες 85/337 (η οποία ήδη τροποποιήθηκε με την 97/11) και 84/360. Τα έργα και οι δραστηριότητες χωρίζονται ανάλογα με την πιθανότητα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος σε δύο κατηγορίες Α και Β. Για τα έργα της κατηγορίας Α που είναι και τα σημαντικότερα από άποψη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης ολοκληρώνεται σε δύο στάδια: α) προέγκριση χωροθέτησης και β) έγκριση περιβαλλοντικών όρων με βάση την ΜΠΕ.

Η διαδικασία αυτή έχει υποστεί κριτικές τόσο στο σύνολό της όσο και ειδικότερα σχετικά με το πρώτο στάδιο της προέγκρισης χωροθέτησης, καθώς η μελέτη για την τελευταία, όπως αποδείχθηκε στην πράξη, δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των περιβαλλοντικών μέσων, αλλά είναι προσανατολισμένη σε πολύ γενικές χωροθετικές κατευθύνσεις με αποτέλεσμα να μη βοηθά στον προκαταρκτικό σχεδιασμό των έργων με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον. Για το λόγο αυτό, με τον Νόμο 3010/25-4-2002 «*Εναρμόνιση του Ν. 1650/86 με τις Οδηγίες 97/11 και 96/61ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα*», μεταξύ άλλων, καταργείται η διαδικασία της προέγκρισης χωροθέτησης και

αντικαθίσταται με την πρώτη φάση της ενιαίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, δηλαδή την προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση και αξιολόγηση με βάση Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Μέσω αυτής διασφαλίζεται η ορθολογική αλληλουχία των απαιτούμενων μελετών, ενώ ήδη από το πρώιμο στάδιο σχεδιασμού ενός έργου δίνονται περιβαλλοντικές κατευθύνσεις.

Ο θεσμός της ΕΠΕ έχει υποστεί περαιτέρω κριτική για την πολυδιάσπαση της νομοθεσίας που αφορά τους αρμόδιους για τα διάφορα έργα των διαφόρων κατηγοριών και τα διάφορα στάδια έγκρισης φορείς. Γενικά, αμφισβητείται η αποτελεσματικότητα του θεσμού στην πρόληψη υποβάθμισης του περιβάλλοντος, καθώς οι ΜΠΕ αντιμετωπίζονται συνήθως επιφανειακά τόσο από τους μελετητές όσο και από τους αρμόδιους φορείς καθώς και για τον βαθμό συμμετοχής των πολιτών στην όλη διαδικασία.

Ωστόσο η συμβολή του θεσμού της ΕΠΕ στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι μεγάλη, εφόσον κάθε έργο και δραστηριότητα που μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερους ή μικρότερους κινδύνους για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον ελέγχεται εκ των προτέρων και πρέπει πλέον να διέπεται από όρους, προδιαγραφές και περιορισμούς για την προστασία του. Ο δε Ν.3010/02 προσπαθεί να επιτύχει στην εξάλειψη των ανωτέρω αδυναμιών και επιφέρει βελτιώσεις που αναμένεται να καταστήσουν το θεσμό λειτουργικότερο και αποτελεσματικότερο.

2.11.5. Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΩΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑΣ ΑΡΧΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Η πιο συνειδητή στροφή και αναφορά στην αειφόρο ανάπτυξη πραγματοποιείται μετά το 1990, στα πλαίσια βέβαια και των διεθνών και ευρωπαϊκών εξελίξεων με χαρακτηριστικότερα νομοθετικά παραδείγματα τον Ν.2508/97 *«Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις»* και τον Ν.2742/99 *«Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη»*.

Ο Ν. 2508/97, σε μια προσπάθεια συστηματοποίησης του πολεοδομικού σχεδιασμού, καθορίζει τους φορείς και τα μέσα της πολεοδομικής επέμβασης, ανάλογα

με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής την οποία αφορούν. Στους αναφερόμενους σκοπούς του περιλαμβάνεται ο καθορισμός των κατευθυντήριων αρχών, των όρων και των μορφών του πολεοδομικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των ευρύτερων περιοχών των πόλεων και οικισμών της χώρας, με ειδικότερους στόχους την προστασία του περιβάλλοντος, την ανακοπή της άναρχης δόμησης, την οικονομία των οικιστικών επεκτάσεων και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος υποβαθμισμένων περιοχών και περιοχών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ,1997).

Η αναφορά στη συγκεκριμένη αντίληψη της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και στο αίτημα να εναρμονίζονται η οικιστική οργάνωση και ο πολεοδομικός σχεδιασμός με τις αρχές και τις κατευθύνσεις του αναπτυξιακού προγραμματισμού και του χωροταξικού σχεδιασμού αποκτούν τεράστια σημασία προκειμένου να αλλάξει το πρότυπο πολεοδόμησης που μέχρι σήμερα επικρατεί και που δεν συμβαδίζει με την έννοια της βιωσιμότητας. Ο νόμος προβλέπει επίσης διαδικασίες συμμετοχής και αποκέντρωσης για να εξασφαλίζεται η σύμπραξη των τοπικών φορέων και των πολιτών.

Ο Ν.2742/99 αποτελεί σημαντικότατο βήμα προς την ουσιαστική προώθηση της αρχής της αειφορίας στον βασικό τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού. Στην εισηγητική έκθεση του νόμου αναφέρεται ότι εμφανίζεται στο προσκήνιο η ευρεία αποδοχή της ανάγκης για συνολική ρύθμιση της ανάπτυξης στην οποία ενσωματώνονται οι αρχές της αειφορίας, καθώς και οι στόχοι της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής.

Ο νόμος ορίζει ως αρμόδια όργανα για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης και το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, στα οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι των Υπουργείων και των φορέων που εμπλέκονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στις διαδικασίες συγκρότησης και εφαρμογής της χωροταξικής πολιτικής.

Σε αντιστοιχία με το ΣΑΚΧ με την εφαρμογή του άρθρου 6 του συγκεκριμένου νόμου, εκπονήθηκε το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που καταγράφει και αξιολογεί τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου και τις χωρικές επιπτώσεις των διαφόρων πολιτικών και θέτει τις βασικές στρατηγικές προτεραιότητες και κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη

χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Το Γενικό Πλαίσιο αποτελεί σημαντικό εργαλείο, που έλλειπε ως τώρα, και βάση αναφοράς για τον ολοκληρωμένο και συντονισμένο αναπτυξιακό σχεδιασμό της χώρας (άρθρ.6 παρ.1 και 2 Ν.2742/99). Έχει καταρτιστεί ήδη από το 2000 και εγκαινίασε μία ευρεία διαδικασία διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερόμενων κοινωνικών και λοιπών φορέων.

Εκτός του Γενικού Πλαισίου, ο νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις για την παράλληλη κατάρτιση αντίστοιχων Ειδικών Πλαισίων, που αναφέρονται στη χωρική διάρθρωση τομέων ή δικτύων και υπηρεσιών υποδομής ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας ή σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα (ορεινές, νησιώτικες κλπ) και Περιφερειακών Πλαισίων, όπου αναλύονται η θέση και ο ρόλος κάθε Περιφέρειας, οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξή της, οι μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες και επιλογές της. Για την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των ανωτέρω Πλαισίων ορίζεται ότι τυχόν προϋπάρχοντα ρυθμιστικά σχέδια, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΖΟΕ, άλλα σχέδια χρήσεων γης κλπ. πρέπει να τροποποιηθούν ή αναθεωρηθούν προκειμένου να εναρμονιστούν με τα εν λόγω Πλαίσια. Τέλος, ο νόμος καθορίζει τους μηχανισμούς εφαρμογής, ελέγχου και υποστήριξης του χωροταξικού σχεδιασμού και παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης περιοχών ως Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) ή ως Περιοχών Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ) και κατάρτισης Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ), ανάλογα με τη φύση κάθε περιοχής και τους όρους και στόχους βιωσιμότητας που τίθενται για κάθε μία.

Γίνεται φανερό ότι ο νόμος είναι πλήρως εναρμονισμένος με τις εξελίξεις στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανάγει τον χωροταξικό σχεδιασμό σε βασικό στοιχείο και προϋπόθεση του αναπτυξιακού προγραμματισμού και η ορθή εφαρμογή του θα βοηθήσει στην ορθολογική και βιώσιμη οργάνωση και ανάπτυξη του χώρου.

Επίσης, νεότερη εξέλιξη από πλευράς νομοθεσίας και ειδικά όσον αφορά την περιοχή της Αττικής που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανικής δραστηριότητας της χώρας και υφίσταται κατά συνέπεια τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική επιβάρυνση αποτελεί ο Ν. 2965/23-11-2001 «*Βιώσιμη ανάπτυξη Αττικής και άλλες διατάξεις*».

Ο νόμος για να ελέγξει και να περιορίσει την περιβαλλοντική υποβάθμιση που προκαλείται στην Αττική από τις βιομηχανικές δραστηριότητες ρυθμίζει θέματα σχετικά με την ίδρυση, τον εκσυγχρονισμό, τη μετεγκατάσταση, την αλλαγή δραστηριότητας και τη χωροθέτηση βιομηχανιών, βιοτεχνιών και επαγγελματικών εργαστηρίων τόσο μέσης όσο και υψηλής ρύπανσης, τα οποία λειτουργούν εντός των ορίων της Περιφέρειας Αττικής και τους επιβάλλει μέτρα περιβαλλοντικής αναβάθμισης και εφαρμογής συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMAS, ISO 14000) εντός της τετραετίας. Σκοπός του ήταν η οριοθέτηση παλαιών και νέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων στο Νομό Αττικής και η καθοδήγησή τους σε πρακτικές φιλικότερες προς το περιβάλλον, ώστε η ανάπτυξη της περιοχής να αναχθεί σε βιώσιμη.

2.11.6. Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕ

Το ΣτΕ διαμόρφωσε μέσω της νομολογίας του ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό πλέγμα αρχών όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη σημασία της και παρά τις κριτικές δεν μπορεί να αγνοηθεί η σημαντική συμβολή του στη συνειδητοποίηση της υπερέχουσας ανάγκης της προστασίας του περιβάλλοντος και στην κάλυψη των νομοθετικών κενών.

Το ΣτΕ έχει εκδικάσει μεγάλο πλήθος υποθέσεων, στις οποίες είναι εμφανής η σύγκρουση περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών αναγκών. Εφαρμόζοντας και ερμηνεύοντας τις διατάξεις του Συντάγματος για την προστασία του περιβάλλοντος, για την οικονομική ελευθερία, για την προστασία της οικονομικής ανάπτυξης, και προσπάθησε να εξαλείψει τις συγκρούσεις χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της στάθμισης συμφερόντων.

Το 1977 παρατηρείται μια πρώτη μεταστροφή, καθώς, σύμφωνα με την απόφαση ΣτΕ 810/811/77, η προστασία του περιβάλλοντος οφείλει να κατέχει θέση σαφούς και επιτακτικής υποχρέωσης του Κράτους, αποτελώντας επιτακτικό κανόνα δικαίου. Παράλληλα, στην ίδια απόφαση δηλώνεται πως οι διατάξεις περί οικονομικής ανάπτυξης προβλέπουν μέριμνα ή επιδίωξη υπό διατύπωση απλώς κατευθυντήρια, οπότε και υπερισχύουν της προστασίας του περιβάλλοντος μόνο όταν με ειδική αιτιολογία

βεβαιώνεται «το επείγον και όλως αναπότρεπτον της παραμελήσεως των πρωτευόντων χάριν των δευτερευόντων σκοπών».

Πάντως, καθώς η κρατούσα άποψη εξακολουθεί να εκλαμβάνει τις δύο αξίες ως ισότιμες, δίνεται η δυνατότητα στη διοίκηση, ενεργώντας κατά διακριτική ευχέρεια – η οποία ελέγχεται μόνο από την άποψη της υπέρβασης των άκρων ορίων – να επιλέγει κάθε φορά το έννομο αγαθό που θεωρεί ότι πρέπει να προστατευθεί. Μια στατιστική έρευνα στη νομολογία του ΣτΕ μέχρι το 1992 αποδεικνύει ότι όπου υπήρχε περίπτωση σύγκρουσης περιβαλλοντικών και οικονομικών αγαθών, η στάθμιση κατέληγε συνήθως υπέρ των δεύτερων, πράγμα ωστόσο που δε συνέβαινε στην περίπτωση σύγκρουσης με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, το οποίο υποχωρούσε εν όψει περιβαλλοντικών αναγκών (Αυγούστογλου, 1996).

Μέχρι το 1991 δεν αναγνωρίζεται η προστασία του περιβάλλοντος ως υπέρτερης αξίας αλλά λαμβάνεται υπόψη με βάση τις σχετικές διατάξεις για την οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, περιβάλλον και οικονομική ανάπτυξη αποτελούν αξίες ισότιμες, ενώ σε περιπτώσεις σύγκρουσης, κρίνεται κατά περίπτωση αυτή που πρέπει να υπερτερήσει

Το 1991 βλέπουμε μια σημαντική αλλαγή με το Ν. 1968 με τον οποίο ιδρύεται ειδικό τμήμα για τον ακυρωτικό έλεγχο, προληπτικό και κατασταλακτικό, των διοικητικών πράξεων που έχουν σχέση με το περιβάλλον. Ο νόμος εκφράζοντας τη σύγχρονη ολιστική αντίληψη για το περιβάλλον, παραχωρεί στο νεοσυσταθέν Ε΄ Τμήμα την αρμοδιότητα όλων των ακυρωτικών διαφορών από τις δημόσιες πολιτικές που σχετίζονται με το περιβάλλον με σκοπό την ενοποίηση της νομολογίας και την ανάπτυξη συνεπών κριτηρίων για την περαιτέρω εξέλιξή της.

Με το έργο του Ε΄ Τμήματος εισάγεται στη νομολογία του ΣτΕ η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, με την οποία γίνεται δεκτό ότι η αναπτυξιακή οικονομική πολιτική ασκείται σε συνδυασμό με την πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος και μάλιστα με προέχουσα μέριμνα για την πρόληψη της περιβαλλοντικής βλάβης. Η βιωσιμότητα πλέον γίνεται αποδεκτή ως αρχή, η οποία προάγει όχι μόνο τα περιβαλλοντικά αγαθά, αλλά και τα οικονομικά μεγέθη, εφόσον μόνο με την εφαρμογή της εξασφαλίζεται η διάρκεια των απαραίτητων για την ανάπτυξη φυσικών πόρων (ΣτΕ 50/93, 304/93).

Εν κατακλείδι, η νομολογία του ΣτΕ φτάνει να συνιστά τη μεγαλύτερη συνεισφορά της ελληνικής έννομης τάξης στην αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας οριστικά την αρχή της βιωσιμότητας στο σκεπτικό όλων των αποφάσεων ως τη μοναδική κατευθυντήρια αρχή για την επίλυση συγκρούσεων περιβάλλοντος και οικονομικής μεγέθυνσης. Σημαντικό ήταν και το έργο του ΣτΕ όσον αφορά και τη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της προαγωγής του βιώσιμου περιβάλλοντος, καθώς ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον τακτικό έλεγχο των κανονιστικών διαταγμάτων χωροταξίας και πολεοδομίας.

2.11.7. ΦΟΡΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι κυριότεροι φορείς προστασίας περιβάλλοντος είναι οι κεντρικές Υπηρεσίες, οι περιφέρειες και ο ΟΤΑ και λοιποί φορείς.

2.11.7.1. ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Βασική Υπηρεσία για το περιβάλλον είναι το ΥΠΕΧΩΔΕ, το οποίο έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για τη χάραξη και έκφραση της γενικής πολιτικής σχετικά με τη χωροταξία και την προστασία του περιβάλλοντος. Το ΥΠΕΧΩΔΕ προέκυψε από τη συνένωση του ΥΧΟΠ με το ΥΔΕ με το Ν.1558/85 «Κυβέρνηση και κυβερνητικά όργανα».

Το ΥΧΟΠ, το πρώτο Υπουργείο με ευθύνη χάραξης περιβαλλοντικής πολιτικής (ιδρυτικός νόμος 1032/80), ήταν αρμόδιο για τη σύνταξη μόνο των Περιφερειακών και Ειδικών Χωροταξικών Σχεδίων, ενώ το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο (ΕΧΣ) παρέμενε στο τότε Υπουργείο Συντονισμού, πράγμα ενδεικτικό του ότι οι πολιτικές επιλογές της εποχής εκείνης απείχαν πολύ από τις αρχές της βιωσιμότητας, καθώς ήταν στραμμένες και έδιναν μεγαλύτερη βαρύτητα στον οικονομικό σχεδιασμό, ο οποίος προείχε του χωρικού σχεδιασμού και δεν συνδεόταν με την προστασία του περιβάλλοντος σε εθνική κλίμακα.

Με τη δημιουργία του ΥΠΕΧΩΔΕ πια, τα όργανα και οι αρμοδιότητες του ΕΧΣ υπάγονται πλέον σε αυτό (αρθρ.24, παρ.2θ Ν. 1558/85).

Άλλα συναρμόδια για την περιβαλλοντική προστασία Υπουργεία είναι το ΥΠΕΘΟ (νυν Οικονομίας), τα Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, Γεωργίας, Ανάπτυξης, το ΥΠΕΣΔΔΑ, Μεταφορών και Επικοινωνιών, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Μακεδονίας-Θράκης για το χώρο ευθύνης τους, ενώ για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος αρμόδιο είναι κατά κύριο λόγο το ΥΠΠΟ. Το ΥΠΕΠΘ επίσης μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Γίνεται φανερό ότι όλα τα Υπουργεία μετέχουν περισσότερο ή λιγότερο στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής προστασίας και ότι πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση και επιδίωξη για όλους τους εμπλεκόμενους η αειφορία και να μην αποτελεί αποκλειστικά ενδιαφέρον ενός μόνο φορέα και συγκεκριμένα του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Για το λόγο αυτό ο Ν. 2742/99 (άρθρο 3) προέβλεπε για τη διαμόρφωση και εφαρμογή χωροταξικών και αναπτυξιακών στρατηγικών σε εθνικό επίπεδο, τη συγκρότηση ενός συλλογικού κυβερνητικού οργάνου, της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα των Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης.

2.11.7.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΟΤΑ

Η περιβαλλοντική πολιτική σταδιακά μεταφέρεται από την κεντρική εξουσία κυρίως από το ΥΠΕΧΩΔΕ σε όλα τα επίπεδα και βαθμίδες εξουσίας, σε κεντρικό, περιφερειακό, τοπικό, μέσω μιας διαδικασίας αποκέντρωσης και αποσυγκέντρωσης που ενεργείται τα τελευταία χρόνια. Έτσι, με μια σειρά νομοθετημάτων με κυριότερα το Ν. 2218/94 *«Ίδρυση νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια»*, το Ν. 2539/97, γνωστό ως *«Σχέδιο Καποδίστριας»*, το Ν.2503/97 *«Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την τοπική αυτοδιοίκηση»*⁴¹ και 2647/98 *«Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στις*

Περιφέρειες και την Αυτοδιοίκηση» μεταβιβάζονται σημαντικές αποφασιστικές αρμοδιότητες κυρίως στις Περιφέρειες και δευτερευόντως στους ΟΤΑ.

Με τη νέα διοικητική συγκρότηση, μεταβιβάζονται ευρείες αρμοδιότητες στις Περιφέρειες, στις οποίες συνιστώνται Διευθύνσεις Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, Δασών, Σχεδιασμού και Ανάπτυξης κ.α., με σημαντικές σχεδιαστικές και αποφασιστικές αρμοδιότητες στους τομείς προστασίας περιβάλλοντος, χωροταξίας και πολεοδομίας, μεταξύ των οποίων η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για ορισμένα έργα.

Επίσης, αρκετές αρμοδιότητες έχουν μεταβιβαστεί στους ΟΤΑ ενώ η συμμετοχή τους είναι σαφώς μεγαλύτερη στις διαδικασίες σχεδιασμού και λήψεων αποφάσεων. Ωστόσο, οι αρμοδιότητες αυτές είναι κυρίως αδειοδοτικές και ελεγκτικές.

2.11.7.3. ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Το 1985 με τους Ν. 1515 και 1561 ιδρύθηκαν οι Οργανισμοί Αθήνας και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα με σκοπό να πραγματοποιήσουν το έργο του ρυθμιστικού σχεδίου και της προστασίας του περιβάλλοντος στις ευρύτερες περιοχές των δύο μεγαλύτερων πόλεων της χώρας. Πέρα από το αξιόλογο ερευνητικό και μελετητικό τους έργο σε ειδικά θέματα αστικής ανάπτυξης και προστασίας περιβάλλοντος, έχουν γνωμοδοτικές αρμοδιότητες στη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για έργα και δραστηριότητες που πρόκειται να εγκατασταθούν στην περιοχή ευθύνης τους.

Όσον αφορά τον Ενιαίο Φορέα Περιβάλλοντος (ΕΦΟΠ), που κατά το Ν. 1650/86 θα είχε την ευθύνη καθορισμού οριακών τιμών παραμέτρων ποιότητας περιβάλλοντος, εγκατάστασης εθνικών δικτύων παρακολούθησης περιβαλλοντικών στοιχείων, συντονισμού, συλλογής και διανομής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο πληροφοριών σχετικών με το περιβάλλον, δεν ιδρύθηκε ποτέ καθώς δεν εκδόθηκε το σχετικό ΠΔ. Αντί αυτού με το άρθρο 24 του Ν.2742/99 ιδρύθηκε Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης ως ΝΠΙΔ, με σκοπούς σαφώς στενότερους από αυτούς του ΕΦΟΠ, δηλαδή την παροχή και επεξεργασία πληροφοριών για το περιβάλλον, την ενημέρωση του

κοινού, την επιστημονική υποστήριξη της διοίκησης και την υποβολή σχετικών προτάσεων

Ο σημαντικότερος θεσμός προέκυψε από το Ν. 2742/99 και είναι το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, το οποίο αποτελείται από εκπροσώπους των ΟΤΑ και των βασικών οικονομικών, κοινωνικών, οικολογικών και επιστημονικών φορέων που έχουν σχέση με θέματα αειφορίας. Έργο του είναι η υποβολή γνωμοδοτήσεων και προτάσεων σχετικά με την πολιτική αειφόρου ανάπτυξης και με το περιεχόμενο του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων. Το Συμβούλιο συστάθηκε με το σκεπτικό ότι η θεσμοθέτηση του κοινωνικού διαλόγου και της διαβούλευσης και η επίτευξη συναινέσεων και μακροπρόθεσμων συμμαχιών με τους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους αποτελούν βασικές συνιστώσες για την προώθηση των στόχων και την επιτυχία μιας πολιτικής αειφορίας.

Σημαντική τέλος, πρέπει να θεωρηθεί και η ανεξάρτητη συμβολή του επιστημονικού, ερευνητικού, εκπαιδευτικού και ενημερωτικού έργου που επιτελούν τα Πανεπιστήμια της χώρας, καθώς και διάφορα ερευνητικά ιδρύματα (π.χ. ΕΚΚΕ), επιμελητήρια, ιδιωτικά μελετητικά γραφεία και οικολογικές οργανώσεις στην κατεύθυνση της προώθησης της έννοιας της αειφορίας σε όλους τους τομείς και τις ανθρώπινες δραστηριότητες και της ενημέρωσης πολιτών και ομάδων.

2.12.ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με νομοθετικές ρυθμίσεις και τις δράσεις της κυβέρνησης, αλλά μέσω των τοπικών κοινωνιών και των πολιτών. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η αλλαγή της νοοτροπίας των τοπικών κοινωνιών και η ευαισθητοποίησή τους στα τοπικά περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα.

Το περιεχόμενο της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης δεν μπορεί να υπάρξει ανεξάρτητα από το ρόλο της τοπικής διοίκησης, η οποία είναι αρμόδια για τη δόμηση, λειτουργία, και συντήρηση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών υποδομών καθώς επιβάλλει τις τοπικές περιβαλλοντικές πολιτικές και ρυθμίσεις και συμβάλλει στην

εφαρμογή των αντίστοιχων εθνικών και περιφερειακών πολιτικών. Επίσης, εξαιτίας της θέσης της που είναι κοντά στον πολίτη έχει ουσιαστικό ρόλο στην εκπαίδευση και κινητοποίηση των πολιτών.

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί τη μεγαλύτερη διοικητική μονάδα που είναι ικανή να ανταπεξέλθει στις διάφορες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, οικιστικές, χωροταξικές και περιβαλλοντικές ανάγκες του χώρου ευθύνης της ενώ παράλληλα αποτελεί τη μικρότερη κλίμακα στην οποία μπορούν να επιλυθούν τα προβλήματα με ολοκληρωμένο και βιώσιμο τρόπο.

Γίνεται αντιληπτό λοιπόν ότι ο σχεδιασμός μιας πολιτικής αειφορίας ξεκινά σε εθνικό επίπεδο με μία συνολική προσέγγιση «από πάνω» (top-down model), αλλά η εξειδίκευση και η εκτέλεσή της σε μικροεπίπεδο εναπόκειται στην τοπική κοινωνία, η οποία καλείται να διαχειριστεί το φυσικό και ανθρωπογενές της περιβάλλον κατά βιώσιμο τρόπο.

Η διεθνής αναγνώριση της σημασίας της τοπικής διοίκησης στην καλύτερη διακυβέρνηση ενός κράτους και της ανάγκης εγκαθίδρυσης δημοκρατικότερων συμμετοχικών διαδικασιών, όπου ο πολίτης δεν θα είναι απλώς υποκείμενο ρυθμίσεων αλλά συντελεστής στη διαμόρφωση πολιτικών, καθώς και η έκταση της συζήτησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και η ένταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων έχουν σαφώς επηρεάσει και έχουν επιταχύνει την τελευταία δεκαετία τις διαδικασίες αποκέντρωσης και τα σχέδια δράσης πολλών τοπικών κοινωνιών τόσο διεθνώς όσο και σε εθνικό επίπεδο. Πολλές τοπικές διοικήσεις σε όλο τον κόσμο σε συνεργασία με τους κοινωνικούς φορείς προσπαθούν να εφαρμόσουν συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και έχουν εκπονήσει σχέδια δράσης για μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Για τη στήριξη των προσπαθειών της κάθε τοπικής κοινωνίας ώστε να μπορέσει να ισορροπήσει το φυσικό περιβάλλον της με τους οικολογικούς και τους οικονομικούς στόχους έχει αναπτυχθεί διεθνώς ένα πλαίσιο Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού και Διαχείρισης (Environmental Planning and Management – EPM).

Το Πλαίσιο Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού Διαχείρισης (Environmental Planning and Management – EPM) διακρίνει στάδια και προϋποθέσεις για την εκπόνηση τοπικών σχεδίων βιώσιμης ανάπτυξης, τα οποία είναι τα εξής:

- Συστηματική καταγραφή των ιδιαίτερων κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της περιοχής και διάγνωση, μέσω εκτεταμένων δημόσιων διαβουλεύσεων, των προβλημάτων και των αιτιών τους.
- Ανάλυση και αξιολόγηση εναλλακτικών στρατηγικών επιλογών.
- Εγκαθίδρυση συμμετοχικών διαδικασιών που θα αφορούν πολίτες και ομάδες ενδιαφερόντων όλων των κοινωνικών τομέων.
- Αναγνώριση των υφισταμένων σχεδιαστικών, νομοθετικών, διοικητικών και οικονομικών πλαισίων καθώς και άλλων σχεδίων και προγραμμάτων.
- Θέση προτεραιοτήτων στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων, ανάλογα με το μέγεθος των επιπτώσεών τους και την ικανότητα της τοπικής διοίκησης να τα διαχειριστεί, με προσδιορισμό συγκεκριμένων ενεργειών και των οργάνων που θα τις υλοποιήσουν.
- Θέσπιση συστημάτων και διαδικασιών παρακολούθησης και απολογισμού της εφαρμογής του σχεδίου.
- Κατάρτιση ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου δράσης προς τη βιωσιμότητα με άμεσους, ενδιάμεσους και τελικούς μετρήσιμους στόχους.
- Προγραμματισμός της εφαρμογής του σχεδίου με προετοιμασία χρονοδιαγράμματος και με κατανομή ευθυνών μεταξύ των συμμετεχόντων.

Για την επίτευξη των ανωτέρω διαδικασιών και τη δημιουργία ολοκληρωμένων σχεδίων δράσης βιώσιμης ανάπτυξης (local agendas) βασική προϋπόθεση αποτελεί η ουσιαστική κατανόηση της αειφορίας τόσο από τους πολίτες όσο και από τους διοικούντες. Εκτός από την κατανόηση βασική προϋπόθεση είναι και η θέλησή τους να δεσμευθούν σε ένα βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης καθώς και η πλήρης επίγνωση των προβλημάτων και των πολλαπλών επιπτώσεών τους.

Επίσης, για την επίτευξη των ανωτέρων διαδικασιών σημαντικό ρόλο παίζουν οι οικονομικοί πόροι και αρμοδιότητες της τοπικής διοίκησης. Είναι απαραίτητη η οικονομική ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών ώστε να υπάρχει τεχνολογικός εξοπλισμός και ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Γι' αυτό οι τοπικές κοινωνίες δέχονται στήριξη τόσο από διεθνείς φορείς όσο και των εθνικών τους κυβερνήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

3.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης περίπτωσης είναι να διερευνηθεί η κοινότητα και η βιώσιμη ανάπτυξή της περιοχής της Σητείας Λασιθίου Κρήτης, μιας σχετικά απομονωμένης περιοχής, η οποία έχει διατηρήσει μέχρι σήμερα σε ικανοποιητικό επίπεδο την ισορροπία ανάμεσα στη βιωσιμότητα και την τουριστική ανάπτυξη. Η περιπτωσιολογική μελέτη ορίζεται συχνά με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με το εμπειρικό πλαίσιο που αφορά. Αυτό που είναι σημαντικό, είναι να οριστεί η έννοια ανάλογα με τη μελέτη και να αποδοθεί στο κοινό ο τρόπος χρήσης του όρου.

Τι συνιστά μια περιπτωσιολογική μελέτη:

- Μια ερευνητική προσέγγιση στην οποία μια ή περισσότερες εκφάνσεις ενός φαινομένου μελετώνται εις βάθος (Givings, 2008).
- Μια εμπειρική αναζήτηση που ερευνά ένα σύγχρονο φαινόμενο μέσα στα πλαίσιά του στην πραγματική ζωή, ενώ τα όρια ανάμεσα στο φαινόμενο και το πλαίσιο δεν είναι προφανή και στην οποία αναζήτηση χρησιμοποιούνται πολλαπλές πηγές στοιχείων (Yin, 1984).
- Η περιπτωσιολογική μελέτη εμπλέκει λεπτομερή και εις βάθος ανάλυση ενός οργανισμού, ενός ατόμου, μιας ομάδας, ενός γεγονότος, επιτρέποντας την κατανόηση περίπλοκων φαινομένων, 'πως οργανισμοί. Μια περιπτωσιολογική μελέτη γενικά αφορά τη μελέτη μιας μοναδικής

περίπτωσης που ήδη υπάρχει, ένα αντικείμενο μελέτης που εύκολα ταυτοποιείται και ξεχωρίζει ως οριοθετημένο σύστημα από παρόμοια αντικείμενα, π.χ. έναν οργανισμό, ένα μέρος, μια ασθένεια σε έναν ασθενή. Η περιπτωσιολογική μελέτη είναι μια χρήσιμη μεθοδολογία για την εστίαση στις σχέσεις που συνδέουν καθημερινές πρακτικές στο φυσικό τους σκηνικό, θέτοντας την προσοχή σε μια τοπική κατάσταση (Stake, 2006).

- Η περιπτωσιολογική μελέτη είναι χρήσιμη για να διερευνηθεί ένα θέμα εις βάθος και «να παράσχει μια εξήγηση, που μπορεί να αντιμετωπίσει την πολυπλοκότητα και τη λεπτότητα του αληθινού των πραγματικών καταστάσεων της ζωής» (Denscombe, 2010, p. 55).
- Τα ερευνητικά ερωτήματα ενέχουν το πώς και το γιατί και μπορεί να είναι επεξηγηματικά, διερευνητικά ή περιγραφικά στη φύση τους (Yin, 2003).
- Η περιπτωσιολογική μελέτη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη θεωρίας. Ο Yin (2003, p. 1) σημειώνει ότι μια περιπτωσιολογική μελέτη είναι ο τρόπος για «συνεισφορά στη γνώση μας, ατομικών, ομαδικών, οργανωτικών, κοινωνικών, πολιτικών και συναφών φαινομένων». Η περιπτωσιολογική μελέτη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον έλεγχο της θεωρίας: τι υποτίθεται ότι κάνει και αν το κάνει αυτό; Οι περιπτωσιολογικές μελέτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παρακολούθηση της προόδου, την ανάπτυξη ενός τρόπου κατανόησης που στη συνέχεια θα τεθεί προς επαλήθευση (George & Bennett, 2005).

Το βασικό ερώτημα της εργασίας είναι κατά πόσο έχει επιδράσει η βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή της Σητείας:

Συγκεκριμένα, τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που επιμερίζουν τον παραπάνω στόχο είναι τα εξής:

- Πως εξελίσσεται χρονολογικά η βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή της Σητείας;
- Ποια είναι τα οφέλη από τη βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή της Σητείας και ποιες οι επιπτώσεις από τη μη εφαρμογή της;

- Για ποιους λόγους δεν εφαρμόζεται ή δυσχεραίνεται η βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή;
- Τι φαίνεται να καθορίζει τον ρυθμό της ανάπτυξης της περιοχής;
- Υπάρχουν χρονικά σημεία καμπής στην ανάπτυξη και για ποιους λόγους;
- Τι διαφαίνεται στην κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της περιοχής;
- Ποιες είναι οι προτάσεις για το αναπτυξιακό μέλλον της Σητείας;

3.2. Η ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκε ποιοτική μεθοδολογία, η οποία εμφανίστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα τόσο στην κεντρική Ευρώπη όσο και στον αγγλοσαξονικό χώρο, διαμορφώθηκε διαφορετικά ανάλογα με τις παγκόσμιες εξελίξεις και άσκησε σοβαρή κριτική στο θετικισμό (Μπονίδης, 2004: 81).

Η ποιοτική μέθοδος ορίζεται σύμφωνα με τους Denzin και Lincoln (1994) ως μια πολυμέθοδος, η οποία περιλαμβάνει μια νατουραλιστική, ερμηνευτική προσέγγιση για το κάθε αντικείμενο που μελετάει. Μέσα από αυτό συνεπάγεται ότι είναι μια μέθοδος που μελετά τα αντικείμενα της μέσα στο φυσικό τους περιβάλλον. Επίσης, σύμφωνα με τον Creswell (1998) η ποιοτική μέθοδος είναι περισσότερο μια διαδικασία κατανόησης και διερεύνησης στηριγμένη πάνω σε ακριβείς μεθοδολογικές παραδόσεις στρατηγικής, οι οποίες ερευνούν ένα ατομικό ή κοινωνικό πρόβλημα.

Επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος, καθώς το θέμα υπό εξέταση το καλεί για να διερευνηθεί πιο αποτελεσματικά μέσω αυτής της μεθόδου, καθώς θεωρήθηκε απαραίτητη η άντληση απόψεων και οπτικών των άμεσα εμπλεκόμενων προσώπων και δρώντων στην ανάπτυξη της περιοχής πρωτογενώς, αλλά και δευτερευόντων στοιχείων μέσα από το δήμο Σητείας και αρχεία της Περιφέρειας Κρήτης, αναπτυξιακών φορέων, οικολογικών οργανώσεων και ΜΜΕ.

Συγκεκριμένα όπως αναφέρει και ο Μπονίδης (2004:82): «βασικό αξίωμα της ποιοτικής μελέτης αποτελεί η κατανόηση του ερευνώμενου φαινομένου εκ των έσω». Η ποιοτική μέθοδος θεωρείται ως ίσως η πιο κατάλληλη ώστε ο μελετητής να μπορέσει να καταγράψει και να αναλύσει στάσεις, αντιλήψεις, συμπεριφορές και χαρακτηριστικά.

Από την άλλη πλευρά οι ποιοτικές μέθοδοι έχουν και μειονεκτήματα, όπως το ότι αφορούν συνήθως μικρά δείγματα, χαρακτηρίζονται από σχετικά περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης και σύγκρισης, η συμμετοχή του ερευνητή μπορεί να μεταβάλλει τα χαρακτηριστικά του υπό μελέτη κοινωνικού φαινομένου και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις προσωπικές αντιλήψεις του ερευνητή και από τα επικοινωνιακά του προσόντα (Παπαγεωργίου, 1998). Όμως αυτό αμβλύνεται σε αυτή την περίπτωση που εξετάζεται η μικροπεριοχή της Σητείας ως αντικείμενο περιπτωσιολογικής μελέτης.

Η χρήση της ημι-δομημένης συνέντευξης θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη αναφορικά με τη συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε μέσω της μεθόδου της συνέντευξης καθώς είναι ένα από τα βασικότερα εργαλεία ποιοτικής μεθόδου, και προωθεί τη συμμετοχή τόσο του ερευνητή όσο και του ερωτώμενου στη διαδικασία της συζήτησης, για να αισθάνονται ότι υπάρχει μια σύνδεση μεταξύ τους καθώς υπάρχει ανατροφοδότηση μέσω των απόψεων που ακούγονται (Cohen & Manion, 2000). Επομένως, η συνέντευξη κρίθηκε ότι στην παρούσα έρευνα θα προσφέρει την εμβάθυνση και την επεξεργασία των στοιχείων μας.

3.3 Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η συνέντευξη έχει οριστεί σύμφωνα με τον Cannell and Kahn, [1986, (όπως παρατίθεται στο Cohen & Manion, 2008: 374)] ως «η συζήτηση δυο ατόμων που αρχίζει από τον συνεντευκτή με ειδικό σκοπό την απόκτηση σχετικών με την έρευνα πληροφοριών και επικεντρώνεται από αυτόν σε περιεχόμενο καθορισμένο από τους στόχους της έρευνας με συστηματική περιγραφή, πρόβλεψη ή ερμηνεία». Επίσης, ο Mishler (1996:64) τονίζει ότι η συνέντευξη είναι ένας «διάλογος», ο οποίος πραγματοποιείται ανάμεσα στους συνομιλητές και εξαρτάται από τους τρόπους που «ο συνεντευκτής και ο ερωτώμενος

πλαισιώνουν νοηματικά και οικοδομούν από κοινού το νόημα των ερωτήσεων και των απαντήσεων». Επιπλέον, ο Woods υποστηρίζει (1991:62) ότι η συνέντευξη είναι «ο μόνος τρόπος για να προσεγγιστούν οι αντιλήψεις των ανθρώπων, αλλά συγχρόνως και ένας τρόπος για να προκαλέσεις τις καταστάσεις να συμβούν και να κινηθεί η ροή των στοιχείων».

Η τεχνική της συνέντευξης εξαρτάται από τον τύπο επικοινωνίας που θέλουμε να πραγματοποιήσουμε και έτσι διακρίνουμε τρεις μορφές συνέντευξης που είναι οι εξής (Φίλιας, 1993, Cohen & Manion, 2008): α) η δομημένη συνέντευξη, β) η μη δομημένη, γ) η ημιδομημένη συνέντευξη.

Στη «δομημένη συνέντευξη» ο ερευνητής θέτει αυστηρά προκαθορισμένες ερωτήσεις πάνω σε συγκεκριμένα θέματα, καθώς και οι απαντήσεις που ζητάει είναι πάνω σε πολύ συγκεκριμένα θέματα (Cohen & Manion, 2000:376). Ακόμα, στην δομημένη συνέντευξη γίνονται οι ίδιες ερωτήσεις με την ίδια σειρά από τον ερευνητή.

Η «μη-δομημένη συνέντευξη» αφορά τη μέθοδο στην οποία ο ερευνητής δεν στηρίζεται σε ένα κατάλογο προκαθορισμένων ερωτήσεων όπου ο συνεντευκτής ακολουθεί πιστά, αλλά σε μια ανοιχτή κατάσταση, πιο ελεύθερη και με μεγαλύτερη ελευθερία (Cohen & Manion, 2008).

Η «ημιδομημένη συνέντευξη» από την άλλη πλευρά είναι πιο ευέλικτη, μπορείς να εμβαθύνεις περισσότερο στο θέμα που ερευνάς, μπορεί να αλλάξει η σειρά των ερωτήσεων, να τις τροποποιήσεις, να αλλάξουν οι διευκρινιστικές (Ιωσηφίδης, 2003). Κυρίως η ημιδομημένη συνέντευξη χρησιμοποιείται για να μπορέσουμε να έχουμε μια πιο λεπτομερή εικόνα σχετικά με τις απόψεις και τις σκέψεις ενός ατόμου, αφού μας δίνει τη δυνατότητα για μεγαλύτερη ευελιξία σε σχέση με τα άλλα είδη συνέντευξης (Smith, 1990).

Παρά τα πολλά πλεονεκτήματα που προσφέρει μια συνέντευξη στον μελετητή, έναντι άλλων μεθόδων ποιοτικής μεθόδου, όπως για παράδειγμα την αμεσότητα, από την άλλη υπάρχουν και μειονεκτήματα. Αυτά συνήθως αφορούν τον κίνδυνο ο ερευνητής να πραγματοποιήσει βεβιασμένες ερωτήσεις με αποτέλεσμα να συλλέξει παραπλανητικές και ανακριβείς πληροφορίες, ενώ και η συμπεριφορά του ερευνητή μπορεί να αποστασιοποιήσει λιγότερο ή περισσότερο από τις θέσεις των υποκειμένων (Antaki & Rapley, 1996) Εξαιτίας αυτών των μειονεκτημάτων της συνέντευξης αποφασίστηκε να

ακολουθηθεί η «ημι- δομημένη συνέντευξη» αφού θεωρήθηκε ως η πιο κατάλληλη ποιοτική μέθοδος έρευνας για να αντληθούν οι πληροφορίες της περιπτωσιολογικής αυτής μελέτης και για να αμβλυνθούν οι συνέπειες της προσωπικής εμπλοκής στις συνεντεύξεις, συλλέχθηκε και δευτερογενές υλικό από διαφορετικές πηγές πληροφόρησης, έτσι ώστε να υπάρχει πιο αποτελεσματική και αντικειμενική καταγραφή γεγονότων και απόψεων .

3.4. Η ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα μελέτη έγινε με τη συνεργασία εκπροσώπων από φορείς του δήμου Σητείας και συγκεκριμένα από: 1. Οργανισμό Ανάπτυξης Σητείας, 2. περιφερειακό σύμβουλο, 3. εκπρόσωπο οικολογικής οργάνωσης της περιοχής, 4. δημοτικό σύμβουλο τουρισμού και οικονομίας, 5. δημοτικούς συμβούλους κοινωνικής πολιτικής και πολιτισμού, 6. λιμενικό ταμείο, 7. εμπορικό σύλλογο, 8. σύλλογο ξενοδόχων, 9. σύλλογο τουριστικών καταλυμάτων σε ό,τι αφορά τις συνεντεύξεις και με αξιοποίηση δευτερογενούς υλικού από τα ΜΜΕ, αναπτυξιακούς φορείς, όπως το Επιμελητήριο Λασιθίου, αρχεία της αυτοδιοίκησης.

3.5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΟΠΟΥ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε η συλλογή δεδομένων με την υλοποίηση της συνέντευξης στον χώρο του κάθε συνεντευξιαζόμενου. Ο χρόνος της συνέντευξης είχε προκαθοριστεί στον χρόνο τον οποίο διήρκεσαν οι συνεντεύξεις, στα 25-35 λεπτά περίπου. Τέλος, πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση της κάθε συνέντευξης, οπότε και δημιουργήθηκαν 8 αρχεία απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων.

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν έγινε ποιοτική ανάλυση με βάση τρεις κατηγορίες: α) που έχουν προαναφερθεί σε προηγούμενο υποκεφάλαιο.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η φαινομενολογική ανάλυση στοιχείων συνέντευξης (Cohen & Manion, 2000: 400-409).

Για τη συγκεκριμένη μελέτη, αρχικά δόθηκε σε κάθε συνέντευξη ένας τίτλος, με βάση κάποια δημογραφικά στοιχεία του κάθε συμμετέχοντα, όπως η θεσμική ή/και επαγγελματική του ιδιότητα ή/και ιδιότητά του σε κάποιον οικονομικό/κοινωνικό/περιβαλλοντικό φορέα.

Έγινε η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και αφού γράφθηκαν τα δεδομένα τηρήθηκαν σημειώσεις για μια πρώτη σύνδεση των συνεντεύξεων με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, αλλά και με το δευτερογενές υλικό που είχε ως τότε συλλεχθεί. Όλα αυτά δεν έγιναν με αυστηρή μεθοδολογική σειρά, αφού πρόκειται για ένα θέμα υπό συνεχή διαμόρφωση που καλούσε σε παράλληλη σχεδόν δράση για συλλογή και συμπλήρωση του υλικού σε όλα τα επίπεδα: συνέντευξη, δευτερογενές υλικό, βιβλιογραφική ανασκόπηση σε διάφορους συνδυασμούς και με έντονα παρούσα την εμπειρική υφή. Στη συνέχεια, για να γίνει τελικά η μελέτη πιο απτή στα δεδομένα της, η προσοχή εστιάστηκε στις χρονολογίες που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και σχετικά με την ανάπτυξη της Σητείας ή/και σε αυτές που προέκυψαν από το δευτερογενές υλικό, έτσι ώστε να προχωρήσει η δημιουργία ενός χρονολογίου με τα πιο σημαντικά γεγονότα της βιώσιμης ανάπτυξης στην Σητεία από το 1960, μέχρι τις μέρες μας για να διευκολυνθεί η συζήτηση στα τελικά συμπεράσματα, αφού το χρονολόγιο θα μπορέσει να χρησιμοποιηθεί ως ο ενδιάμεσος κρίκος στη γενική θεωρία και στην ειδική πράξη της υπό εξέταση περιοχής της περιπτώσιολογικής μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ερευνητικά αυτά ερωτήματα μελετήθηκαν μέσω ποιοτικής μεθοδολογίας. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκε η μέθοδος της μη-δομημένης συνέντευξης καθώς θεωρήθηκε η καταλληλότερη για να ερευνηθούν οι απόψεις διάφορων φορέων της τοπικής κοινωνίας της Σητείας σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, συνεπικουρούμενη από πιο αντικειμενικά δευτερογενή στοιχεία έρευνας.

Μέσω της έρευνας που διεξήχθη απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αρχικά έγινε ένα χρονολόγιο με τα σημαντικότερα γεγονότα της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή της Σητείας. Τα πιο σημαντικά ευρήματα που προέκυψαν είναι οι διαφορές των απόψεων των φορέων μέσα σε μια δεκαετία, αφού ενώ αρχικά θεωρούσαν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν προσφέρει κάτι ουσιώδες στην περιοχή, τώρα αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τα υπέρ της, ωστόσο η οικονομική συγκυρία διαστρεβλώνει τις επιλογές της τοπικής κοινωνίας, όπως είναι εμφανές στο χρονολόγιο (βλ. παράρτημα), ότι πλέον υπάρχουν και φορείς υπέρ των δυσανάλογα μεγάλων τουριστικών επενδύσεων στην περιοχή. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Συλλόγου Ξενοδόχων, υπάρχουν σχέδια για πέντε πολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες των πέντε αστέρων στην ευρύτερη περιοχή της Σητείας, σχέδια όμως που έχουν επί το πλείστον ανασχεθεί λόγω της οικονομικής κρίσης, ενώ είναι επίσης εμφανές ότι ακόμη και πριν την κρίση, ήδη από το 2009, οι 1.500 κλίνες μέσα στην πόλη της Σητείας, είχαν μειωθεί σε 900, ερημώνοντας τα αστικά ξενοδοχεία ή στην καλύτερη των περιπτώσεων, μετατρέποντάς τα σε ιδιωτικών συμφερόντων φοιτητικές εστίες για τους μαθητές από την περιφέρεια της Σητείας και τους σπουδαστές του ΤΕΙ. Παράλληλα, η Πρόεδρος των Ιδιοκτητών Τουριστικών Καταλυμάτων, τόνισε ότι ο κλάδος έχει αποδεκατιστεί, εξαιτίας της υπερβολικής φορολόγησης με αποτέλεσμα να έχουν μειωθεί στο μισό τα τουριστικά καταλύματα της περιοχής, αφού είναι στην πλειοψηφία τους, μικρές, οικογενειακές επιχειρήσεις που δεν άντεξαν και τον ανταγωνισμό του all inclusive, ενώ δεν κατάφεραν ποτέ να αποκομίσουν τα οφέλη της δικτύωσης με συναφείς επιχειρήσεις της περιοχής.

Γενικότερα όμως στο επιχειρείν είναι εμφανές τι έχει συντελεστεί κατά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης στη Σητεία, αφού τα στοιχεία του Επιμελητηρίου Λασιθίου (βλ. παράρτημα) καταδεικνύουν το αρνητικό πια ισοζύγιο ανάμεσα στις εγγραφές και τις διαγραφές επιχειρήσεων.

Στο πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Σητείας 2014-2019 γίνεται φανερό ότι πλέον ο Δήμος προσπαθεί να επιτύχει τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής μέσα από διάφορους τομείς πράγμα το οποίο υπαγορεύεται και από την ΕΕ. Συγκεκριμένα η ΕΕ έχει δηλώσει ότι πρέπει να δεσμευτεί στην επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης. Η δέσμευση της ΕΕ στην αειφόρο ανάπτυξη δεν είναι απλώς μια πράξη οικολογικής εξαπάτησης, αλλά προσπαθεί να φέρει σημαντικά μετασχηματιστικές δυνατότητες (Baker, 2007: 297).

Η εκπόνηση του πενταετούς Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου Σητείας για την περίοδο 2014-2019 βασίστηκε στη διενέργεια πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας, με τη χρήση και εφαρμογή των κατάλληλων μεθοδολογιών και εργαλείων. Για την περιγραφή του εξωτερικού περιβάλλοντος της περιοχής του Δήμου αξιοποιήθηκαν υφιστάμενες μελέτες του δήμου, έγινε συλλογή και επεξεργασία στατιστικών δεδομένων από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ) και άλλες ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, καθώς και από μελέτες και έρευνες που κατά καιρούς έχουν εκπονηθεί για λογαριασμό διάφορων φορέων. Για την περιγραφή του εσωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου Σητείας χρησιμοποιήθηκε ο ισχύον Οργανισμός Εσωτερικής Υπηρεσίας (ΟΕΥ) και πραγματοποιήθηκαν επαφές με στελέχη του Δήμου για τη συλλογή στοιχείων αναφορικά με την υφιστάμενη λειτουργία των υπηρεσιών του Δήμου (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 3).

Το συγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα συντάχθηκε με ευθύνη της Διεπιστημονικής Ομάδας Έργου (Δ.Ο.Ε) του Δήμου Σητείας που συγκροτήθηκε με την υπ' αριθμ. 9/2.2.2015 απόφαση Δημάρχου. Επικεφαλής της διεπιστημονικής ομάδας τίθεται ο Αντιδήμαρχος Τεχνικών Έργων, Άρδευσης, Πολεοδομίας και Δημοτικών Ενοτήτων Ιτάνου και Λεύκης, κ. Ιωάννης Δρακάκης (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 3).

Σε επίπεδο σχεδιασμού ο Δήμος Σητείας έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα όσο αφορά το πρώτο επίπεδο στρατηγικού Πολεοδομικού Σχεδιασμού που περιλαμβάνει τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) και τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ), τα οποία εκπονούνται στα διοικητικά όρια των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ, σύμφωνα με το Νόμο 2508/97 για την Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 17).

Σε ό, τι αφορά τις τεχνικές υποδομές και τα δίκτυα η οδοποιία σε γενικά πλαίσια είναι παλαιών προδιαγραφών με αποτέλεσμα να μην καλύπτει τις σύγχρονες ανάγκες και προδιαγραφές ασφάλειας, ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες. Συνεπώς, απαιτείται η άμεση βελτίωση σε ό, τι αφορά τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά των δρόμων ή και η επαναχάραξή τους. (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 18). Αυτό που τονίζουν οι φορείς, είναι ότι το λιμάνι και το αεροδρόμιο της Σητείας, δεν μπορούν να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη της ανατολικής Κρήτης, αφού το οδικό δίκτυο της περιοχής είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένο και ό, τι ανάπτυξη υπάρχει, υφίσταται εν τέλει λόγω της απομόνωσης της περιοχής που τη στρέφει σε πόρους της ίδιας της κοινότητας, χωρίς ωστόσο να φέρει και παράλληλα αναπτυξιακά οφέλη. Χαρακτηριστικό είναι ότι η πρώτη διάνοιξη των δρόμων έγινε από τους ίδιους τους κατοίκους με πενιχρά μέσα προ δεκαετιών. Όμως η παθογένεια στο θέμα έχει διαιωνιστεί, αφού το τμήμα Αυχήν Αγκαθιάς – Χαμέζι, διανοίγεται εδώ και 15 ολόκληρα χρόνια με παλινωδίες, έκπρωτο εργολάβο, επαναδημοπράτηση κτλ με αποτέλεσμα τώρα να μην έχει παραδοθεί εξ ολοκλήρου το έργο κι ας έχει ολοκληρωθεί, αφού λόγω των καθυστερήσεων, η κοιλαδογέφυρα που προέβλεπε, δεν πληροί τα τωρινά πρότυπα και απαιτούνται συν 6 εκατομμύρια ευρώ για τη θωράκισή της με τσιμέντο.

Σε ό, τι αφορά τις λιμενικές υποδομές η πόλη της Σητείας διαθέτει λιμάνι διαπεριφερειακής εμβέλειας που μπορεί να εξυπηρετήσει μεγάλα επιβατικά και εμπορικά πλοία και το οποίο συνδέεται με τον Πειραιά και με άλλα νησιά του Αιγαίου και ιδιαίτερα με νησιά των Κυκλάδων και των Δωδεκανήσων. Μέχρι σήμερα η συνεισφορά του λιμανιού στη γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής και ευρύτερα του Λασιθίου δεν υπήρξε η αναμενόμενη κυρίως λόγω της απουσίας πυκνότερων δρομολογίων και της έλλειψης των απαραίτητων υποδομών για την εξυπηρέτηση του διαμετακομιστικού εμπορίου και του

τουρισμού. Ο εμπορικός χαρακτήρας του λιμανιού αξιοποιείται περισσότερο για τη μεταφορά αποθεμάτων γύψου της περιοχής, όμως ενώ φαίνεται μείωση εν γένει της εξαγωγικής δραστηριότητας της περιοχής, αυτή είναι πλασματική, αφού τα τελευταία χρόνια, αυξάνεται η επιλογή των εξαγωγών μέσω Ηρακλείου. Στη Σητεία λειτουργεί επίσης μαρίνα για τα τουριστικά σκάφη ενώ μικρά λιμενικά καταφύγια έχουν κατασκευαστεί στο Μόχλο και στον Κουρεμένο. Ο δήμος σχεδιάζει την επέκταση της υφιστάμενης τουριστικής μαρίνας της πόλης, με την κατασκευή έξι (6) πλωτών προβλητών μέσα στην υφιστάμενη λιμενολεκάνη καθώς και κτιρίων διοίκησης και συντήρησης (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 19). Η σημερινή μαρίνα πήρε τη μορφή της τη δεκαετία του 1960. Μέχρι τότε είχε την ίδια μορφή από εποχής κρητικής κοινοπολιτείας, όμως το 1960 υπήρξαν αντιδράσεις στην ανάπτυξη του μόλου στην παραλία. Τα τελευταία χρόνια υπήρξε μια περαιτέρω τουριστική αξιοποίηση του λιμανιού με την προσέγγιση κρουαζιερόπλοιων, ενώ τα επιβατικά δρομολόγια αφορούν πολύωρη άγωνα γραμμή με πολλούς ενδιάμεσους σταθμούς από τον Πειραιά μέχρι τα Δωδεκάνησα μέσω Σητείας.

Η Σητεία διαθέτει επιπλέον, αεροδρόμιο διαπεριφερειακής εμβέλειας, το οποίο μπορεί να φιλοξενήσει μικρά και μεσαία αεροπλάνα, πτήσεις τσάρτερ καθώς και ιδιωτικά αεροσκάφη. Υπάρχει τακτική σύνδεση με την Αθήνα αλλά και με άλλες πόλεις της περιφέρειας και συγκεκριμένα με την Αλεξανδρούπολη, την Κάσο, την Κάρπαθο, τη Ρόδο, το Ηράκλειο και την Πρέβεζα. Τα τελευταία χρόνια εκτελέστηκαν εργασίες αναβάθμισης των εγκαταστάσεων του, οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 2016, ενισχύοντας τις προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης όχι μόνο της Σητείας αλλά ολόκληρης της Ανατολικής Κρήτης. Επιπλέον, αναφέρεται από φορείς ότι το αεροδρόμιο μπορεί να αποτελεί πλεονασμό ως τρίτο σε ένα νησί, όμως παίζει σημαντικό ρόλο στην εθνική κυριαρχία, όντας στο νοτιοανατολικό άκρο της Ελλάδας και της Ευρώπης. Οι φορείς αναφέρουν ότι ενώ πρόκειται για νέο υπερσύγχρονο αεροδρόμιο, δεν έχει αποφέρει όσα έπρεπε σε κίνηση επιβατών. Οι πτήσεις τσάρτερ είναι ελάχιστες και συγκυριακές, δοκιμαστικές από διάφορες αγορές κάθε έτος χωρίς να γίνεται αξιοποίηση σε μόνιμη βάση, ενώ μειώνονται και τα δρομολόγια του εσωτερικού με αποτέλεσμα αρκετοί να βλέπουν θετικά το ενδεχόμενο ιδιωτικοποίησής του, όμως όσο το οδικό δίκτυο δεν βελτιώνεται και δεν

προχωρούν και κάποιες τουριστικές επενδύσεις στην περιοχή, δε φαίνεται να υπάρχει διέξοδος από το τέλμα και τον φαύλο κύκλο. Το αεροδρόμιο αυτό υφίσταται χάρις τη δωρεά της τοπικής κοινωνίας, γι' αυτό και ονομαζόταν ως δημοτικός αερολιμένας Σητείας μέχρι που έλαβε και το προσωνύμιο, Βιτσέντζος Κορνάρος, μετά και τη μεταφορά του από τις επί δεκαετίες προκάτ αίθουσές του με εργασίες δεκαετιών.

Σε ό, τι αφορά τις υποδομές περιβάλλοντος σήμερα λειτουργούν Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (Ε.Ε.Λ.) στην πόλη της Σητείας και στους οικισμούς Σκοπή, Έξω Μουλιανά, Συκιά, Λιθίνες και Παλαίικαστρο. Έργα ΕΕΛ και μεταφοράς λυμάτων εκτελούνται στη Μαρωνιά, στο Χαμέζι και στη Ζάκρο ενώ μια ακόμα ΕΕΛ, η οποία θα περιλαμβάνει και αρδευτικό δίκτυο, πρόκειται να κατασκευαστεί στους Αρμένους και θα εξυπηρετεί και τους οικισμούς Ζήρου και Χανδρά. Επίσης, ολοκληρώθηκε η επέκταση του δικτύου ομβρίων υδάτων στην περιοχή Ξεροκαμάρες Σητείας, με σκοπό την αντιπλημμυρική θωράκιση της περιοχής.

Επίσης, απαιτείται η συμπλήρωση των αναγκαίων υποδομών με απώτερο σκοπό την εξυπηρέτηση όλων των οικισμών του δήμου. Ειδικά σε ό,τι αφορά τους μικρούς οικισμούς, χρειάζεται μελέτη και έργα συστημάτων βιολογικού καθαρισμού με πιθανότερο σύστημα αυτό των μικρών τοπικών βιολογικών καθαρισμών μέχρι 500 κατοίκων (σύστημα compact).

Σε ό,τι αφορά τα οικιακά απορρίμματα η συλλογή τους γίνεται από το δήμο, από κάδους που υπάρχουν στην πόλη της Σητείας και σε όλους τους οικισμούς και σε ρυθμό που ποικίλει ανάλογα με το μέγεθος της κάθε περιοχής. Τα απορρίμματα οδηγούνται στο ΧΥΤΑ Σητείας, στην περιοχή Ανάλουκα, ο οποίος εξυπηρετεί επίσης τις Δημοτικές Ενότητες Ιτάνου και Λεύκης και το ανατολικό τμήμα της Δημοτικής Ενότητας Μακρού Γιαλού. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η διάρκεια ζωής του ΧΥΤΑ Σητείας έχει ολοκληρωθεί, συνεπώς απαιτείται άμεσα η επέκταση του και η συμπλήρωση του εξοπλισμού του προκειμένου να συνεχίζει να εξυπηρετεί την περιοχή ευθύνης του. Στη Σητεία λειτουργεί επίσης Σταθμός Μεταφόρτωσης Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΣΜΑΥ) που δέχεται τους μπλε κάδους των Δημοτικών Ενοτήτων Σητείας, Ιτάνου και Λεύκης και μεταφέρει τα ανακυκλώσιμα υλικά προς περαιτέρω επεξεργασία στο Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ) Ηρακλείου.

Στον τομέα της ύδρευσης τα υφιστάμενα δίκτυα χρήζουν αντικατάστασης καθώς δεν επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες των δημοτών τόσο από άποψη γεωγραφικής κάλυψης όσο και ποιότητας. Προβλήματα στην ύδρευση υπάρχουν ειδικά στους αναπτυσσόμενους οικισμούς τους θερινούς κυρίως μήνες λόγω μεγάλης κατανάλωσης από την αύξηση του πληθυσμού τους. Στην πόλη της Σητείας χρειάζεται να κατασκευασθεί νέα δεξαμενή νερού με ικανοποιητικό όγκο κοντά στην υφιστάμενη (στον χώρο του αεροδρομίου) για την αντιμετώπιση προβλημάτων διανομής στην ύδρευση. Νέα δίκτυα απαιτούνται και στις επεκτάσεις σχεδίων πόλης και οικισμών. Ήδη ο Δήμος Σητείας έχει αναθέσει τη μελέτη ύδρευσης της επέκτασης του σχεδίου πόλης και τη βελτίωση ύδρευσης του υπάρχοντος δικτύου και εκπονεί μελέτες για την ενιαία διαχείριση του υδάτινου δυναμικού στο οροπέδιο της Ε. Λεύκης και την κατασκευή φράγματος στις Χοχλακιές, ενώ η ΔΕΗ έχει δρομολογήσει τη σύνταξη μελέτης για την κατασκευή λιμνοδεξαμενής, στην Τ.Κ. Ζάκρου (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 20). Τον χειμώνα του 2015-2016 η βροχόπτωση μειώθηκε σε ποσοστό 70% με αποτέλεσμα το καλοκαίρι του 2016 να γίνεται εκ περιτροπής άρδευση των καλλιεργειών και να έχει περιοριστεί και καταστραφεί η ελαιοπαραγωγή σε ποσοστό άνω του 90%. Ο Ιούλιος του 2016 ήταν ο πιο θερμός μήνας στην μετεωρολογική ιστορία της γης από τότε δηλαδή που ο άνθρωπος καταγράφει θερμοκρασίες. Υπάρχει σχεδιασμός για κατασκευή φράγματος στην περιοχή των Λιθίνων για την εξυπηρέτηση των αναγκών της περιοχής σε υδάτινους πόρους.

Σχετικά με το επίπεδο των υποδομών των τηλεπικοινωνιών θεωρείται αρκετά υψηλό. Σε όλους τους οικισμούς η τηλεφωνική υποδομή έχει εκσυγχρονιστεί και αξιοποιείται η ψηφιακή τεχνολογία. Αντίθετα, η γεωγραφική κάλυψη του ευρυζωνικού δικτύου είναι σχετικά περιορισμένη (Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σητείας: 21).

Σχετικά με τα δίκτυα ενέργειας ο Δήμος Σητείας εντάσσεται στο ηλεκτρικό σύστημα της Κρήτης που αποτελείται από τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας στους οποίους περιλαμβάνονται οι συμβατικοί σταθμοί παραγωγής, οι σταθμοί παραγωγής ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καθώς και οι υποσταθμοί ανύψωσης. Στη Δημοτική Ενότητα Λεύκης και συγκεκριμένα στη θέση «Αθερινόλακκος» λειτουργεί

Ατμοηλεκτρικός Σταθμός (ΑΗΣ) που σήμερα διαθέτει συνολική ισχύ 195,2 MW. Πρόκειται για κεντρικό σταθμό ολόκληρου του ηλεκτρικού συστήματος της Κρήτης που κατασκευάστηκε στο πλαίσιο της Στρατηγικής Παραγωγής της ΔΕΗ για εξασφάλιση πλήρους επάρκειας ηλεκτρικής ενέργειας στην Κρήτη. Το Επιχειρησιακό Σχέδιο της ΔΕΗ προβλέπει την περαιτέρω ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού του Ατμοηλεκτρικού Σταθμού Αθρινόλακκου με την προσθήκη νέας ισχύος 100 MW. Πλησίον του Ατμοηλεκτρικού Σταθμού Αθρινόλακκου λειτουργεί Φ/Β σταθμός της ΔΕΗ που αποτελείται από 6 Φ/Β σταθμούς συνολικής ισχύος 476,1 kWp.¹⁵ Επίσης, η ΔΕΗ διαθέτει δύο αιολικά πάρκα στην περιοχή, το πρώτο στην περιοχή Τοπλού της Δημοτικής Ενότητα Ιτάνου, συνολικής ισχύος 5,1 MW και το δεύτερο στη θέση Ξηρολίμνη της Δημοτικής Ενότητα Ιτάνου, συνολικής ισχύος 13,2 MW. Η ανησυχία των ενεργών πολιτών στη Σητεία και ολόκληρη την Κρήτη, έγκειται στο εάν θα αποφορτιστούν τα ενεργειακά προβλήματα του νησιού προς όφελος των τοπικών κοινωνιών. Έτσι δηλαδή, αυξάνονται οι φωνές υπέρ της ενεργειακής σύνδεσης της Κρήτης με υποθαλάσσιο καλώδιο με τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας με ζητούμενο ωστόσο και τη μείωση του κόστους παραγωγής ενέργειας και όχι μόνο τη διοχέτευση της ενέργειας των ανανεώσιμων πηγών του νησιού στο εξωτερικό. Αυτή η «οικονομικοποίηση» των φιλοπεριβαλλοντικών πολιτικών και ενεργειών, έτσι ώστε να εμπλακεί θετικά η κοινή γνώμη, παρατηρείται και στις προσπάθειες δημιουργίας υβριδικού σταθμού παραγωγής ενέργειας στο φράγμα των ποταμών στο Αμάρι Ρεθύμνου, που θα αποφέρει αντισταθμιστικά οφέλη και στη Σητεία χάρις το ρεύμα που θα προσφέρει η περιοχή από το ρεύμα των ανεμογεννητριών, για την ανύψωση του νερού μέσω αντλιών. Η προσοχή που χρειάζεται έγκειται στο πόσο εκτενή θα είναι ή όχι περιοχικά και χρηματικά τα αντισταθμιστικά οφέλη, όπως και το πόση τελικά απασχόληση προσφέρουν αυτές οι επενδύσεις, αφού είχαν υποσχεθεί θέσεις εργασίας και στη Σίτανο όπου αναπτύχθηκαν φωτοβολταϊκά συστήματα και εν τέλει αλλοιώθηκε η φυσική και πολιτισμική φυσιογνωμία του οικισμού και το προσωπικό περιορίστηκε σε έναν φύλακα που σηκώνει το διακόπτη αν πέσει.

Ο Δήμος Σητείας συγκαταλέγεται στους επτά (7) δήμους της χώρας που επιλέχθηκαν από το ΚΑΠΕ στο πλαίσιο του Προγράμματος «Πράσινες Αγροτικές και Νησιωτικές Κοινότητες-Νέο Πρότυπο Ανάπτυξης» για την υλοποίηση πιλοτικών

παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας στους οικισμούς Ζήρος και Ξερόκαμπος συνολικού προϋπολογισμού 4,7 εκατ. ευρώ. Παρά την προέγκριση χρηματοδότησης τους από το Ε.Π. Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013, οι σχετικές παρεμβάσεις δεν χρηματοδοτήθηκαν τελικά λόγω έλλειψης πόρων, ενώ πρόθεση του δήμου είναι η εξασφάλιση χρηματοδότησης στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Οι πολιτικές λιτότητας και άλλες προϋποθέσεις που επιβάλλονται από τα μνημόνια συμφωνίας με την τρόικα των διεθνών δανειστών υπονομεύουν την πρόοδο που σημειώθηκε στα προ κρίσης χρόνια, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ. (Lekakis & Kousis, 2013:1). Επιπλέον, οι τοπικές οικολογικές οργανώσεις, διαπιστώνουν ότι είναι δύσκολο να πείσουν τους πολίτες της Σητείας για τα οφέλη της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, είναι πολύ πιο εύκολο να καταλάβουν και να πεισθούν για την απασχόληση και την οικονομική ανάπτυξη, παρά τις όποιες συνέπειες. Αυτό γίνεται φανερό και στο πως αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι τις ξένες εταιρίες που θέλουν να επενδύσουν στην περιοχή του Κάβο Σίδερο στη Σητεία καθώς εστιάζουν μόνο προς το οικονομικό όφελος και όχι στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα έχει στην περιοχή (Kütting, 2012). Εν τω μεταξύ σε 3 μήνες θα εκδοθεί η σχετική απόφαση που θα δώσει ή όχι το πράσινο φως για τη βρετανική επένδυση στην έκταση της Μονής Τοπλού, ενώ καθοριστικό ρόλο θα έχει και η απόφαση του νέου Μητροπολίτη Ιεραπότνης και Σητείας, όταν αυτός αναδειχθεί, μετά την κοιμήση του μακαριστού Ευγενίου.

Η αυτοδιοίκηση και οι πολίτες έχουν γνώση του οικολογικού και πολιτιστικού πλούτου της περιοχής κάτι που φαίνεται στην καθημερινότητα μέσα από το ενδιαφέρον για την ανακύκλωση, την εξοικονόμηση ενέργειας και τα πολιτιστικά γεγονότα που προβάλλουν την ταυτότητα του τόπου, όμως υπάρχει έλλειμμα ενημέρωσης για τα επενδυτικά σχέδια που αφορούν ΑΠΕ. Δεν έχουν επίσης καθοριστεί κριτήρια για τις παρεμβάσεις μέσα σε περιοχές NATURA 2000, την ώρα που το ένα τρίτο της έκτασης της περιοχής της Σητείας, αποτελεί τέτοιες περιοχές. Οι μελέτες χρειάζονται επικαιροποίηση, όπως και σχετική δια βίου επιμόρφωση στον πληθυσμό κάτι που μπορεί να γίνει και μέσα στα πλαίσια του Φυσικού Πάρκου Σητείας που είναι ενταγμένο στο σχετικό δίκτυο της UNESCO με τη παιδευτική διαδικασία να μπορεί να εμπλουτιστεί βιωματικά από την ίδια

τη νέα αστική σήμερα περιοχή, που πριν 20 χρόνια ήταν αμπελώνας, έγινε ελαιώνας και εν τέλει σπίτια. Παλαιότερα είχε εκφραστεί η άποψη να επεκταθεί η πόλη βορειότερα και να απομακρυνθεί το αεροδρόμιο, διαφυλάσσοντας τον κάμπο. Εν τέλει, οι κοινοτικές χρηματοδοτήσεις, άλλαξαν το είδος των καλλιεργειών και τον ρου όχι μόνο της αγροτικής ανάπτυξης, αλλά και της οικιστικής και αυτής του αεροδρομίου. Η νέα πόλη έχει άριστο πολεοδομικό σχέδιο, ευρεία πεζοδρόμια και ποδηλατόδρομους, φωτιστικά με φωτοβολταϊκά και χώρους πρασίνου. Η νοοτροπία των κατοίκων προσαρμόζεται με το πέρασμα του χρόνου και τα ποσοστά ανακύκλωσης βαίνουν αυξανόμενα. Ζωή στην πόλη δίνει και το σχετικά νεοσύστατο τμήμα του ΤΕΙ Κρήτης με θέμα σπουδών τη διαίτολογία και τη διατροφολογία που ταιριάζει αρμονικά με τον πολιτισμικό πλούτο της περιοχής στα προϊόντα που παράγει και τις παραδοσιακές συνταγές της κρητικής κουζίνας και παρασκευής γλυκών που είναι ιδιαίτερος φημισμένα.

Βασική εξαγωγική δραστηριότητα της περιοχής αποτελεί το φημισμένο έξτρα παρθένο ελαιόλαδο που έχει κερδίσει αρκετά διεθνή βραβεία, όπως και των υπόλοιπων προϊόντων του πρωτογενή τομέα μετά από μεταποίηση, όπως οπωροκηπευτικά, κρασί, σταφίδα σε μικρότερο όμως πια βαθμό, αφού η ελαιοκαλλιέργεια τείνει να λάβει διαστάσεις μονοκαλλιέργειας.

Ο οικοτουρισμός θα αποτελούσε μια γόνιμη αναπτυξιακή διέξοδο στην περιοχή της Σητείας, αφού ήδη φιλοξενεί και αρκετές υποδομές ΑΠΕ που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αξιοθέατα μαζί με τον φυσικό πλούτο της περιοχής, προσελκύνοντας επισκέπτες υψηλού μορφωτικού και βιοτικού επιπέδου, προβάλλοντας τον μεγάλο πλούτο της μικροπεριοχής που είναι ενταγμένη επί το πλείστο όχι μόνο στο δίκτυο NATURA 2000, αλλά και στο δίκτυο φυσικών πάρκων της UNESCO.

Σε μια απόπειρα κατάταξης της περιοχής της Σητείας στα συστήματα και τις κλίμακες που έχουν αναφερθεί, ξεκινώντας από τη γερμανική επιτροπή Enquete για την «Προστασία του Ανθρώπου και του Περιβάλλοντος» και τους οικονομικούς κανόνες που προβλέπει, στην υπό εξέταση περιοχή φαίνεται να καλύπτονται σε ικανοποιητικό βαθμό οι ατομικές και κοινωνικές ανάγκες της αγοράς με τις τιμές να υπηρετούν τη βασική λειτουργία της αγοράς. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω της απομόνωσης της περιοχής που ενισχύει την ανάγκη για επάρκεια σε συνολικό επίπεδο, δίνοντας μια ώθηση ταυτόχρονα

και στις ατομικές προσπάθειες, όμως παρατηρείται και μια ενίσχυση των τιμών προς τα πάνω λόγω αυτού του ιδιότυπου μονοπωλίου. Παράλληλα, αυτές οι συνθήκες δεν αποκλείουν, αλλά μάλλον ενθαρρύνουν την καινοτομία, ενώ λόγω ανταγωνισμού παρατηρείται και ποιοτική βελτίωση της βάσης παραγωγής, αφού η περιοχή είναι στενά ανταγωνιστική.

Ως προς τους οικολογικούς κανόνες, η περιοχή της Σητείας διατηρεί ένα θετικό προς το περιβάλλον ισοζύγιο. Οι ανανεώσιμοι πόροι δεν εξαντλούνται δυσανάλογα με το ρυθμό αναγέννησής τους, οι εκπομπές ρύπων είναι χαμηλές λόγω της αραιής κατοίκησης και της μη εντατικής εκμετάλλευσης της υπαίθρου, ενώ τηρείται μια ισορροπία προς όφελος του περιβάλλοντος σε ό,τι αφορά την αντίδραση της σχετικής φυσικής διαδικασίας του περιβάλλοντος, έναντι των ανθρωπογενών παρεμβάσεων. Η περιοχή ωστόσο της Σητείας, τηρεί δυσανάλογο κομμάτι σε σχέση με το υπόλοιπο νησί αναφορικά με τη φιλοξενία μονάδων παραγωγής ενέργειας. Ο ατμοηλεκτρικός σταθμός ενέργειας στον Αθρινόλακκο, μάλλον θα επεκταθεί, ενώ ακόμη και οι ΑΠΕ επεκτείνονται άναρχα, χωρίς σχέδιο και με πρωτοβουλίες αξιοποίησης σε ένα μοντέλο οικοτουριστικής ανάπτυξης, π.χ. αναπτύσσονται ανεμογεννήτριες στην κορυφογραμμή των ορέων Σητείας, υποβαθμίζοντας αισθητικά το περιβάλλον, σε αντίθεση με λόφο κοντά στον οικισμό Αχλάδια, όπου η ανάπτυξη των ανεμογεννητριών είναι μεγαλύτερη, αλλά σε μορφή αιολικού πάρκου. Ως προς τα φωτοβολταϊκά, έχουν αλλοιώσει τον παραδοσιακό χαρακτήρα του οικισμού Σίτανος, χωρίς να αποφέρουν οικονομικά οφέλη στην τοπική κοινωνία. Στα θετικά συγκαταλέγεται ότι το ορυχείο εξόρυξης γύψου, δεντροφυτεύεται, άμα τη εξορύξει.

Σε σχέση με τους κοινωνικούς κανόνες, ό,τι άπτεται ή μπορεί να βελτιωθεί από τις δυνάμεις της ίδιας της κοινωνίας, βαίνει καλώς λόγω της αλληλεγγύης και των προσπαθειών να μένει ο νεαρός πληθυσμός στην περιοχή, σε αντίθεση με ό,τι άπτεται χειρισμών του κεντρικού κράτους, π.χ. κοινωνικό σύστημα ασφάλισης που έχει καταστρατηγηθεί εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και τις επιβαλλόμενης δημοσιονομικής λιτότητας.

Εξετάζοντας τη Σητεία υπό το πρίσμα της θεώρησης Houghton, φαίνεται να υπάρχει ικανοποιητική διασφάλιση και των πέντε αρχών της καθαρής θέσης που

προβλέπει, με υπό αμφισβήτηση σημεία την κοινωνική δικαιοσύνη εντός των γενεών λόγω της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας, αλλά και της διασυνοριακής και γεωγραφικής δικαιοσύνης, αφού ο κρατικός σχεδιασμός μπορεί μεν να βελτιώνει το λιμάνι και το αεροδρόμιο της περιοχής, όμως όχι και το οδικό δίκτυο, ενώ διαφαίνεται και μεγαλύτερη επιβάρυνση του λιμανιού στον Αθερινόλακκο μετά το όχι των κατοίκων στο νότιο Ρέθυμνο και Ηράκλειο για βιομηχανικό λιμάνι στην περιοχή ανάμεσα σε Τυμπάκι και Αγία Γαλήνη. Είναι αντικρουόμενη ως θεώρηση, η προστασία από τη μία του φυσικού πάρκου Σητείας και των ζωνών NATURA 2000, με υποβάθμιση από την ανάπτυξη ρυπογόνων δραστηριοτήτων από την άλλη.

Φέρνοντας στο επίκεντρο τα τέσσερα επίπεδα στην κλίμακα της βιώσιμης ανάπτυξης στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές κοινωνίες: Ιδανικό μοντέλο Βιώσιμης Ανάπτυξης, Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη, Αδύναμη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Αέναου τροχού παραγωγής των Baker, Kousis, Richardson και Young, ως προς την οικονομία και τη φύση της ανάπτυξης στην περιοχή της Σητείας, οι περιβαλλοντικές πολιτικές φαίνεται να βασίζονται στην αγορά, αφού μόνο αν υπάρχει εμφανές οικονομικό όφελος υιοθετούνται φιλοπεριβαλλοντικές πολιτικές, διαπιστώνονται όμως αργές, αλλά υπαρκτές αλλαγές στα μοντέλα της παραγωγής και της κατανάλωσης λόγω ανταγωνισμού ή/και συμμόρφωσης με διεθνή πρότυπα.

Γεωγραφικά, η βιώσιμη ανάπτυξη στη Σητεία, εμφανίζει παράδοξα οφέλη χάρις την απομόνωσή της από το υπόλοιπο νησί εξαιτίας της άσχημης οδικής σύνδεσης με αποτέλεσμα να υπάρχει μια ανάγκη οικονομικής αυτάρκειας της περιοχής. Δεν έχουν κάνει την εμφάνισή τους ιδιαίτερα αισθητή διεθνείς αλυσίδες καταστημάτων, ενώ οι πολίτες νιώθοντας έντονα την εντοπιότητά τους, γνωρίζουν πόσο σημαντική είναι η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους. Εξαιτίας όμως της οικονομικής κρίσης, δεν πρέπει να παραληφθεί το γεγονός ότι υπάρχει μια τάση μεταστροφής σε επενδύσεις που θα αποφέρουν οικονομικά έσοδα στην περιοχή, θέτοντας πια στο περιθώριο του ενδιαφέροντος, τους φόβους για τη μη διαφύλαξη του περιβάλλοντος.

Ως προς τη φύση, θεωρητικά ασκείται περιβαλλοντική διαχείριση και προστασία με την περιοχή να τελεί υπό ζώνες του δικτύου NATURA 2000 και ως φυσικό πάρκο της UNESCO, όμως παρατηρείται ανάπτυξη και του άκρως αντίθετου πόλου που προβλέπει

εντατική αξιοποίηση του λιμανιού και του σταθμού παραγωγής ενέργειας στον Αθερινόλακκο με ενεργειακή διασύνδεση προς το νότο, κάτι που θα έπρεπε να τύχει άρτιου και προσεκτικά μελετημένου σχεδιασμού. Οι φυσικοί πόροι, ιδίως το νερό βρίσκεται σε έντονη στενότητα και οι ΑΠΕ θα πρέπει να χωροθετούνται σωστότερα, στην κατεύθυνση της προάσπισης της βιοποικιλότητας. Σχεδιάζονται φράγμα και ολοκλήρωση λιμνοδεξαμενής, ενώ η περιοχή προσφέρει τα πλείστα σε ΑΠΕ.

Ως προς τις πολιτικές προς την κατεύθυνση της διατομεακής ολοκλήρωσης έχουν καταστρατηγηθεί αρχής γενομένης με την εφαρμογή του σχεδίου Καλλικράτης στην τοπική αυτοδιοίκηση, με αποτέλεσμα η Σητεία να έχει απωλέσει δημόσιες υπηρεσίες, έχουν γίνει ωστόσο προσπάθειες για λειτουργία γραφείων που αμβλύνουν το φαινόμενο. Μέχρι τα χρόνια προ κρίσης, θα αποτελούσε υπόδειγμα της τότε ζητούμενης αποκέντρωσης ο νομός Λασιθίου, αλλά με την πίεση από την αλλαγή των οικονομικών δεδομένων, άλλαξαν οι προτεραιότητες της κρατικής πολιτικής.

Σε ό,τι αφορά την τεχνολογία, οι τεχνικές λύσεις έρχονται με μικτό τρόπο, όχι όμως λόγω κατάλληλης τεχνολογίας έντασης εργασίας, αλλά μέσω συμμόρφωσης με πρότυπα προστασίας του περιβάλλοντος προς αποφυγή προστίμων και με ανακύκλωση κυρίως προς αποφυγή περαιτέρω κόστους.

Οι θεσμοί στο σύνολό τους βρίσκονται σε στάδιο αναδιάρθρωσης, έχοντας ως πρωτεύουσα νομού τον Άγιο Νικόλαο με την κωμόπολη της Νεάπολης στον ίδιο δήμο, την Ιεράπετρα ως μεγαλύτερη πόλη του νομού και το Οροπέδιο Λασιθίου ως ορεινό αυτόνομο δήμο, το νέο στοίχημα για το νομό Λασιθίου είναι να καταφέρει να κρατήσει ισότιμα ζωντανές όλες τις περιοχές του νομού, με τους πολιτικούς, τοπικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς θεσμούς σε καθημερινή διασύνδεση.

Τα πολιτικά όργανα και τα εργαλεία πολιτικής, χρησιμοποιούν μάλλον συμβολικά τους περιβαλλοντικούς δείκτες, αφού έχουν αναγνωριστεί σε θεωρητικό επίπεδο μέσα από τα κοινοτικά προγράμματα οικονομικής στήριξης στα οποία συμμετέχει η περιοχή, όμως δεν έχουν γίνει πραγματικό κτήμα και με χρήση των προβλεπόμενων εργαλείων αποτελεσματικά στην πράξη.

Αναφορικά με την ανακατανομή, υπάρχει σφριγηλό αίσθημα ευθύνης ως προς την ενδογενεακή και διαγενεακή ισότητα, περισσότερο χάρις την αγάπη για τον τόπο που είναι

κομμάτι του πολιτισμού της περιοχής, όμως στην πράξη καθίσταται σε οριακό θέμα εξαιτίας της αδυναμίας εξεύρεσης γόνιμης προοπτικής.

Εξετάζοντας την περιοχή από την πλευρά της κοινωνίας των πολιτών, φαίνεται να υπάρχει ανοικτός διάλογος και όραμα με τις συνθήκες όμως να πιέζουν προς αντιστροφή της κατάστασης, αφού πια τα οικονομικά δεδομένα είναι σκληρά και η προστασία του περιβάλλοντος περιθωριοποιείται.

Εν γένει η περιοχή μάλλον κατατάσσεται σε μια ανώτερη αδύναμη βιώσιμη ανάπτυξη με τη φιλοσοφική θεώρηση, όμως να τείνει να αποτιμάται ολοένα και περισσότερο σε ανθρωποκεντρικούς, οικονομικούς όρους παρά στον οικοκεντρισμό και τον βιοκεντρισμό. Όπως το δίπολο που έχει περιγραφεί: στη θεωρία ζώνες προστασίας (NATURA 2000, φυσικό πάρκο UNESCO) vs στην πράξη υπέρμετρη και άναρχη ανάπτυξη ΑΠΕ. Τουριστικές επενδύσεις εκτός των δυνατοτήτων της περιοχής, λιμάνι, αεροδρόμιο, υδατοδρόμιο vs ελλιπέστατο οδικό δίκτυο. Οι περισσότερες όμως επενδύσεις έχουν εγκαταλειφθεί, οι υποδομές δε λειτουργούν στο βαθμό των αρχικών φιλοδοξιών και φαίνεται να υπάρχει μεταστροφή προς ιδιωτικοποιήσεις για να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη.

Αξιολογώντας την περιοχή σύμφωνα με τη θεώρηση των O' Riordan και Voisey, η Σητεία βρίσκεται στο στάδιο της ήπιας αειφορίας με τις νομοθετικές ρυθμίσεις να μην υφίστανται, όμως παράλληλα επικρέμαται και ο κίνδυνος της οικονομικής μεγέθυνσης να μην λάβει κατεύθυνση κοινωνικής δικαιοσύνης και εξασφάλισης πόρων για τις μελλοντικές γενιές με τις επενδυτικές πρακτικές να τείνουν να λάβουν μορφή που θα υποβαθμίσει το περιβάλλον, αυξάνοντας τελικά το κοινωνικό κόστος.

Περνώντας στη θεώρηση της Kathryn Davidson, που αποτυπώνει τα όρια στην ανάπτυξη, το ρόλο της τεχνολογίας, την υποκατάσταση κεφαλαίου και το συσχετισμό δυνάμεων, η Σητεία κατατάσσεται στον φιλελευθερισμό ως προς το τι εφαρμόζεται στην πράξη από την κυβέρνηση με τον στόχο ενός «βιώσιμου» οικονομικού συστήματος με το κράτος να εφαρμόζει πολιτικές για να αμβλύνει τις ατέλειες των αγορών, με τη χρήση δεικτών, φορολόγηση της ρύπανσης ή παροχή χρηματικών κινήτρων για να αλλάξει η καταναλωτική συμπεριφορά, πχ αύξηση κόστους νερού ή ρεύματος. Το κράτος έχει το ρόλο του να σηματοδοτεί την ανάγκη αλλαγής συμπεριφοράς. Η τάση είναι να κινηθεί το

σύστημα προς τον νεοφιλελευθερισμό, όπου το κράτος μειώνεται στη βάση της βιωσιμότητας της οικονομικής ανάπτυξης και του ανθρώπινου γένους ως είδη που αποτιμώνται. Κάτι που θα προχωρήσει με την αλλαγή της κυβέρνησης σε πιο συντηρητική στροφή. Θεωρητικά πάντως οι τωρινές προθέσεις κινούνται προς τη μακροπρόθεσμη σοσιαλδημοκρατική θεώρηση που στοχεύει στο επαρκές κράτος και στην τοπικά εφικτή ικανότητα αναδιανομής, του περιορισμού και της κατεύθυνσης της διεθνούς πολιτικής οικονομίας με τους θεσμούς να πρέπει να διευκολύνουν τη μεταφορά τεχνολογίας και οικονομικών πόρων στα φτωχότερα τμήματα του πλανήτη. Μακροπρόθεσμα, οι σοσιαλδημοκράτες, ενδιαφέρονται περισσότερο απ' ό,τι οι φιλελεύθεροι για την περιβαλλοντική στενότητα, την αύξηση του πληθυσμού και τις αυξανόμενες ανισότητες ανάμεσα και μέσα στα κράτη.

Εν κατακλείδι, κάθε ένα από τα συστήματα κατάταξης συμβάλλει σε γόνιμα συμπεράσματα μέσα από την ιδιαίτερη οπτική που προσφέρει στο ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης με τρόπο πιο ειδικό ή γενικό, πιο συγκυριακό ή διαχρονικό και δίνοντας έμφαση στην κοινωνία, την οικονομία, την πολιτική ή το περιβάλλον σε διαφορετικές αναλογίες. Θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρονσα μια απόπειρα συγκερασμού των συστημάτων κατάταξης, έπειτα και από διεξοδικότερη αναζήτηση ανάλογων θεωρήσεων, αλλά και ανίχνευσης νέων πρωτογενών οπτικών επί του θέματος. Σε κάθε περίπτωση ξεχωρίζει λόγω διαχρονικότητας, ολιστικότητας και θέσης του πράγματος στη βάση του, δηλαδή στον οικοκεντρισμό και τον βιοκεντρισμό ή θεώρηση των Baker, Kousis, Richardson και Young, σχεδόν 20 χρόνια μετά! Γόνιμη συνέχιση της έρευνας επί τούτου θα αποτελούσε συνάμα στα ως άνω και η θεώρηση των ζητημάτων υπό το πρίσμα της ανάλυσης της θεωρίας του ρίσκου σε μικρό, μέσο και μακρο επίπεδο (άτομα, κοινωνία, κράτος και ούτω καθεξής) και επί των πολλαπλών ζητημάτων με συστημική ανάλυσή τους σε μια προσπάθεια για να γίνουν πιο κατανοητοί και οι ρόλοι που συντελούν σε αποφάσεις με τα συνεπακόλουθά τους.

Αξίζει όμως να ακολουθήσουμε το χρονολόγιο της περιοχής της Σητείας με τα γεγονότα που καθόρισαν το είδος της βιώσιμης ανάπτυξής της, συνδέοντας το θεωρητικό με το εμπειρικό τμήμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας και τις επιλογές και τις αποφάσεις των κύριων δρώντων που διαμόρφωσαν και διαμορφώνουν τις πολιτικές στον

τόπο, πριν και μετά την οικονομική κρίση. Η αναζήτηση αυτή, απαντήσεων σχετικά με το περιβαλλοντικό ιστορικό της υπό εξέταση περιοχής, το που, πως και γιατί βρίσκεται σήμερα στο σημείο που βρίσκεται και ποιες είναι οι μελλοντικές προοπτικές, θα προκύψει, μετά από ανάλυση των ως άνω, χωρίζοντας την πρόσφατη περιβαλλοντική ιστορία της περιοχής στην εποχή από το 1960 μέχρι το μεταίχμιο του 1990 και έκτοτε, μέχρι το σύγχρονο σημείο καμπής του 2016.

Όπως διαφάνηκε και από το θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, μέχρι το 1960 δεν υπήρχε καμία πολιτική πρωτοβουλία σε ό,τι αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξή του προς όφελος και των μελλοντικών γενεών. Οι συνέπειες αυτής της απουσίας πολιτικής ήταν τότε περισσότερο εμφανείς στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και αυτό ήταν που ώθησε στην έναρξη των φιλοπεριβαλλοντικών πολιτικών σε αυτές τις περιοχές, ενώ παράλληλα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ξεκίνησε το ταξίδι της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης που είναι αρκετά παλαιότερο από όσο γνωρίζει το ευρύ κοινό κι όμως παραμένει μια έννοια αξεπέραστη και διαχρονική στην προστασία και την πρόνοια υπέρ του περιβάλλοντος.

Από την εποχή της κρητικής κοινοπολιτείας, στο μεταίχμιο 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, μέχρι και τη δεκαετία του 1960, η Σητεία είχε παραμείνει ανέπαφη στο χρόνο, δεν είχε γίνει καμία κρατική παρέμβαση για την ανάπτυξη της περιοχής και οι όποιες παρεμβάσεις γίνονταν με τα πενιχρά μέσα της περιοχής από τους ίδιους τους κατοίκους που το αισθάνονταν και ως χρέος δικό τους με τα δικά τους εργαλεία να φέρουν μια καλύτερη μέρα στον τόπο, διανοίγοντας οι ίδιοι ακόμη και τους δρόμους που συνέδεαν τα χωριά της επαρχίας, στην νοτιοανατολική εσχαιά της Ελλάδας και του ευρωπαϊκού χώρου.

Τη δεκαετία του 1960 έγινε η πρώτη σημαντική αναπτυξιακή παρέμβαση στη σύγχρονη ιστορία της πόλης και της ευρύτερης περιοχής με την επέκταση του λιμανιού, κάτι που χαρακτηρίζει έκτοτε και ανέκαθεν την περιοχή, αφού οι ντόπιοι καλούν την πόλη ως λιμάνι, εννοώντας την ως το λιμάνι της ευρύτερης περιοχής της Σητείας. Τότε δεν υπήρξε κάποια περιβαλλοντική μέριμνα ή και ανησυχία ή διαμαρτυρία, παρά μόνο προσμονή ανάπτυξης της περιοχής από την βελτίωση των λιμενικών εγκαταστάσεων.

Η επόμενη δεκαετία, του 1970, χαρακτηρίζεται από τις προσπάθειες ανάπτυξης της περιοχής της Σητείας, μέσα από τα συνέδρια που ξεδίπλωσαν τις εργασίες τους, δίνοντας

μάλιστα στην περιοχή, την ιστορική πρωτοκαθεδρία σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, στην εφαρμογή του προγράμματος leader. Αντίστοιχα, την ίδια περίοδο ξεκινά στην Ευρώπη η κατάρτιση και εφαρμογή των περιβαλλοντικών προγραμμάτων δράσης. Διακρίνεται μια αντιστοιχία και μια επικοινωνία του τοπικού χώρου με τον ευρωπαϊκό χώρο για την ανάπτυξη της περιοχής της Σητείας, με τις τότε θεσμικές αρχές του τόπου, να προσπαθούν να αξιοποιήσουν τα ευρωπαϊκά εργαλεία προς όφελος του πρωτογενή τομέα του τόπου. Η αργή εξελικτική πορεία των περιβαλλοντικών πολιτικών της Ευρώπης, προσκρούει στη μη θεσμοθέτηση οικονομικών πόρων για τα περιβαλλοντικά μέτρα, κάτι που έρχεται σε αντιπαράθεση και στα χρήματα που θα δοθούν στη συνέχεια στην περιοχή της Σητείας από την Ευρώπη για την ανάπτυξή της, που θα αλλοιώσει σημαντικά τον χαρακτήρα της ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα της περιοχής. Στον ελλαδικό χώρο, παρόμοια είναι η αργή εξελικτική πορεία προς τη νομοθέτηση του περιβάλλοντος, με τη διαφορά ότι η Ευρώπη προσπαθεί να προνοεί, ενώ η Ελλάδα, επινοεί τους νόμους, όταν πλέον τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι οξυμένα, σε περιοχές όμως έντονα αστικά ανεπτυγμένες, κάτι που δεν αφορά προς το παρόν την αγροτική περιοχή της Σητείας.

Παραμένοντας στη δεκαετία του 1970, μπαίνουν στη Σητεία οι βάσεις και για την ανάπτυξη του αεροδρομίου, σε μοτίβο παρόμοιο με τη διάνοιξη του ΒΟΑΚ μέχρι την τότε εποχή, δηλαδή με τα πενιχρά μέσα των πολιτών και χάρις την προσφορά τους αφιλοκερδώς, της έκτασης που λειτούργησε το αεροδρόμιο. Δεν υπήρξε σχέδιο και μελέτη για την αναγκαιότητα του αεροδρομίου, ούτε και της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος από τη λειτουργία του στην κορυφή του λόφου, στις παρυφές του οποίου αναπτύσσονταν μέχρι τότε η πόλη της Σητείας. Παράλληλα με όλα αυτά, χωροθετήθηκε σε νέα περιοχή και ο ΧΥΤΑ που δέχονταν τα απορρίμματα της ανατολικής Κρήτης.

Η ενεργή ενασχόληση των θεσμικών φορέων της εποχής με το ενδιαφέρον στοχευμένο στην προκοπή του τόπου μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο και τη γενικότερη εικόνα, δεν άργησε να αποφέρει την ένταξη της Σητείας, στο πρόγραμμα τοπικών πρωτοβουλιών του ΟΟΣΑ. Σε θεωρητικό λοιπόν επίπεδο, διαπιστώνεται μια ήπια ανάπτυξη της περιοχής από το 1960 μέχρι το 1980, χωρίς ιδιαίτερο σχεδιασμό και ανησυχία για το περιβάλλον, αφού ακόμη δεν υπήρχε στην Ελλάδα ανάλογη συζήτηση στον χώρο της περιφέρειας. Ζητούμενο αποτελούσε η οικονομική ανάπτυξη μέσα από

έργα υποδομής, ενώ η περιοχή πρωτοστατούσε τόσο λόγω της σημαντικής συμβολής των κατοίκων από κάτω προς τα πάνω στην ανάπτυξη της περιοχής, παίρνοντας κυριολεκτικά την τύχη του τόπου στα χέρια τους, αλλά και με πρωτοβουλίες από πάνω προς τα κάτω, με ένταξη σε κοινοτικά προγράμματα, που τότε φάνταζαν ιδανικά, ως ένα μέσο να έρθει η περιοχή στο προσκήνιο, βγαίνοντας από το αναπτυξιακό περιθώριο.

Οι πρώτες βεβιασμένες αλλαγές στη φυσιογνωμία της περιοχής, ήρθαν στα τέλη της δεκαετίας του 1980 με τις αρχές του 1990, οπότε και εκριζώνονται σταδιακά οι αμπελοκαλλιέργειες, για να δώσουν τη θέση τους στην ελαιοκαλλιέργεια. Μπορεί να έκλεισε η βιοτεχνία επεξεργασίας σταφίδας της περιοχής, όμως οι ευρωπαϊκές επιδοτήσεις που αφορούν το ελαιόλαδο, ξεκινούν μια νέα εποχή στο πρωτογενές προϊόν της περιοχής με διεθνείς διακρίσεις και ολόένα και μεγαλύτερη εξάπλωση της ελαιοκαλλιέργειας.

Από το 1960 λοιπόν, μέχρι και το 1990, οι όποιες κινήσεις που επηρεάζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, χαρακτηρίζονται από τη δύναμη της τοπικής κοινωνίας που παίρνει τη μοίρα του τόπου στα χέρια της, όχι όμως από κινηματικού τύπου δράσεις, αλλά από έμπρακτη συμμετοχή στη διαμόρφωση της ανάπτυξης της περιοχής, με την παροχή ιδιωτικών περιουσιών και μέσων για την προκοπή του τόπου. Παράλληλα, η αυτοδιοίκηση της περιοχής, αξιοποιεί στο έπακρο τα ευρωπαϊκά και διεθνή εργαλεία, για να μπει η μικροπεριοχή της Σητείας, στον περιφερειακό αναπτυξιακό χάρτη, κάτι που όμως μεταλλάσσεται με την πάροδο των χρόνων, λόγω της έλλειψης στοχευμένου σχεδίου της ανάπτυξης, σε μια φιλοπεριβαλλοντική και βιώσιμη κατεύθυνση, κάτι που μέχρι τότε αγνοούνταν.

Μπορεί η οικονομική κρίση όπως τη γνωρίζουμε και τη βιώνουμε στην Ελλάδα του 2016, η έναρξή της να οριοθετείται στο 2008 με 2009, ωστόσο στην περιοχή της Σητείας και υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής, η κρίση επήλθε πολύ νωρίτερα, τοποθετώντας ως σημείο καμπής σε αυτή τη θεματική το 1990 και έκτοτε, αφού τότε ξεκινούν οι πιο δυναμικές παρεμβάσεις στο περιβάλλον της περιοχής, είτε μέσα από έργα υποδομής, όπως την επέκταση της μαρίνας, του λιμανιού και του αεροδρομίου, είτε μέσα από τη μερική περιβαλλοντική θωράκιση της περιοχής με μη ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στη διαχείριση των απορριμμάτων και των αποβλήτων μιας αναπτυσσόμενης περιοχής από αγροτική σε ημιαστική και σε αστική για τα ελληνικά δεδομένα.

Υπό το πρίσμα λοιπόν της έναρξης της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης της Κρήτης, κατά τη δεκαετία του 1990 συντελείται η δεύτερη μεγάλη παρέμβαση που διαμορφώνει τη σημερινή λεκάνη της μαρίνας. Υπήρξαν αντιδράσεις από οικολόγους, αφού για αυτή την παρέμβαση δεσμεύθηκε χώρος από την παραλία της Σητείας, ενώ με το πέρασ των χρόνων και συνδυασμό και με την επέκταση του εμπορικού και επιβατικού λιμανιού στα ανατολικά της πόλης, έφτασε το χειμώνα του 2015, η εν λόγω παρεμβάσεις να μεταλλάξουν σε τέτοιο βαθμό τα θαλάσσια ρεύματα, με αποτέλεσμα να εξαφανιστεί η παραλία και να γκρεμίζεται και το οδόστρωμα του επαρχιακού δρόμου που οδηγεί στο φοινικόδασος του Βάι, η χάραξη όμως του οποίου είχε γίνει λανθασμένα πολύ κοντά στην ακτή.

Η πρώτη μεγάλη κίνηση προς την προστασία του περιβάλλοντος από τα λύματα, έγινε τη δεκαετία του 1990 με την ολοκλήρωση του βιολογικού καθαρισμού, ο οποίος όμως μέχρι και σήμερα δεν καλύπτει το σύνολο του δήμου Σητείας, ελλείψει πόρων, αφού τα έργα αυτά έπρεπε να είχαν ολοκληρωθεί δεκαετίες πριν από σήμερα, χωρίς να αποστερούν βιολογικού καθαρισμού σε περιοχές ιδιαίτερου αρχαιολογικού και φυσικού κάλλους που αξιοποιούνται και τουριστικά πλέον.

Η περιοχή της Σητείας ωστόσο εξακολουθεί να συνεχίζει την πορεία της στην πανευρωπαϊκή πρωτοκαθεδρία ως προς την εφαρμογή πολιτικών για το περιβάλλον, αφού μέσα στη δεκαετία του 1990, ανεγέρθηκε η πρώτη ανεμογεννήτρια πανευρωπαϊκά, στη Ζήρο Σητείας, με τις αγνές προθέσεις αυτοδιοίκησης και κατοίκων και με την άγνοια ότι η παρθένα περιοχή της αραιοκατοικημένης Σητείας με την πληθώρα ημερών ηλιοφάνειας και ισχυρών ανέμων, θα καπηλευόταν στο μέλλον, χωρίς όφελος για την περιοχή, αλλά εις βάρος της.

Ως πρώτο νησί σε ΑΠΕ η Κρήτη και η Σητεία σαν νησί μέσα στο νησί και ως περιοχή με τις περισσότερες ΑΠΕ στην Κρήτη, συνεχίζει την πορεία της στα προγράμματα leader σε συνδυασμό και με προγράμματα ΚΕΚ, επιμόρφωσης ενηλίκων, με άγνοια κινδύνου, λόγω έλλειψης σχεδιασμού. Σε θεωρητικό επίπεδο, όλα είναι ευοίωνα και εύηχα, όπως περιγράφονται στις αναπτυξιακές πολιτικές της Ευρώπης, όμως ενώ η Ελλάδα διαθέτει ένα από τα πιο φιλοπεριβαλλοντικά συντάγματα, υστερεί σε τέτοιο βαθμό στην εφαρμογή των νόμων που τελικά παρά τα όποια νομοθετήματα, εν τέλει σε πρωταρχικό

θεματοφύλακα της υγείας του περιβάλλοντος, ανάγεται το Συμβούλιο της Επικρατείας, που συνήθως καλείται να παρέμβει την ύστατη στιγμή και αφού είναι πια σχεδόν ορατές οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από κάποια απερίσκεπτη επένδυση με κοντόφθαλμες οικονομικές επιδιώξεις, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες περιβάλλον και κοινωνία.

Το 2008 λοιπόν, που αρχίζει η χώρα να βυθίζεται στον οικονομικό λήθαργο και τον φαύλο κύκλο της κρίσης, ξεκινά να διαφαίνεται και η περιβαλλοντική και κοινωνική κρίση που θα προκαλούν στο εξής οι πιέσεις για fast track ανάπτυξη και γρήγορο οικονομικό όφελος. Εξάλλου, όπως επισημάνθηκε και από τις συνεντεύξεις, είναι πιο εύκολο να πεισθεί το ευρύ κοινό για την οικονομική ανάπτυξη μέσα από νέες θέσεις εργασίας, παρά για την προστασία του περιβάλλοντος, σε μια περίοδο βαθιάς οικονομικής ύφεσης που στην περιοχή της Σητείας, ήταν ήδη παρούσα εδώ και χρόνια. Αντίστοιχα, όπως παλαιότερα υπήρξε προβληματισμός για το αεροδρόμιο και αιτήματα για μεταφορά του στην περιοχή της Παχιάς Άμμου που είναι το σταυροδρόμι Αγίου Νικολάου, Ιεράπετρας και Σητείας, με παράλληλη ανάπτυξη της πόλης βορειότερα στο λόφο και όχι στον κάμπο, έτσι και από το 2008 ξεκινά στο ευρύ κοινό ο προβληματισμός για το αίτημα ανάπτυξης μιας φαραωνικού μεγέθους, τουριστικής επένδυσης στο Κάβο Σίδερο, με ξενοδοχεία 10.000 κλινών, την ώρα που τόσος είναι ο πληθυσμός της πόλης της Σητείας! Με το ένα τρίτο της έκτασης του δήμου να αποτελεί τμήματα του δικτύου NATURA 2000, φαίνεται αδιανόητο να αναπτυχθεί σε μια ξηροθερμική περιοχή, ένα γήπεδο γκολφ που θα απαιτεί πολύτιμους υδατικούς πόρους για τη λειτουργία του και βλαβερά λιπάσματα σε μια περιοχή όπου διασώζεται το 80% των ενδημικών φυτών της Κρήτης. Ο πανελλαδικός τύπος σχολιάζει τότε ότι το μέγεθος της επένδυσης (1,2 δισ. ευρώ) ανάγεται στη σφαίρα της φαντασίας των επενδυτών και καθόλου στις πραγματικές τους δυνατότητες, ενώ ήδη στην περιοχή υπάρχει μια αντίστοιχη, αλλά κατά πολύ μικρότερη επένδυση που δεν ευημέρησε, με κορυφαίο αρνητικό παράδειγμα να είναι ο οικισμός Διόνυσος των ΣΟΕ - Τροχανά στη Σητεία που είναι ο πιο νέος, αλλά και ο πιο παρακμασμένος οικισμός της Σητείας. Η ιδιωτική λοιπόν, πολεοδόμηση αφορά οικισμούς απομονωμένους από τον γειτονικό κοινωνικό ιστό και δημιουργεί την ανάγκη για την κατασκευή νέων υποδομών και δικτύων μακριά από την υφιστάμενη οργάνωση των εντός σχεδίου οικισμών. Μέσα σ'

αυτήν την προβληματική θεωρούμε αρνητική την ιδιωτική πολεοδόμηση καθώς αποτελεί μια μορφή εκτός σχεδίου δόμησης με ιδιαίτερα όμως χαρακτηριστικά, καταλήγει η διαβούλευση για το τότε ΓΠΣ.

Οι συγκρούσεις με φόντο το περιβάλλον κλιμακώνονται όσο περνούν τα χρόνια με χαρακτηριστικό παράδειγμα το 2012, που στην αυγή του η Περιφέρεια Κρήτης αρνήθηκε με έκτακτη συνεδρίαση την ανάπτυξη ηλιοθερμικού σταθμού παραγωγής ενέργειας, στη θέση Χώνος του δήμου Σητείας και λίγο αργότερα, ετοιμάστηκαν δυο από τα μεγαλύτερα ηλιοθερμικά εργοστάσια ισχύος 130 MW και η ΡΑΕ έδωσε άδεια εγκατάστασης ανεμογεννητριών ακόμη και στις Δυονυσάδες!

Το ίδιο σκηνικό συνεχίζεται και ολοένα κλιμακώνεται η αντίδραση των ενεργών πολιτών κατά των επενδύσεων β-ΑΠΕ, αφού ήδη έχουν δει τα δείγματα γραφής των υφιστάμενων επενδύσεων που δεν έχουν αποφέρει κανένα όφελος στην περιοχή, παρά μόνο επιβάρυνση, ενώ παράλληλα η αποεπένδυση στην περιοχή λαμβάνει επίσης κλιμακούμενες διαστάσεις: τα τουριστικά καταλύματα τόσο ως μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, όσο και ως μεγαλύτερα ξενοδοχεία, παύουν τη λειτουργία τους σε μεγάλο ποσοστό, ενώ μειώνεται δραματικά και η κίνηση του λιμανιού της Σητείας.

Θεωρητικά ο δήμος συμμετέχει στο Σύμφωνο των Δημάρχων, μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία κατά την οποία οι συμμετέχοντες δεσμεύονται να εκπονήσουν και να εφαρμόσουν Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Ενέργεια στην περιοχή τους, όμως στην πράξη ακόμη και σήμερα δεν έχουν εγκριθεί τα σχετικά σχέδια ακόμη και στις πολυάριθμες και εκτεταμένες περιοχές του δικτύου NATURA 2000 της περιοχής.

Οι κάτοικοι συνεχίζουν να είναι επιφυλακτικοί απέναντί στις β-ΑΠΕ, και κατά της σχεδιαζόμενης εγκατάστασης 195 ανεμογεννητριών στους ορεινούς όγκους του Λασιθίου και άλλων 470 στους άλλους νομούς της Κρήτης, αφού αναφέρουν ότι θα έχει τεράστιο οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό κόστος χωρίς κανένα όφελος για τις τοπικές κοινωνίες και την ανάπτυξη της Κρήτης, κάτι που όσο περνούν τα χρόνια και βυθίζεται η χώρα και η περιοχή στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, θα λάβει διαφορετική τροπή, αφού ένα χρόνο μετά, έρχεται ένα κείμενο που υπογράφεται από 31 οικονομικούς φορείς από ολόκληρη την Κρήτη, ζητώντας να προχωρήσει η αρκετά μικρότερη πια επένδυση στο Κάβο Σίδερο και ενώ στη συνέχεια παρεμβαίνει επί του θέματος ακόμη και το Παγκόσμιο

Αρχαιολογικό Κονκρέσο στον πρωθυπουργό της χώρας και στην κατεύθυνση της καταγραφής και διαφύλαξης του μοναδικού αυτού τοπίου με δεδομένο ότι εντάχθηκε πια και το μεγαλύτερο μέρος του δήμου Σητείας στα παγκόσμια φυσικά γεωπάρκα της UNESCO. Παράλληλα, ο διεθνής τύπος αποκαλύπτει ότι ο πρόεδρος της δημοκρατίας της Ελλάδας, υπέγραψε το σχέδιο, για μία τουριστική επένδυση στην Κρήτη, ύψους 250 εκατ. ευρώ, 25 ολόκληρα χρόνια μετά την πρώτη αίτηση που υπέβαλε για να λάβει τη σχετική έγκριση. Όπως συνηθίζεται στην Ελλάδα, το ΣτΕ θα αποφανθεί για το μέλλον των εν λόγω επενδύσεων και για τον ρου κατ' επέκταση των περιβαλλοντικών δεικτών της ευρύτερης περιοχής της ανατολικής Κρήτης.

Θεωρητικά προχωρούν ομαλά και όλες οι διαδικασίες για τη διαχείριση των απορριμμάτων, αφού επικρέμαται και πρόστιμο από την ΕΕ, εάν δεν ευοδωθεί ο σχεδιασμός σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ αναφορικά με τα σχέδια για επέκταση του ηλιοθερμικού σταθμού στον Αθερινόλακκο και πάλι η σχεδιαζόμενη επένδυση είναι δυσθεώρητα ευμεγέθης, αφού θα αφορά σε έκταση που θα φτάνει την έκταση της μεγαλύτερης πόλης του Λασιθίου, της Ιεράπετρας. Φαίνεται πάντως να υπάρχει ανάσχεση των σχεδίων για περαιτέρω εκμετάλλευση του λιμανιού και του εργοστασίου στον Αθερινόλακκο με δεδομένο ότι προχωρά η ενεργειακή διασύνδεση της Κρήτης από τα βόρεια παράλια του νησιού, απομακρύνοντας προς το παρών τα σενάρια για εναλλακτικό λιμάνι του νότου στη Σητεία μετά το όχι από το Τυμπάκι και την Αγία Γαλήνη σε αυτά τα σχέδια.

Και ενώ παραδόθηκε στο κοινό το νέο δημοτικό αεροδρόμιο της Σητείας, μετά από δεκαετίες που λειτουργούσε σε αίθουσες προκάτ, εν τέλει η επιβατική κίνηση μειώνεται περαιτέρω εξαιτίας της μείωσης των προσφερόμενων δρομολογίων, ενώ οι πτήσεις τσάρτερ από το εξωτερικό δεν εδραιώνονται, παρά είναι ευκαιριακές. Παρόμοια, λαμβάνει την κατιούσα και το λιμάνι της Σητείας, ενώ η μαρίνα σπάνια φιλοξενεί τουριστικού ενδιαφέροντος πλεούμενα. Συστάθηκε λιμενικό ταμείο Σητείας κι όμως ακόμη και το θέμα της ανάπτυξης υδατοδρομίου, δεν ευοδώθηκε, αφού οι υποδομές σχεδιαζόταν να γίνουν από ιδιώτη, κάτι που απορρίφθηκε από την κυβέρνηση με ζητούμενο την πράξη των εργασιών από δημόσιους φορείς και εκχώρηση μόνο της διαχείρισης σε ιδιώτη.

Οι οικολογικά ευαίσθητοι πολίτες επανέρχονται κατά του ηλιοθερμικού σταθμού παραγωγής ενέργειας και ζητώντας παράλληλα τον καθορισμό της ανάπτυξης στα πλαίσια των ζωνών NATURA, όπως αυτή της επένδυσης του Κάβο Σίδερο, ενώ ξεφυτρώνει νέο κίνημα κατά της λιθορριπής στην παραλία, μετά την εξαφάνισή της από τη διάβρωση. Αντ' αυτού, ζητάται η διάνοιξη νέου περιφερειακού δρόμου και η ενίσχυση της παραλίας με φυσικά υλικά.

Ο ένας μετά τον άλλο, βλέποντας και την ανεπάρκεια του κράτους στην ανάπτυξη υποδομών στην περιοχή με βιώσιμο σχεδιασμό, αποσύρουν τα σχέδιά τους από την περιοχή. Ο λόγος για τους επενδυτές των 5 ξενοδοχειακών μονάδων 5 αστέρων που σχεδιάζονταν για την περιοχή με εξαίρεση την επένδυση στο Κάβο Σίδερο, για την οποία αναμένεται η απόφαση του ΣτΕ και η βούληση του νέου Μητροπολίτη Ιεραπότνης και Σητείας με τον Τύπο να αφήνει αιχμές για την τύχη και την μεταστροφή της γνώμης των 2 προκατόχων της τοπικής εκκλησίας..

Διαπιστώνεται η μεταστροφή του κλίματος προς τον τρόπο ανάπτυξης της περιοχής, εξαιτίας της πίεσης των οικονομικών δεδομένων, όπως και η αστοχία στην ολοκλήρωση και λειτουργία αναπτυξιακών έργων, όπως το αεροδρόμιο και το λιμάνι, εξαιτίας της έλλειψης προγράμματος και σχεδιασμού αξιοποίησης, κάτι που αποτυπώθηκε ακόμα και σε μια μικρή και μοναδική παρέμβαση στον ΒΟΑΚ επί Σητείας, αφού ο χρόνος περάτωσης ήταν τόσο, που πλέον το έργο δεν πληροί τις σύγχρονες προδιαγραφές και χρειάζονται 6 εκατομμύρια ευρώ για την θωράκιση της κοιλαδογέφυρας στο Χαμέζι, που απειλεί και με πρόστιμο τη χώρα, λόγω μη περάτωσης έργου ΕΣΠΑ.

Αυτό που χρειάζεται, είναι μια ενεργή χάραξη πολιτικής, στην κατεύθυνση της αξιοποίησης του φυσικού, πολιτιστικού και αρχαιολογικού πλούτου της περιοχής, έτσι ώστε να γνωρίσει βιώσιμη τουριστική άνθηση με προσέλκυση οικοτουριστών που ευχαρίστως θα επισκέπτονται την περιοχή της Σητείας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους για να γνωρίσουν τον πλούσιο τοπικό πολιτισμό της μέσα από τον πρωτογενή τομέα και τα προϊόντα του.

Μαζί με αυτά χρειάζεται, αποπεράτωση της οδικής σύνδεσης τόσο με τον Άγιο Νικόλαο, όσο και με την Ιεράπετρα, έτσι ώστε το λιμάνι και το αεροδρόμιο της περιοχής

να επανέλθουν σε όρους ανάπτυξης και να μην επιβαρύνουν οικονομικά τους προϋπολογισμούς, συμβάλλοντας συνολικά στην ισότιμη ανάπτυξη του νομού Λασιθίου.

Συμπεραίνεται, ότι η περιοχή της Σητείας βρίσκεται σε μια εύθραυστη και κρίσιμη σε περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς όρους ισορροπία, τόσο εξαιτίας της μη πρόβλεψης επί τούτου στο παρελθόν, όσο και εξαιτίας της πίεσης που ασκούν τα σύγχρονα οικονομικά δεδομένα. Αυτό που χρειάζεται είναι η αξιοποίηση των θεωρητικών κεκτημένων στα πεδία της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, στην κατεύθυνση όμως της βιώσιμης περιβαλλοντικής ανάπτυξης με κοινωνικούς όρους και με το οικονομικό όφελος να έρχεται προς ευεργεσία της μικροπεριοχής πρωτίστως. Μοναδική αχτίδα ισχνής αισιοδοξίας αποτελεί το γεγονός ότι πλέον ενημερώνονται για τα ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης οι κάτοικοι της περιοχής, επειδή οι υπό αμφισβήτηση επενδύσεις έχουν φτάσει στο «δια ταύτα» και είναι πλέον ορατές οι συνέπειες με αποτέλεσμα, έστω και την ύστατη στιγμή να κινητοποιούνται για να διεκδικήσουν τον φυσικό χώρο της περιοχής να παραμείνει αγνός και ήπια αξιοποιήσιμος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Το βασικό ερωτηματολόγιο αποτελείται από τις κάτωθι θεματικές ενότητες:

1. Προσπάθειες ανάπτυξης περιοχής ανά δεκαετίες
2. Δικτύωση με ανάλογες περιοχές του εξωτερικού
3. αγροτουρισμός και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
4. '70 - '80 αναγνωριστικές προσπάθειες/πρωτοπόροι στο πρόγραμμα leader από το τοπικό στο γενικό - και ο εκφυλισμός, η γραφειοκρατία
5. Τουρισμός - πολιτισμός - κοινωνική πολιτική - εκπαίδευση - παραδείγματα μελετών
6. Το βαρύ πλήγμα της οικονομικής κρίσης στον πρωτογενή τομέα - στρατηγικές διεξόδου και μέσω του τουρισμού
7. Το αεροδρόμιο, ανάγκη για 3 αεροδρόμια Χανιά - Ηράκλειο - Σητεία
8. Π.Ο.Π. Κρήτης ή Π.Ο.Π. Σητείας κτλ; τι είναι κρητικό προϊόν; προώθηση από περιφέρεια ενιαία.
9. Σύγκριση επαρχιών - δημογραφικά, αναπτυξιακά ελλείμματα Σητείας
10. Παράγοντες συγκράτησης απωλειών, αλλά με μέτρο
11. Ανάγκη δικτύωσης μικρών
12. Επέρχεται άρση απομόνωσης - κενά στην διαφύλαξη πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος
13. Διαγενεακή ισότητα και αειφορία; πώς;

Β. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΣΗΤΕΙΑ

Το χρονολόγιο αυτό βασίστηκε τόσο στις συνεντεύξεις όσο και σε δευτερογενή έρευνα σε υλικό από φορείς και ηλεκτρονικές πηγές που δημοσίευαν σχετικά άρθρα με την βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή της Σητείας.

- **1960 -1969:** Τη δεκαετία του '60 έγινε η πρώτη επέκταση του λιμανιού ως τεθλασμένη γραμμή, επεκτείνοντας τον μικρό μόλο που υπήρχε από εποχής κρητικής κοινοπολιτείας. (Συνέντευξη 1)
- **1976:** 1^ο Συνέδριο ανάπτυξης της επαρχίας Σητείας – Αναγνωριστικές προσπάθειες ανάπτυξης με κοινοτικούς πόρους. (Συνέντευξη 1)
- **1978:** 2^ο Συνέδριο ανάπτυξης της επαρχίας Σητείας – Πρωτοκαθεδρία πανευρωπαϊκά στην εφαρμογή του προγράμματος leader. (Συνέντευξη 1)
- **1978:** Αρχή της κατασκευής του δημοτικού αεροδρομίου στη Σητεία. (Συνέντευξη 1)
- **1978:** Ο ΧΥΤΑ μεταφέρθηκε στη θέση Νταούσος. (Συνέντευξη 1)
- **1983:** Εντάχθηκε η Σητεία στο πρόγραμμα ΗΛΕ, Τοπικών Πρωτοβουλιών του ΟΟΣΑ. (Συνέντευξη 1)
- **Τέλη δεκαετίας 1980 με αρχές δεκαετίας 1990:** Εκριζώνονται σταδιακά στην πλειοψηφία τους οι αμπελοκαλλιέργειες και δίνουν τη θέση τους στους ελαιώνες. Μπαίνει λουκέτο στη μονάδα επεξεργασίας σταφίδας. Συνεχίζεται η παραγωγή κρασιού ΠΟΠ Σητείας και ξεκινά η πορεία διακρίσεων του ΠΟΠ εξαιρετικά παρθένου ελαιόλαδου της Σητείας, διεθνώς. (Συνέντευξη 2)
- **1990:** Τη δεκαετία του '90 με αντιδράσεις από οικολόγους έγινε η δεύτερη επέκταση με παρέμβαση στην παραλία και διαμορφώνοντας τη σημερινή λιμενική λεκάνη της μαρίνας που φιλοξενεί ερασιτέχνες ψαράδες και μικρά κότερα σποραδικά. (Συνέντευξη 1)
- **1990:** Τη δεκαετία του '90 φτιάχτηκε ο βιολογικός καθαρισμός και υπάρχει ικανοποιητική κάλυψη με εξαίρεση οικισμών που θα πρέπει να ενταχθούν σε μικρές, τοπικές κόμπακτ λύσεις. (Συνέντευξη 1)

- **1993:** Πραγματοποιήθηκε η πρώτη και μεγαλύτερη δράση στην Ευρώπη για τις ΑΠΕ. Αναπτύχθηκε το πρώτο αιολικό πάρκο στο Ζήρο. Ο Οργανισμός Ανάπτυξης Σητείας (ΟΑΣ ΑΕ) προχώρησε στην εγκατάσταση μιας ανεμογεννήτριας 0,5 MW, στη θέση «Καμινάκια Χορδάκι» της Ζήρου, μέσω του επιδεικτικού ανταγωνιστικού προγράμματος της Ε.Ε. THERMIE. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη τότε και πιο επιτυχημένη ανεμογεννήτρια στη Νότια Ευρώπη, η οποία συνέβαλε αποφασιστικά στο να ανοίξει ο δρόμος της δημιουργίας των αιολικών πάρκων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, και να καταστεί η Σητεία το πρώτο (χωρικά) κέντρο ανάπτυξης αιολικής ενέργειας στη χώρα και η Κρήτη στο πρώτο νησί σε αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. (Συνέντευξη 1)
- **Μάρτιος 1995:** Το ΚΕΚ ιδρύθηκε προκειμένου να αναπτυχθεί η ευρύτερη περιοχή της Κρήτης παρέχοντας κατάρτιση στον αγροτουριστικό και τουριστικό τομέα, από επτά Αναπτυξιακές Εταιρείες, που καλύπτουν γεωγραφικά το μεγαλύτερο ποσοστό της Περιφέρειας Κρήτης. Κεντρικός σκοπός της λειτουργίας του μέχρι σήμερα είναι η σύνδεση της αναπτυξιακής διαδικασίας με την επαγγελματική κατάρτιση παίρνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα για μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων. Το ΚΕΚ "Ανάπτυξη Κρήτης" έχει πιστοποιηθεί στους τομείς Διοίκησης και Οικονομίας, Αγροτικά Επαγγέλματα, Πληροφορικής (παλαιότερα Τεχνικά και Μεταφορών), Τουρισμού και Παροχή Υπηρεσιών, του πολιτισμού και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επίσης είναι Πιστοποιημένος φορέας κατάρτισης στον κοινωνικό αποκλεισμό από το 1995 μέχρι και σήμερα. Την περίοδο αυτή υλοποίησε πλήθος παρεμβάσεων σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού που αφορούσαν την κατάρτιση και την στήριξή τους. (kek-anaptixi-kritis.gr)
- **2006:** Το τοπικό πρόγραμμα LEADER+ Νομού Λασιθίου σχεδιάστηκε και υποβλήθηκε στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων στις 17 Ιουνίου 2006, εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. 830/1-8-2002 Υπουργική Απόφαση και στις 16 Ιουνίου 2003 υπογράφηκε η σύμβαση μεταξύ της ΟΤΔ και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων για την υλοποίηση του. Το βασικό θέμα συσπείρωσης του τοπικού προγράμματος LEADER+ Νομού Λασιθίου είναι: Φύση και Πολιτισμός. Δύο στοιχεία που διαχρονικά και ιστορικά χαρακτηρίζουν τη ταυτότητα, τους ανθρώπους, τα πλεονεκτήματα, τους τοπικούς πόρους και τα τοπικά προϊόντα του Νομού Λασιθίου και τα οποία με την ανάδειξη και αξιοποίηση

τους μπορούν να αποτελέσουν βασικούς πόλους - συγκριτικά πλεονεκτήματα βιώσιμης ενδογενούς ανάπτυξης.

Στρατηγικοί στόχοι του τοπικού προγράμματος:

- Η ανάδειξη και αξιοποίηση του ρόλου του Νομού Λασιθίου, όπως αυτός προσδιορίζεται από τη γεωγραφική θέση, την πολιτιστική διάσταση και εικόνα και την ιστορική του διαδρομή.
- Η ενίσχυση του τοπικού εισοδήματος και η προώθηση ευκαιριών πολυαπασχόλησης του αγροτικού πληθυσμού. Η αύξηση των θέσεων απασχόλησης και η δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην τοπική αγορά εργασίας.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και η διατήρηση της αυθεντικότητας του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- Η συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο με τη στήριξη πρωτοβουλιών των νέων και τη διατήρηση βιώσιμων και αυτοδύναμων οικιστικών μονάδων.
- Τακτικοί στόχοι του τοπικού προγράμματος:
- Η αναβάθμιση της εικόνας της περιοχής παρέμβασης με την αξιοποίηση και ανάδειξη των τοπικών πλεονεκτημάτων και ιδιαιτεροτήτων.
- Η στήριξη της επιχειρηματικότητας και ειδικότερα πρωτοβουλιών με χαρακτηριστικά επιδεικτικότητας, ποιότητας και υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- Η προώθηση εναλλακτικών - διαφοροποιημένων ενεργειών που συνδέονται με τοπικούς πόρους και συμβάλλουν στη μεγέθυνση των ευκαιριών ετεροαπασχόλησης και στη διασφάλιση αποδεκτών εισοδημάτων.
- Η αύξηση του δείκτη επενδύσεων και ανάπτυξη των δεξιοτήτων πρόσβασης και παραμονής στην αγορά εργασίας.
- Ο εκσυγχρονισμός του δομημένου και άμβλυση των απειλών του φυσικού περιβάλλοντος.

- Η εμπύχωση και ανύψωση του ηθικού και της αυτοεκτίμησης του τοπικού πληθυσμού και παροχή κινήτρων παραμονής των νέων στην ύπαιθρο.
  - Η ανάδειξη ισχυρών αγροτικών κέντρων με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ του ανθρώπινου κεφαλαίου και της βελτίωσης της ποιότητας των υποδομών.
  - Η αναβίωση της εμπιστοσύνης και η στροφή της ζήτησης στις αγροτικές αξίες με τοπικές πρωτοβουλίες και καθολική κινητοποίηση του αγροτικού πληθυσμού.
  - Η ενίσχυση των δομών παροχής υπηρεσιών στήριξης και ουσιαστικής συνεισφοράς στην ενίσχυση και διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης και στην εν γένει ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο.
  - Η ανάπτυξη διατοπικών, διαπεριφερειακών και διακρατικών συνεργασιών σε επίπεδο επιχειρήσεων, αρχών και φορέων.
(info3kps.gr/articleimages/kps_2188_3.doc)
- **2008:** Η υπόθεση Κάβο Σίδερο είναι ένα βήμα πριν από τη συνεδρίαση της ολομέλειας του ΣτΕ και για το λόγο αυτόν η εταιρεία που έχει αναλάβει να μετατρέψει την πανέμορφη αυτή κρητική χερσόνησο σε Φλόριντα άρχισε τις ανακοινώσεις. Βομβαρδίστηκαν πρόσφατα τα ΜΜΕ από τους εκπροσώπους της Μinoan Group για το πράσινο φως που θα ανάψει από το ΣτΕ: «Για την απεμπλοκή της επένδυσης έχουν παρέμβει τόσο η τοπική μητρόπολη Ιεράπετρας και Σητείας, όσο και το ίδρυμα Παναγιά η Ακρωτηριανή, που είναι ιδιοκτήτης της έκτασης, με στόχο να εξασφαλίσουν μια θετική (sic!) για το έργο απόφαση εκ μέρους του ΣτΕ» (Περιοδικό «Tourism and Property»). Σε προηγούμενα δημοσιεύματα του «Ιού» για το θέμα εξετάσαμε κυρίως τις τεράστιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις της αμφιλεγόμενης επένδυσης.

Με αφορμή νέα στοιχεία θα σταθούμε τώρα στην ίδια την «επένδυση-προίκα», ελπίζοντας να μη χρειαστεί να καεί το Βάι όπως κάηκε ο Καϊάφας πριν ανάψει και στην Κρήτη το κόκκινο φως από το ΣτΕ προλαβαίνοντας τις... ασύμμετρες απειλές.

Είναι καιρός να αρχίσει μια σοβαρή συζήτηση για τα οικονομικοτεχνικά δεδομένα της επένδυσης και ήδη τα κόμματα άρχισαν επερωτήσεις στη Βουλή. Όπως αποδεικνύεται, το μέγεθος της επένδυσης (1,2 δισ. ευρώ) ανάγεται στη σφαίρα της φαντασίας των επενδυτών και καθόλου στις πραγματικές τους δυνατότητες. (iospress.gr/ios2008/ios20080420.htm)

- **Φεβρουάριος 2012:** Στο Ηράκλειο σήμερα 16 Φεβρουαρίου 2012, ημέρα Πέμπτη και ώρα 12:30, συνήλθε σε συνεδρίαση στην αίθουσα συνεδριάσεων του Περιφερειακού Καταστήματος έκτακτη Ηρακλείου, η Επιτροπή Περιβάλλοντος και Χωροταξίας. (..) Γνωμοδοτεί αρνητικά για τους περιβαλλοντικούς όρους της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του έργου: «Ηλιοθερμικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΗΣΠΗΕ), ισχύος 60 MW και Δίκτυο Διασύνδεσης, στη θέση «ΧΩΝΟΣ», Δήμου Σητείας, ιδιοκτησίας SUSTAINABLE SOLAR THERMAL FUTURE EAST – CRETE ΕΠΕ», προκειμένου να συμπληρωθεί η μελέτη και να απαντηθούν τα παρακάτω ερωτήματα, επειδή δεν γίνεται αναφορά ή δεν περιγράφεται επαρκώς: 1. Πως υλοποιείται ο θερμοδυναμικός κύκλος ισχύος για τη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας του ΗΘ/Σ, ενώ γίνεται απλή αναφορά στην επιλογή του αερόψυκτου συστήματος ψύξης.
- 2. Αναλυτική περιγραφή του συστήματος αποθήκευσης θερμικής ενέργειας (επιφάνεια κάλυψης, ύψος εγκαταστάσεων, χρησιμοποιούμενα υλικά, επικινδυνότητα υλικών, επεμβάσεις στο υπέδαφος κλπ).
- 3. Για τη χρήση ή τις όποιες επεμβάσεις του υπολοίπου της έκτασης των 3.103 στρεμμάτων, αφού το γήπεδο εγκατάστασης απαιτεί 1568 στρέμματα, εκτός αυτής που αφορά ασαφή καθορισμό χωροθέτησης δανειοθαλάμων.
- 4. Δεν γίνεται αναφορά στο βαθμό επικινδυνότητας των συστατικών (διφαινυλοξείδιο – διφαινύλιο), του θερμικού ελαίου Therminol VP-1, καθώς και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον (υπόγεια νερά κλπ) σε περίπτωση ατυχήματος – διαρροής και ποια είναι τα προβλεπόμενα μέτρα προστασίας.

- 5. Στη πιθανότητα αστοχίας του σταθμού και την δυνατότητα αποκατάστασης της περιοχής (τρόποι απορρύπανσης) ή την δυνατότητα αλλαγής της για άλλες χρήσεις. Η αναφορά ως απλή επισήμανση κατασκευής κατάλληλης δεξαμενής με πλήρωση από τις επιφανειακές απορροές, για κάλυψη τμήματος των υδατικών αναγκών του ΗΘ/Σ, θα πρέπει να αποτελεί ολοκληρωμένη πρόταση ως συνοδό έργο της μελέτης, ώστε να υπάρξει και εξοικονόμηση των υπόγειων υδατικών πόρων.
- 6. Οι υδατικές ανάγκες καθορίζονται από 30.000 – 60.000 κ.μ. ετησίως, χωρίς να αιτιολογείται η ζήτηση νερού πλέον των 30.000 κ.μ. που καθορίζονται και από την άδεια της ΡΑΕ. Η αναζήτηση νερού μέσω της αδειοδοτημένης γεώτρησης βάθους 250 μέτρων, είναι εξαιρετικά επισφαλής. Το γεγονός ότι υπάρχουν υπόγειοι καρστικοί αγωγοί και σπηλαιώσεις στην εκτεταμένη υδρογεωλογική καρστική ενότητα από όπου διέρχεται νερό, δεν σημαίνει ότι στο προαναφερόμενο αυτό βάθος σχηματίζεται και αξιοποιήσιμος υδροφόρος ορίζοντας. Η πιεζομετρία των υπόγειων νερών της υδρ/κής λεκάνης των ασβεστολιθικών πετρωμάτων καταγράφεται στο απόλυτο υψόμετρο +10 έως +60 μ., που σημαίνει ότι η διάτρηση ενδέχεται να φθάσει σε βάθος 550-600 μέτρων, εφόσον δεν συναντηθεί ενδιάμεσα το αδιαπέρατο φυλλιτικό υπόβαθρο.
- 7. Η σχετική μελέτη λαμβάνει υπόψη τα κλιματολογικά στοιχεία του σταθμού της Σητείας, (υψόμετρο +25 περίπου), τα οποία διαφέρουν σημαντικά από αυτά του οροπεδίου της περιοχής εγκατάστασης του ΗΘ/Σ με μέσα υψόμετρα 600 μέτρων, με αποτέλεσμα να διαφοροποιούνται σημαντικά οι τιμές (κυρίως ελάχιστες) της θερμοκρασίας, αλλά και οι βροχοπτώσεις.
- 8. Η συγκέντρωση 30 μεγάλων φορτηγών, 55 εκσκαφών, 45 φορτωτών, 10 ισοπεδωτήρων σε 2 δεκάωρες βάρδιες και σε συνδυασμό του βραχύχρονου χρονοδιαγράμματος θα προκαλέσει μεγάλη ρύπανση κυρίως ατμοσφαιρική, χωρίς να αναφέρονται τρόποι αντιμετώπισης, εκτός του ότι τα μηχανήματα έργου θα είναι καινούργια ή καλά συντηρημένα.

- 9. Στη δημιουργία θέσεων εργασίας, τα αντισταθμιστικά μέτρα και οφέλη για την τοπική κοινωνία από την λειτουργία του ηλιοθερμικού σταθμού. (crete.gov.gr/attachments/article/3104/απ 17-4 (ΜΠΕ Ηλιοθερμικός σταθμός Χώνος Δήμου Σητείας).pdf)
- **Απρίλιος 2012:** Ετοιμάστηκαν δυο από τα μεγαλύτερα ηλιοθερμικά εργοστάσια ισχύος 130 MW η ΡΑΕ έδωσε άδεια εγκατάστασης ανεμογεννητριών ακόμη και στις Δουνοσάδες. Και μάλιστα από τις μεγαλύτερες που κατασκευάστηκαν ποτέ ύψους 160 μ. με 5MW ενεργειακή απόδοση και με πτερύγια μήκους 62 μέτρων, «στην προσπάθεια υποτίμησης και απόκρυψης από τον κόσμο της Σητείας των σοβαρών και επικίνδυνων περιβαλλοντικών και οικονομικών επιπτώσεων, που με μαθηματική ακρίβεια θα επιφέρει ανεπανόρθωτη και μη αναστρέψιμη καταστροφή, δεσμεύοντας τις επόμενες γενεές να ζήσουν υπό συνθήκες αποικίας και σε πλήρη οικονομική εξαθλίωση» (Οικολογική Ομάδα Σητείας)
- **Ιούνιος 2012:** Πραγματοποιήθηκε νομικό πραξικόπημα, λίγο πριν τις τελευταίες εκλογές, ο τότε υπηρεσιακός υπουργός Ανάπτυξης αποφασίζει με τη διαδικασία Fast Track για την ένταξη τριών μεγάλων επενδύσεων β-ΑΠΕ στην Κρήτη καθώς και κοινή διασύνδεσή τους μέσω υποθαλάσσιων καλωδίων με το Εθνικό Διασυνδεδεμένο σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Πρόκειται για τα σχέδια:
  - Αιολικό Σύστημα Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Α.Σ.Π.Η.Ε.), που περιλαμβάνει κατασκευή 33 αιολικών σταθμών συνολικής ισχύος 1.077 MW, στους τέσσερις νομούς.
  - Κρήτη Πράσινο Νησί, που περιλαμβάνει κατασκευή 36 αιολικών σταθμών συνολικής ισχύος 1.005,10 MW, κυριότητας του Ομίλου «ELICA GROUP».
  - Κατασκευή Ηλιοθερμικού Σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνολικής ισχύος 70 MW στη θέση Φουρνιά του Δήμου Σητείας,

ενεργειακής παραγωγής 378.306 MWh ετησίως, κυριότητας της «ΣΟΛΑΡ ΠΑΟΥΕΡ ΠΛΑΝΤ ΛΑΣΙΘΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ Μ.Ε.Π.Ε.».

Κάποια (εκτός Fast track) από τα σχέδια τα οποία σχεδιάζονται και υλοποιούνται:

1. Σητεία-Σίτανος: φωτοβολταϊκά στο Οροπέδιο των βράχων. (ολοκληρώθηκε, αλλοίωσε την περιοχή και δεν απέφερε παρά μια θέση εργασίας, φύλακα)
2. Σητεία: αναβάλλεται η δημιουργία Γεωπάρκου εγκεκριμένου από την ΕΕ προκειμένου να εγκατασταθούν βΑΠΕ.
3. Σχέδια για Αιολικά πάρκα ισχύος 1005 MW σε περιοχές NATURA 2000, στην Κριτσά, στους Ποτάμους και στη Σελένα καθώς και σε Καταφύγιο Άγριας Ζωής στον Κρούστα.
4. Μεγάλη νίκη της Επιτροπής Αγώνα Σητείας ενάντια στις Βιομηχανικές ΑΠΕ. ε)Απόρριψη του Ηλιοθερμικού 60 MW στο Χώνο Σητείας της εταιρείας SUSTAINABLE SOLAR FUTURE EAST – CRETE ΕΠΕ.
5. Λαϊκή συνέλευση στον Κρούστα. Οι κάτοικοι στηρίζουν τις ήπιες μορφές ενέργειας, αλλά με τρόπο που να μην καταστρέφεται το φυσικό, ιστορικό και αρχαιολογικό περιβάλλον.
(Κωστής Πετράκης, κοινωνιολόγος, μέλος του παγκρήτιου δικτύου αγώνα κατά των βΑΠΕ)

- **Οκτώβριος 2012:** Το Παγκρήτιο Δίκτυο Αγώνα κατά των βΑΠΕ, κατέθεσε στο ΣΤΕ τις πολυπληθέστερες προσφυγές που έχουν κατατεθεί στην Ελλάδα. Τις υπέγραψαν 1275 πολίτες από κάθε γωνιά της Κρήτης, 10 Δημοτικά Συμβούλια και 80 φορείς και σύλλογοι.

Οι προσφυγές αφορούσαν την υπαγωγή στον “μνημονιακό” νόμο του φάστ - τράκ (από την τότε κυβέρνηση Παπαδήμου) των έργων Α) «Κρήτη Πράσινο Νησί, που

περιλαμβάνει κατασκευή 36 αιολικών σταθμών, συνολικής ισχύος 1.005,10MW, στην Κρήτης και διασύνδεσή τους με το Διασυνδεδεμένο Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας μέσω κοινού υποβρυχίου καλωδίου» κυριότητας του Ομίλου «ELICA GROUP» (πρώην ΣΑΡΡΑΣ) **Β)** «Αιολικό Σύστημα Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Α.Σ.Π.Η.Ε.), που περιλαμβάνει κατασκευή 33 αιολικών σταθμών, συνολικής ισχύος 1.077MW, στους τέσσερις νομούς της Κρήτης και κοινή διασύνδεσή τους με το Εθνικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα Ενέργειας μέσω υποβρυχίου καλωδίου» κυριότητας της «ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ Α.Β.Ε.Τ.Ε.», και **Γ)** «Κατασκευή ηλιοθερμικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνολικής ισχύος 70 MW στη θέση Φουρνιά, Δ.Ε. Ιτάνου του Δήμου Σητείας του Νομού Λασιθίου Κρήτης ενεργειακής παραγωγής 378.306 MWh ετησίως», κυριότητας της «Σόλαρ Πάουερ Πλάντ Λασιθί εναλλακτικές πηγές ενέργειας Μ.Ε.Π.Ε.» (Παγκρήτιο Δίκτυο κατά των ΑΠΕ)

- **2013:** Μεγάλη πτώση της κίνησης του λιμανιού της Σητείας. (Συνέντευξη 6)
- **Μάρτιος 2013:** Οι προσφυγές συζητήθηκαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣΤΕ) αρχές Μαρτίου.
- **Απρίλιος 2013:** Με σκοπό την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του στον τομέα των ΑΠΕ, την εξοικονόμηση πόρων, τη διεθνή δικτύωση και την απόκτηση περαιτέρω τεχνογνωσίας, ο Δήμαρχος Σητείας συνυπέγραψε το «Σύμφωνο των Δημάρχων» (Covenant of Mayors) βάσει της υπ. αριθμ . 56/2013 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου. Οι συμμετέχοντες δήμοι στη συγκεκριμένη ευρωπαϊκή πρωτοβουλία δεσμεύονται να εκπονήσουν και να εφαρμόσουν Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Ενέργεια στην περιοχή τους. (sitia.gr)

- **Σεπτέμβριος 2013:** Ο Δήμος Σητείας προβλέπεται να γίνει το μεγαλύτερο θύμα της πράσινης ανάπτυξης. Μέχρι σήμερα πέντε εταιρείες επιδιώκουν την εγκατάσταση ηλιοθερμικών εγκαταστάσεων συνολικής ισχύος 265 MW στο Δήμο Σητείας. Θα παράγουν ηλεκτρική ενέργεια μόνο όταν υπάρχει ήλιος. Τις υπόλοιπες ώρες η ηλεκτρική ενέργεια θα συνεχίζει να παράγεται από το πετρελαϊκό εργοστάσιο της ΔΕΗ στον Αθερινόλακκο. Για τις ώρες που δεν θα υπάρχει ηλιοφάνεια θα χρησιμοποιείται ενέργεια από φυσικό αέριο, LPG, ντίζελ, βιοντίζελ ή βιοκαύσιμα.
- Τα 265 MW υπερβαίνουν την ισχύ της μονάδας στον Αθερινόλακκο, τη συνολική εγκατεστημένη ισχύ από σταθμούς όλων των τεχνολογιών ΑΠΕ στην Κρήτη αλλά και το στόχο του υπουργείου να εγκατασταθούν σε όλη την Ελλάδα, μέχρι το 2020, ηλιοθερμικοί σταθμοί συνολικής ισχύος 250 MW! Αν τελικά εγκατασταθούν, η ηλεκτρική ενέργεια που θα παράγεται στο Δήμο Σητείας μόνο από τους ηλιοθερμικούς σταθμούς, θα αντιστοιχεί συνολικά σε πάνω από το μισό της εγκατεστημένης ισχύος της Κρήτης!
- Ήδη στο Δήμο Σητείας είναι εγκατεστημένα αιολικά πάρκα με 145 ανεμογεννήτριες, ισχύος 77 MW και αρκετά μικρά φωτοβολταϊκά. Υπάρχουν αιτήματα για άλλες 550 ανεμογεννήτριες ισχύος 868 MW, για υβριδικούς σταθμούς 251 MW. Με τους 5 παραπάνω ηλιοθερμικούς σταθμούς ισχύος 256 MW, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς που θα παράγεται μέσα στα όρια του Δήμου Σητείας θα είναι 1.452 MW. Σημειωτέον ότι οι ενεργειακές ανάγκες της Κρήτης σε περίοδο αιχμής δεν υπερβαίνουν τα 750 – 800 MW. Ανακύπτει, λοιπόν, το εύλογο ερώτημα: Ποιος θα καταναλώνει όλη αυτήν την ενέργεια;
- Από τα τεχνικά τους χαρακτηριστικά γίνονται εμφανείς κάποιες από τις άμεσες συνέπειες όπως, ενδεικτικά, η αποψίλωση χιλιάδων στρεμμάτων για την εγκατάσταση των κατόπτρων πάνω σετσιμεντένιες βάσεις και τη διάνοιξη δρόμων, πολλά εκατομμύρια κυβικά μέτρα μπάζα από τις εκσκαφές, χρήση τεράστιων ποσοτήτων νερού, πολλά χιλιόμετρα καλώδια, χρήση μεγάλων ποσοτήτων τοξικών χημικών που αλλού είναι απαγορευμένα κ.λπ. Η περιφέρεια Κρήτης έχει γνωμοδοτήσει θετικά για το σταθμό 33 MW στις Πλαγιές Αθερινόλακκου.

Απέρριψε τη ΜΠΕ για το σταθμό 60 MW στο Χώνο, ενώ δεν εξέτασε επί της ουσίας τη ΜΠΕ για το σταθμό 70 MW στα Φουρνιά.
(oikotrives.wordpress.com/2013/09/29/siteia-vape/)

- **Νοέμβριος 2014:** Η εταιρεία Υδροπλάνα Ελλάδας Α.Ε/ Hellenic Seaplanes S.A. ως επενδυτική εταιρεία στο χώρο των υδατοδρομιών και υδροπλάνων έχει ξεκινήσει επενδύσεις, χωρίς να επιβαρυνθεί ο Φορέας Διαχείρισης Λιμένα ή Δήμος οποιοδήποτε κόστος. Ανάδοχος επενδυτής ορίστηκε η εταιρεία «Υδατοδρόμιο Σητείας ΙΚΕ», θυγατρική εταιρεία της Υδροπλάνα Ελλάδας Α.Ε/ Hellenic Seaplanes S.A. μετά την επιτυχή αξιολόγηση της από την επιτροπή διαγωνισμού που συστάθηκε από το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Σητείας. Με δεδομένο ότι σήμερα πάνω από 30 υδατοδρόμια σε όλη την Ελλάδα βρίσκονται σε φάση αδειοδότησης και υλοποίησης, αν όλες οι διαδικασίες υλοποιηθούν εντός των σχετικών χρονοδιαγραμμάτων, εκτιμάται πως από το 2015 οι Έλληνες θα μπορούν να πετάνε σχεδόν παντού με υδροπλάνα. Τα οφέλη από ένα τέτοιο επιχειρηματικό εγχείρημα θα είναι πολλαπλά εφόσον θα λειτουργήσει ευεργετικά για την άρση της απομόνωσης των απομακρυσμένων νησιωτικών μας περιοχών, την σύσφιξη των σχέσεων των τοπικών κοινωνιών με τον κυρίως εθνικό κορμό της χώρας καθώς και για την εμπορική και κοινωνική ανάπτυξη νησιών και τόπων του ευρύτερου Ελληνικού χώρου, που σήμερα δικαιολογημένα αισθάνονται στο περιθώριο.
(metaforespress.gr/aeroporika/item/9352-tin-siteia-prosethese-sto-diktyo-ton-ydatodromion-tis-i-hellenic-seaplanes.html)
- **Νοέμβριος 2014:** Με βάση την πρόταση αναθεώρησης του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Κρήτης, η Σητεία εμφανίζει τάσεις ανάδειξης σε πρωτεύοντα πόλο περιφερειακής εμβέλειας με κομβικό ρόλο όσον αφορά την επέκταση του βόρειου χερσαίου άξονα ανάπτυξης της Κρήτης προς τα ανατολικά, με τη δημιουργία θαλάσσιου άξονα ανάπτυξης προς τα νησιά της Δωδεκανήσου, τις Κυκλάδες, την Κύπρο και τα παράλια της Μικράς Ασίας, με το λιμάνι της Σητείας να αποτελεί την ανατολική πύλη του άξονα αυτού. Σύμφωνα με

την ίδια πρόταση, ολόκληρη η περιοχή του Δήμου Σητείας χαρακτηρίζεται ως «Βιώσιμη Αναπτυξιακή Ενότητα», ενώ ειδικά το ανατολικό τμήμα του συνιστά ενιαίο δίκτυο φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος με πλήθος σημαντικών μεμονωμένων στοιχείων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπίου και τοπόσημα εθνικού και διεθνούς ενδιαφέροντος. Επίσης, σε ότι αφορά το ανατολικό και το νότιο τμήμα του δήμου προτείνονται ευρείες ζώνες ανάπτυξης του τριτογενή τομέα καθώς και μεμονωμένες μονάδες ανάπτυξης του δευτερογενή. Τέλος, η περιοχή του Αθερινόλακκου χαρακτηρίζεται ως «Ενεργειακός Κόμβος» που δύναται να αποτελέσει αφετηρία για την ανάπτυξη ενεργειακού δικτύου με κατεύθυνση προς το νότο. (sitia.gr/files/8/5882/ep_dimoy_siteias_2014_2019_a'_25_5_teliko1.doc)

- **2015:** Λειτουργήσε το αεροδρόμιο με πτήσεις τσάρτερ. (Συνέντευξη 8)
- **2015:** Η κίνηση των Δ/Ξ στο λιμάνι της Σητείας είναι σε πλήρη απουσία. (Συνέντευξη 6)
- **Μάρτιος 2015:** Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας βγήκαν στα μέσα Μαρτίου 2015 και για τα τρία έργα.
- **Αύγουστος 2015:** Στα πλαίσια της διαβούλευσης σχετικά με την σχεδιαζόμενη εγκατάσταση βιομηχανικών ΑΠΕ από τις εταιρίες ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ και ΕΛΙΚΑ ΑΕ στους ορεινούς όγκους του νομού Λασιθίου, τοπικά συμβούλια, σύλλογοι και φορείς των Δήμων Αγίου Νικολάου, Ιεράπετρας και Σητείας συναντηθήκαν στις 24/8/15 στο Κάτω Χωριό και αποφασίσαμε να εκδώσουμε το παρακάτω ΨΗΦΙΣΜΑ:

Η σχεδιαζόμενη εγκατάσταση 195 ανεμογεννητριών στους ορεινούς όγκους του νομού μας (και άλλων 470 στους άλλους νομούς) από τις εταιρίες ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ και ΕΛΙΚΑ ΑΕ θα έχει τεράστιο οικονομικό, κοινωνικό και

περιβαλλοντικό κόστος χωρίς κανένα όφελος για τις τοπικές κοινωνίες και την ανάπτυξη της Κρήτης. (cretedoc.gr/αντιριδρούν-κατά-των-βαπε-στα-βουνά-του/)

- **Σεπτέμβριος 2015:** Η ευρύτερη περιοχή της πρώην Επαρχίας Σητείας, στην οποία περιλαμβάνεται το Κάβο Σίδερο, αναγνωρίστηκε από την Unesco ως Γεωπάρκο παγκόσμιας σημασίας, βασικός σκοπός του οποίου είναι ο ποιοτικός εναλλακτικός τουρισμός και η βιώσιμη, τοπική ανάπτυξη. (sitia.gr)
- **Δεκέμβριος 2015:** το χειμώνα του 2015, σημειώθηκαν εκτεταμένες καθιζήσεις και καταπτώσεις στον παραλιακό δρόμο της Σητείας προς το Παλαίκαστρο, σε συνέχεια ανάλογων προβλημάτων που παρουσιάζονταν κατά καιρούς από το 2012 και μετά. Η συστηματική διάβρωση, σε συνδυασμό με τα κύματα από την κακοκαιρία, είχαν ως αποτέλεσμα την αλλοίωση των φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής - ουσιαστικά εξαφανίστηκε η παραλία σε ένα μήκος 400 μέτρων - και την υποσκαφή μέρους του παραλιακού δρόμου, με συνέπειες στην προσπελασιμότητα και στην ασφάλεια των διερχομένων. Το μεγάλο πρόβλημα του δρόμου εστιάζεται στο κομμάτι λίγο μετά τη γέφυρα του Γαλλικού ξενοδοχείου και μέχρι τη διασταύρωση προς Πετρά. (neakriti.gr)
- **2016:** Ακτοπλοϊκά συνεχίζει να συνδέεται η Σητεία κυρίως με Κάσο - Κάρπαθο – Ρόδο τα υπόλοιπα δρομολόγια δεν είναι σε σταθερή βάση και η σύνδεση με Πειραιά γίνεται μέσω άλλων προορισμών πχ Μήλος ως άγωνα γραμμή. Σε μικρή κλίμακα γίνεται εμπορική χρήση κυρίως για τη μεταφορά γύψου. (Συνέντευξη 6)
- **2016:** Αεροπορικά εξακολουθεί να υπάρχει σύνδεση με Αθήνα, Αλεξανδρούπολη και Άκτιο-Πρέβεζα και βαίνει προς διακοπή η σύνδεση με Ρόδο. Οι πτήσεις τσάρτερ είναι λίγες και θνησιγενείς αφού δεν υπάρχουν ξενοδοχεία και οδικό

δίκτυο για να συνδέσει τη Σητεία με την Ιεράπετρα και τις ανατολικές περιοχές του Αγίου Νικόλαου που θα μπορούσε να εξυπηρετεί το αεροδρόμιο. (Συνέντευξη 4)

- **2016:** Ο δρόμος προς Ιεράπετρα είναι σε άθλια κατάσταση, μόνο η παράκαμψη Κουτσουρά έχει γίνει ενώ ο δρόμος προς Άγιο Νικόλαο (BOAK) έχει ένα νέο τμήμα που έχει ολοκληρωθεί, αλλά δεν παραδίδεται γιατί δεν πληροί πια τις νέες προδιαγραφές αφού η διαδικασία κράτησε 15 χρόνια με εργολάβους που κηρύχθηκαν έκπτωτοι, αναθεώρηση μελετών και εν τέλει η κοιλαδογέφυρα στο Χαμέζι χρειάζεται 6 εκατομμύρια ευρώ για επένδυση μανδύα, δηλαδή ενίσχυση με τσιμέντο. Η παράκαμψη Άγιος Νικόλαος - Καλό Χωριό έχει παραδοθεί και τα υπόλοιπα τμήματα αργούν, αφού δεν υπάρχει χρηματοδότηση παρά με το σταγονόμετρο και οι μελέτες καθυστερούν και οι επενδύσεις στον τουρισμό (5 ξενοδοχεία 5 αστέρων στην ευρύτερη περιοχή) που σχεδιάζονταν φαίνεται ότι δε θα γίνουν λόγω αυτών των συνθηκών. (Συνέντευξη 7)
- **Μάρτιος 2016:** «Ολοκληρώθηκε το σίριαλ με το απαράμιλλης ομορφιάς και οικολογικής αξίας Κάβο Σίδερο μετά από 25 χρόνια αγώνων, για ένα οικονομικό και οικολογικό σκάνδαλο. Όπως αποκαλύπτουν οι Financial Times ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Προκόπης Παυλόπουλος, υπέγραψε το σχέδιο, για μία τουριστική επένδυση στην Κρήτη, ύψους 250 εκατ. ευρώ, 25 ολόκληρα χρόνια μετά την πρώτη αίτηση που υπέβαλε για να λάβει τη σχετική έγκριση. Για την ιστορία: Ένα κοινωφελές ίδρυμα της Μονής Τοπλού, πούλησε μια ολόκληρη χερσόνησο δίπλα στο Βάι. 25.000 στρέμματα από τα οποία σύμφωνα με τον τότε εισαγγελέα του Αρείου Πάγου μόνο τα 3.500 ανήκαν στη Μονή. Το πλάνο προβλέπει ένα κλειστού τύπου θέρετρο με γήπεδα γκολφ». (ert.gr/lasithi-prochora-i-megali-ependisi-sto-toplou/)

- **Απρίλιος 2016:** Τοπικό Σχέδιο Αποκεντρωμένης Διαχείρισης Αποβλήτων (Τ.Σ.Α.Δ.Α.) του Δήμου Σητείας. Από τα δεδομένα του ΧΥΤΑ Σητείας παρατηρείται ότι κατά τα προηγούμενα έτη (2010-2015) οι ετήσιες παραγόμενες ποσότητες παρουσιάζουν μια συνεχή μειωτική τάση έως και το 2014 ενώ στο 2015 υπήρξε μικρή αύξηση της παραγωγής. Το γεγονός αυτό ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα της εξαετούς πλέον οικονομικής ύφεσης η οποία έχει οδηγήσει σε μεγάλη πτώση των επιπέδων κατανάλωσης. Το 65% περίπου της παραγωγής αφορά τους μήνες Απρίλιο έως Οκτώβριο και το υπόλοιπο 35% τους μήνες Νοέμβριο έως Μάρτιο. Όσον αφορά την τουριστική κίνηση, από τα αποτελέσματα παρατηρείται ότι το ποσοστό της παραγωγής ΑΣΑ κατά τους θερινούς μήνες προς την ετήσια παραγωγή, δεν μεταβάλλεται σημαντικά, κάτι που αποτελεί ένδειξη ότι ο τουρισμός έχει διατηρηθεί στα ίδια επίπεδα ή τουλάχιστον έχει μικρότερη πτώση από ότι η καταναλωτική δύναμη του μόνιμου πληθυσμού. Ο Δήμος Σητείας έχει τη μεγαλύτερη έκταση από του υπόλοιπους Δήμους με συνέπεια να απαιτείται η κάλυψη μεγάλων αποστάσεων για την αποκομιδή. Για το θέμα αυτό μπορεί να γίνει επανεξέταση των δρομολογίων αποκομιδής για τη βελτιστοποίηση των διαδρομών.
- Ο δήμος Σητείας διαθέτει περιορισμένο αριθμό μπλε κάδων καθώς η ΕΕΑΑ έχει χορηγήσει ορισμένο αριθμό κάδων με βάση πληθυσμιακά κριτήρια χωρίς να λαμβάνει υπόψη την έκταση και τις ιδιαιτερότητες του Δήμου. Απαιτείται η προμήθεια περισσότερων μπλε κάδων προκειμένου να επεκταθεί το δίκτυο της ανακύκλωσης .
- Για την κάλυψη των αναγκών αποκομιδής των πράσινων κάδων απαιτούνται τουλάχιστον δέκα (10) απορριματοφόρα οχήματα. Τα περισσότερα απορριματοφόρα είναι 10ετίας και παρουσιάζουν συχνά τεχνικά προβλήματα είτε λόγω παλαιότητας είτε λόγω της σημαντικής χιλιομετρικής επιβάρυνσης. Σύμφωνα με αναφορές των υπαλλήλων της υπηρεσίας καθαριότητας, απαιτείται η προμήθεια πέντε απορριματοφόρων όγκου 6 , 10, 12, 14 και 16κ.μ. για την εύρυθμη αποκομιδή των απορριμμάτων. Εντός του 2016 προγραμματίζεται η προμήθεια ενός μεγάλου απορριματοφόρου των 10 κ.μ.
- Το μοναδικό απορριματοφόρο για την ανακύκλωση (16 m3) δεν δύναται να προσεγγίσει τους στενούς δρόμους της παλιάς πόλης (άνω πόλη και παραλία) με

συνέπεια οι μπλε κάδοι να τοποθετούνται σε μακρινές αποστάσεις από οικίες. Αποτέλεσμα αυτού είναι ο περιορισμός της πληθυσμιακής κάλυψης από το πρόγραμμα ΔσΠ υλικών συσκευασίας. Απαιτείται η προμήθεια ενός μικρού απορριμματοφόρου 6κ.μ για την κάλυψη της αποκομιδής του μπλε κάδου στην παλιά πόλη.

- Δεν εφαρμόζεται ΔσΠ ανακυκλώσιμων στους απομακρυσμένους οικισμούς (Κρύα, Δάφνη, Ζάκρος, Ξερόκαμπος κλπ) λόγω υψηλού κόστους μεταφοράς σε σχέση με τις παραγόμενες ποσότητες.
- Σύνθητες φαινόμενο είναι η υπερπλήρωση των μπλε κάδων με χαρτόνι συσκευασίας από εμπορικά καταστήματα, κάτι το οποίο αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για την προσκόμιση ανακυκλώσιμων από τους πολίτες.
- Οι καμπάνες για τη συλλογή γυαλιού έχουν τοποθετηθεί σε σχετικά μεγάλη απόσταση από τις επιχειρήσεις εστίασης που βρίσκονται στο κέντρο του λιμανιού λόγω αδυναμίας προσέγγισης του γερανοφόρου φορτηγού αποκομιδής από την συνεργαζόμενη εταιρεία. Απαιτείται η προμήθεια μικρότερου γερανοφόρου φορτηγού για την προσέγγιση στους στενούς δρόμους κεντρικούς δρόμους και την τοποθέτηση μικρότερων κωδώνων συλλογής γυαλιού κοντά στις επιχειρήσεις εστίασης.
- Στους μικρούς οικισμούς παρατηρείται η απόρριψη οργανικών αποβλήτων στους μπλε κάδους.
- Όπως προαναφέρθηκε, τα ανακυκλώσιμα στην παρούσα φάση μεταφέρονται στο ΚΔΑΥ απευθείας με το απορριμματοφόρο (περίπου 3,5 τόνοι / δρομολόγιο). Το θέμα έχει ήδη αντιμετωπιστεί από το Δήμο και αναμένεται σύντομα η λειτουργία του ΣΜΑΥ κατόπιν εργασιών τροποποίησης των εγκαταστάσεων. Ο Δήμος έχει έρθει σε συμφωνία με ιδιώτη για την ανάθεση των εργασιών μεταφόρτωσης σε Press container (72m³) με τη χρήση δικού του εξοπλισμού.
- Μεγάλες ποσότητες κλαδεμάτων (πράσινα) και ΑΕΚΚ εναποτίθενται σε δημόσιους χώρους και στη συνέχεια οδηγούνται στο ΧΥΤΑ μειώνοντας το χρόνο ζωής τους και επιβαρύνοντας τον προϋπολογισμό. (sitia.gr - ΤΟΠΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΗΤΕΙΑΣ - Το παρόν Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων συντάχθηκε από τη Δ/ση Περιβάλλοντος & Πρασίνου του Δήμου Σητείας με την τεχνική υποστήριξη της Ι. ΚΟΥΓΙΑΝΟΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Ε (Σύμβουλοι Μηχανικοί))

- **Απρίλιος 2016:** Με τη νομοθεσία της κρίσης, μεταξύ των άλλων, εκχωρήθηκε από το καταρρέον ελληνικό κράτος το δικαίωμα του χωροθετείν σε ιδιώτες, οι οποίοι μπορούν πλέον με τα "ΕΣΧΑΣΕ" να εκπονούν κατ' όνομα στρατηγικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων ασχολούμενοι μόνο με τα "οικόπεδα" τους, αγνοώντας τι γίνεται στις όμορες εκτάσεις. Με μεγάλη ανησυχία μάθαμε ότι δημοσιεύτηκε το Μάρτιο το Προεδρικό Διάταγμα που ενέκρινε το σχέδιο ανάπτυξης (ΕΣΧΑΣΕ) «Ίτανος Γαία» στον Κάβο Σίδερο. Αμέσως ξανάρχισαν τα γνωστά δημοσιεύματα για ανάπτυξη της περιοχής και για χιλιάδες θέσεις εργασίας.

Εκφράζουμε την αντίθεσή μας και στη νέα εκδοχή της φαραωνικής επένδυσης στο Κάβο Σίδερο, καθώς απειλεί τα αποθέματα νερού (ένα γήπεδο γκολφ απαιτεί νερό όσο χρειάζεται μια πόλη 11.000 κατοίκων, ενώ χρησιμοποιούνται και χημικά για το γκαζόν τα οποία καταλήγουν στον υδροφόρο ορίζοντα), αρχαιολογικούς χώρους και προστατευόμενες από την ελληνική και διεθνή νομοθεσία περιοχές.

Η ευημερία και οι θέσεις εργασίας δεν μπορεί να έρθουν μέσα από την καταστροφή της φύσης, των μνημείων και του πολιτισμού της Κρήτης. Ας αναρωτηθούμε όλοι για το τι είδους θέσεις εργασίας θα προσφέρει η επένδυση αυτή, με τι συνθήκες εργασίας και με τι αμοιβές και για πόσο χρονικό διάστημα.

Αντίθετα η δική μας πρόταση είναι να δημιουργηθούν χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας μέσα από τη θέσπιση Φορέων Διαχείρισης για όλες τις προστατευόμενες περιοχές NATURA 2000, μέσα από τη στήριξη της βιολογικής γεωργίας και του οικοτουρισμού που σέβεται την περιοχή που επισκέπτεται, του τουρισμού που επιδιώκει να γνωρίσει τη φύση και τον πολιτισμό της Κρήτης, που επιθυμεί να φιλοξενηθεί σε αναστηλωμένα παραδοσιακά σπίτια και όχι σε τσιμεντένια μεγαθήρια που είναι πανομοιότυπα σε όλο τον κόσμο.

Η ευημερία και η αντιμετώπιση της κρίσης, οι πραγματικές και μόνιμες θέσεις εργασίας θα έρθουν μόνο με την προστασία και ανάδειξη της τοπικής φύσης και του πολιτισμού μας". (neakriti.gr - Οικολογική Πρωτοβουλία Χανίων)

- **Μάιος 2016:** Προσφυγή στο ΣτΕ κατά του Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικής Επένδυσης (ΕΣΧΑΣΕ) «Ίτανος Γαία». Επίθεση κατά ενός Προεδρικού Διατάγματος, που έχει ελεγχθεί και εγκριθεί, από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο της Χώρας, το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο απλά προσδιορίζει τους όρους χρήσης μιας περιοχής του Παλαικάστρου, της Μονής Τοπλού, έκτασης 20000 στρεμμάτων περίπου. Επίθεση κατ’ ουσίαν, εναντίον της Ελπίδας, της Προόδου, της Ευημερίας και του Μέλλοντος του Τόπου Μας. Επίθεση κατ’ ουσίαν εναντίον της Κοινωνίας της Σητείας. «Αίτηση στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατέθεσαν σήμερα 10 Μαΐου 2016, 17 φορείς και 123 πολίτες για την ακύρωση του Προεδρικού Διατάγματος με το οποίο εγκρίθηκε στις 7 Μαρτίου 2016 το Ειδικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικής Επένδυσης (ΕΣΧΑΣΕ) «Ίτανος Γαία» στη θέση Χερσόνησος Σίδερο, στην περιοχή Δ.Ε. Ιτάνου, Δήμου Σητείας της Περιφέρειας Κρήτης καθώς και η αντίστοιχη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)» (Παγκρήτιο δίκτυο Περιβαλλοντικών οργανώσεων Κρήτης).
- **Μάιος 2016:** Και Εμείς, οι Φορείς του Δήμου Σητείας, έτσι αντιλαμβανόμαστε την νέα προσφυγή των “ονομαζόμενων” οικολόγων της Κρήτης. Είναι ΠΑΡΑΔΟΞΟ, ότι δεν έχουν ακόμα αντιληφθεί, μετά από τόσα χρόνια και τόσες αποφάσεις της τοπικής κοινωνίας, ότι η Σητεία, οι Σητειακοί, στηρίζουν έντονα και επιθυμούν πολύ, να πραγματοποιηθεί η σχεδιαζόμενη αξιοποίηση της Μοναστηριακής Περιουσίας. Όλοι αυτοί, δεν έχουν ακόμα αντιληφθεί ότι, τούτη η προσπάθεια, αποτελεί για εμάς, πολύτιμη ευκαιρία. Όλοι αυτοί, δεν έχουν ακόμα αντιληφθεί, το γεγονός ότι πέντε – δέκα “φωτισμένα (προνομιούχα οικονομικά και κοινωνικά) άτομα”, που φέρονται να ελέγχουν τις εν υπνώσει και εν αδράνεια οικολογικές (κατ’ όνομα μόνο) οργανώσεις της περιοχής, δεν είναι ορθό, τίμιο, δημοκρατικό και κοινωνικά δίκαιο, να “καπελώνουν” τη βούληση των πολλών χιλιάδων Σητειακών, που δεδηλωμένα μέσω των Θεσμικών Εκπροσωπήσεων τους και ΑΜΕΣΑ μέσω Δημοτικών Συνελεύσεων, έχουν αποφασίσει και έχουν βροντοφωνάξει ΝΑΙ στην συγκεκριμένη

Επένδυση και γενικά έχουν ταχθεί υπέρ όλων των αναπτυξιακών δράσεων για τον Τόπο.

Την διαμαρτυρία στηρίζουν και υπογράφουν:

1. Εμπορικό Επιμελητήριο Λασιθίου
2. Εργατικό Κέντρο Λασιθίου
3. Ο.Ε.Β.Ε Λασιθίου
4. Ο.Ε.Β.Ε. Ηρακλείου
5. Ο.Ε.Β.Ε. Ρεθύμνης
6. Ο.Ε.Β.Ε. Χανίων
7. Ομοσπονδία Εμπορικών Συλλόγων Κρήτης
8. Ομοσπονδία Ενοικιαζομένων Διαμερισμάτων – Δωματίων Ανατολικής Κρήτης «Η ΚΝΩΣΟΣ»
9. Ένωση Ξενοδόχων Επαρχίας Σητείας
10. Ένωση Ξενοδόχων Ιεράπετρας & Νοτιοανατολικής Κρήτης
11. Σύνδεσμος Ξενοδόχων Νομού Λασιθίου
12. Σύλλογος Ξενοδόχων Ρεθύμνου
13. Ένωση Ξενοδόχων Χανίων
14. Σύνδεσμος Υδραυλικών Νομού Λασιθίου
15. Σύνδεσμος Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών Νομού Λασιθίου
16. Εμπορικός Σύλλογος Αγίου Νικολάου
17. Σύλλογος Καταστημάτων Εστίασης και Ψυχαγωγίας Δήμου Σητείας

18. Εμποροβιοτεχνικός Επαγγελματικός Σύλλογος Οροπεδίου Λασιθίου
19. Επαγγελματοβιοτεχνικός Σύλλογος Ιεράπετρας
20. Εμπορικός Σύλλογος Ιεράπετρας
21. Εμπορικός Σύλλογος Σητείας
22. Σύλλογος Εστίασης – Διασκέδασης Αγίου Νικολάου
23. Εμποροβιοτεχνικός Σύλλογος Μ. Γιαλού
24. Σύλλογος Μηχανικών Σητείας
25. Σύλλογος Κομμωτών Ν. Λασιθίου
26. Ένωση Επιχειρηματιών Ενοικιαζόμενων Διαμερισμάτων – Δωματίων Σητείας
27. Εμπορικός Σύλλογος Νεάπολης
28. Σύνδεσμος Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών Νομού Ηρακλείου
29. Σύνδεσμος Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών Εργοληπτών Νομού Ρεθύμνου
30. Σύνδεσμος Ηλεκτρολόγων Εγκαταστατών Νομού Χανίων
31. Εμπορικός Σύλλογος Ηρακλείου

- **Ιούνιος 2016:** Επέκταση του ηλιοθερμικού σταθμού στον Αθρινόλακκο, που έχουν στα σκαριά εδώ και χρόνια η Motor Oil της οικογένειας Βαρδινογιάννη και η σχετικά “φρέσκια” εταιρεία NUR, που φτιάχτηκε το 2009. Με βάση τη σχετική απόφαση περιβαλλοντικής έγκρισης που υπογράφει ο αρμόδιος υπουργός Πάνος Σκουρλέτης, προβλέπεται να “απλωθούν” 24.000 ηλιοστάτες, εμβαδού 19 τ.μ. ο καθένας, οι οποίοι θα ανακλούν την ηλιακή ακτινοβολία σε ένα κεντρικό συλλέκτη, ο οποίος με τη σειρά του θα θερμαίνει υγρό, το οποίο, μέσω του ατμού που θα παράγεται, θα δημιουργεί την ηλεκτρική ενέργεια. Πρόκειται για το πρώτο έργο με τη συγκεκριμένη τεχνολογία που

κατασκευάζεται στην Ελλάδα, και η ενδιαφερόμενη εταιρεία είναι η NUR-MOH, αποτέλεσμα της σύμπραξης των επιχειρήσεων Βαρδινογιάννη (Motor Oil Hellas) και της NUR Energy. (neakriti.gr - Μπάμπης Σαββίδης)

- **Ιούνιος 2016:** Δεν αποκλείεται μέσα στο καλοκαίρι να πραγματοποιηθούν οι πρώτες δοκιμαστικές πτήσεις υδροπλάνων στο λιμάνι της Σητείας, σύμφωνα με την ανάδοχο εταιρεία, όπως αναφέρει το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο. Για την οριστική αδειοδότηση του εγχειρήματος, εκκρεμούν η έγκριση της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για να έρθει στη συνέχεια η άδεια ίδρυσης. Οι πρώτες εκτιμήσεις για τα δρομολόγια που θα αναπτυχθούν κάνουν λόγο για εσωτερικούς προορισμούς από Σητεία προς Χανιά και Ηράκλειο, όπως και για κοντινά Δωδεκάνησα, ενώ θα υπάρχει και η δυνατότητα ιδιωτικής μίσθωσης προς Κουρεμένο, Λεύκη, Χρυσή και Βάι. Σε ημέρες θαλασσοταραχής, τα αμφίβια υδροπλάνα θα μπορούν να προσγειώνονται σε κοντινή απόσταση στο αεροδρόμιο Σητείας και σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης θα μπορούν να γίνονται αεροδιακομιδές. Στο προσεχές μέλλον θα γίνουν πρόχειροι διαγωνισμοί για την αντικατάσταση προσκρουστήρων στο εμπορικό λιμάνι και το αλιευτικό καταφύγιο με 123 χιλιάδες ευρώ των Δημοσίων Επενδύσεων, ενώ με ιδίους πόρους του Δήμου Σητείας, ύψους 45 χιλιάδων ευρώ θα αποκατασταθεί ο ηλεκτρομηχανολογικός εξοπλισμός του λιμανιού, συμβάλλοντας στην αύξηση της ασφάλειας τις νυχτερινές ώρες. Το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Σητείας είναι νεοσύστατο μετά την αυτονόμησή του από το γενικό που λειτουργούσε καλύπτοντας το σύνολο του νομού Λασιθίου, ωστόσο δε διαθέτει προσωπικό παρά μόνο τον θεσμικά υπεύθυνο. (cretedoc.gr – Ματθαίος Καπετανάκης)

- **Ιούλιος 2016:** Μετά από αρκετά χρόνια θα ισχύσει η έκπτωση στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος για τους κατοίκους των ελληνικών χωριών, όπου έχουν εγκατασταθεί αιολικές μονάδες. Η έκπτωση αναμένεται να εφαρμοστεί σύντομα και

σε Τοπικές Κοινότητες του Δήμου Σητείας, εφ' όσον υλοποιηθεί η πρόσφατη -κατά τη συζήτηση επίκαιρης ερώτησης στη Βουλή- δέσμευση του υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας κ. Πάνου Σκουρλέτη. Το Τέλος Αιολικών Πάρκων παρακρατείται από τις επιχειρήσεις ΑΠΕ για τον συγκεκριμένο σκοπό βάσει νομοθεσίας. Για το Δήμο Σητείας το ποσό υπερβαίνει το 1 εκατομ. ευρώ. Όπως ανέφερε ο Δήμαρχος Σητείας κ. Θεοδωρής Πατεράκης, «τα χρήματα δεν θα δοθούν ως ρευστό, αλλά θα πιστωθούν στα οικιακά τιμολόγια των καταναλωτών που έχουν λογαριασμούς στις Τ.Κ. που υπάρχουν ΑΠΕ. Στο Δήμο Σητείας αφορά τις Τ.Κ. Παλαικάστρου, Χανδρά, Ζήρου, Αχλαδίων, Κρυών, Μαρωνιάς. Το πιθανότερο είναι να μην ξαναπληρώσουν πλέον λογαριασμό για το ρεύμα -μόνο το ρεύμα, το οποίο καταναλώνουν οι κάτοικοι αυτών των Τ.Κ. ή όλοι όσοι έχουν ρολόγια σε αυτές τις Τ.Κ. (anatolh.com – Μαρίζα Ψαράκη)

- **Ιούλιος 2016:** Το Παγκόσμιο Αρχαιολογικό Κογκρέσο έστειλε επιστολή προς τον πρωθυπουργό της Ελλάδας Αλέξη Τσίπρα, για να εκφράσει τη βαθιά του ανησυχία για το σχεδιαζόμενο θέρετρο γκολφ στο Κάβο Σίδερο, λίγες μόνο μέρες πριν την εκδίκαση της προσφυγής πολιτών και οργανώσεων στο ΣτΕ, στις 4 Ιουλίου 2016. Στην επιστολή παρατίθενται αποκαλυπτικά στοιχεία για την αρχαιολογική σημασία και τις έρευνες που γίνονται στην περιοχή. Το Παγκόσμιο Αρχαιολογικό Κογκρέσο «αντιλαμβάνεται ότι η Ελλάδα περνά μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο και η προσέλκυση ξένων επενδύσεων μπορεί να θεωρηθεί σαν μια διέξοδος για την κρίση. Όμως, το να επιτραπεί η καταστροφή προστατευόμενων περιοχών και μοναδικών αρχαιολογικών τοπίων θα βλάψει και την κληρονομιά και την οικονομία της χώρας μακροχρόνια». Η επιστολή καταλήγει με την έκκληση στον πρωθυπουργό να μην εγκρίνει τα σχέδια για ένα τέτοιο έργο και να συνεργαστεί με τις τους αρχαιολόγους και τους ειδικούς περιβαλλοντικής διατήρησης ώστε να βρεθούν τρόποι να γίνει η καταγραφή, η διαχείριση και η προβολή αυτού του μοναδικού τοπίου. «Αυτό θα εξασφαλίσει τόσο τα μακροχρόνια οικονομικά οφέλη για τους κατοίκους της περιοχής όσο και την αειφορική διατήρηση αυτού του πολιτιστικού και φυσικού πόρου». (cretedoc.gr - Παγκρήτιο Δίκτυο Περιβαλλοντικών Οργανώσεων ΟΙΚΟΚΡΗΤΗ)

• **Ιούλιος 2016:** Η Αναπτυξιακή Λασιθίου Α.Α.Ε. ΟΤΑ προετοιμάζει την υποβολή πρότασης στο πλαίσιο της πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για την επιλογή στρατηγικών Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων στο πλαίσιο του Μέτρου 19 "Στήριξη για Τοπική Ανάπτυξη μέσω του LEADER (ΤΑΠΤοΚ - Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων)" του ΠΑΑ 2014-2020. Το Δελτίο Ενημέρωσης και Διαβούλευσης εντάσσεται στη διαδικασία της «από τα κάτω προς τα πάνω προσέγγισης» σε ότι αφορά την προτεινόμενη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης της περιοχής. Πρόσκληση για το Πρόγραμμα CLLD/LEADER Δημοσιεύτηκε η πρόσκληση για το Πρόγραμμα CLLD/LEADER από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων 05-07-2016

Πρόσκληση ενημέρωσης και διαβούλευσης (Α φάση)

Πρόγραμμα εκδηλώσεων ενημέρωσης και διαβούλευσης για το τοπικό πρόγραμμα (Α φάση) 01-09-2016

Έγκριση του Φακέλου Α φάσης

Εγκρίθηκε ο Φάκελος Α φάσης του τοπικού προγράμματος 23-08-2016

Πρόσκληση ενημέρωσης και διαβούλευσης (Β φάση)

Πρόγραμμα εκδηλώσεων ενημέρωσης και διαβούλευσης για το τοπικό πρόγραμμα (Β φάση) 01-09-2016

Ο κεντρικός στόχος του τοπικού προγράμματος εστιάζει στην επιδιωκόμενη δυναμική ανάπτυξη της υπαίθρου, στην ανταγωνιστικότητα, στην οικονομική και κοινωνική ευημερία, στη διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Ειδικότερα, ως κεντρικός στόχος του τοπικού προγράμματος έχει τεθεί:

«Η διατήρηση ζωντανών και βιώσιμων αγροτικών κοινωνιών με ανταγωνιστική οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή, ποιότητα ζωής και αειφόρο χρήση φυσικών και πολιτιστικών πόρων»

Για την επίτευξη του κεντρικού στόχου, οι στρατηγικοί στόχοι του τοπικού προγράμματος είναι:

- Η αύξηση της προστιθέμενης αξίας της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής.
- Η ενθάρρυνση και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας,
- Η διαφοροποίηση της οικονομίας της υπαίθρου και η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού και συναφών υπηρεσιών.
- Η παροχή ελκυστικών ευκαιριών απασχόλησης για τη συγκράτηση του ενεργού πληθυσμού στην ύπαιθρο και η παροχή ενισχυμένων ευκαιριών στο νεανικό και γυναικείο πληθυσμό.
- Η ενθάρρυνση και η ενίσχυση των συμπράξεων σε μείζονες κλάδους της τοπικής οικονομίας.
- Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, η εμπύχωση του τοπικού πληθυσμού, η διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
(Αναπτυξιακή Λασιθίου Α.Α.Ε. ΟΤΑ)

• **Ιούλιος 2016:** Ο Ιούλιος του 2016 υπήρξε ο πιο θερμός μήνας στην καταγεγραμμένη μετεωρολογική ιστορία μετά το 1880, σύμφωνα με τα στοιχεία της NASA. Το φετινό ρεκόρ βοηθήθηκε από το ισχυρό φαινόμενο El Níño, το οποίο πλέον έχει εξασθενήσει και αφορά την περιοδική θέρμανση ενός μέρους του Ειρηνικού Ωκεανού, κάτι που έχει διεθνή αντίκτυπο. Ο Ιούλιος 2016 αποτελούσε τον δέκατο συνεχόμενο μήνα που η θερμοκρασία εμφάνισε επίπεδο ρεκόρ για τον αντίστοιχο μήνα, σύμφωνα με τη NASA. (cretedoc.gr)

• **Αύγουστος 2016:** Μετά από τη δημοσιοποίηση της απόφασης του υπουργού Ενέργειας & Περιβάλλοντος, στις 28-6-2016, με την οποία εγκρίνει τους περιβαλλοντικούς όρους για την κατασκευή και λειτουργία Ηλιοθερμικού Σταθμού παραγωγής ενέργειας, στη θέση Πλαγιές Αθρινόλακκου, υποβάλλαμε αίτηση θεραπείας και ζητούμε την ακύρωσή της.

- Περιβαλλοντικός Σύλλογος Ιτάνου

- Σύλλογος Ιδιοκτητών Διαχειριστών Τουριστικών Καταλυμάτων Δήμου Ιτάνου
  - Ελληνική Περιηγητική Λέσχη Σητείας
  - Σύλλογος Καταστημάτων Εστίασης & Ψυχαγωγίας Δήμου Σητείας
  - Πολιτιστικός & Προοδευτικός Σύλλογος Ξερόκαμπου Ζήρου Σητείας
  - Μιχ. Τζουανάκης, Πρόεδρος Τ.Ο.Ε.Β. Ζάκρου
  - Μαρία Ροδανάκη, Σύμβουλος Τοπικής Κοινότητας Ζάκρου
  - Ένωση Αγροτουρισμού Κρήτης
  - Οικολογική Παρέμβαση Ηρακλείου
- **Αύγουστος 2016:** Τορπίλη μεγατόνων στο παρά πέντε για την πολυσυζητημένη, τα τελευταία χρόνια, επάνοδο των υδροπλάνων, που κάποτε “μεσουρανούσαν” πάνω στους αιθέρους της Κρήτης και της Ελλάδας! Πάνω που σε κάποιες περιοχές της χώρας, όπως στη Σητεία, τα διαδικαστικά, μετά από πολυετείς προσπάθειες, είχαν φτάσει στην ολοκλήρωσή τους και αναμένονταν από το Σεπτέμβριο τα πρώτα υδροπλάνα για δοκιμαστικές πτήσεις, όχι μόνο δοκιμαστικές πτήσεις δεν πρόκειται να γίνουν, αλλά η λειτουργία των υδατοδρομίων μέσω νέου νόμου, που έχει ετοιμάσει το υπουργείο Υποδομών-Μεταφορών και έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση, επιστρέφει στο απόλυτο σημείο μηδέν! Το νέο νομικό πλαίσιο, όπως καταγγέλλουν εταιρείες και Δήμοι, έρχεται να βάλει μπλόκο στην ιδιωτική εμπλοκή, μεταθέτοντας το σύνολο της ευθύνης, των διαδικαστικών, της προετοιμασίας που έχουν ήδη κάνει οι ιδιώτες επενδυτές αποκλειστικά στα χέρια των Δήμων και των κατά τόπους δημοτικών Λιμενικών Ταμείων. Ταμείων, όμως, που στις περισσότερες περιπτώσεις αδυνατούν να σηκώσουν το “βάρος” του εγχειρήματος. Ενώ ιδρύθηκε Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Σητείας για την υποβοήθηση του έργου και δόθηκε η δυνατότητα κατασκευής του έργου απευθείας από τον ιδιώτη, εν τέλει η κρατική

πολιτική προκρίνει τα υδατοδρόμια που θα κατασκευαζόταν από δημόσιο φορέα, σε αντίθεση με αυτό της Σητείας. (neakriti.gr – Μπάμπης Σαββίδης)

- **Αύγουστος 2016:** Ερώτηση για την αντιμετώπιση του προβλήματος στο παραλιακό μέτωπο της πόλης της Σητείας απευθύνει προς τον Περιφερειάρχη Κρήτης ο Περιφερειακός Σύμβουλος Γιώργος Ζερβάκης: «Χαρακτηριστικό δείγμα της εικόνας της πόλης της Σητείας είναι το παραλιακό μέτωπο της πλαζ λουομένων και ο δρόμος που οδηγεί στην ανατολικότερη πλευρά της Κρήτης. Εδώ και πάρα πολλά χρόνια παρουσιάστηκε πρόβλημα διάβρωσης της παραλίας -βάσει της αρχής της αστικοποίησης και της αλλαγής των καιρικών φαινομένων- όπως χαρακτηρίζεται από ειδικούς επιστήμονες με αποτέλεσμα την αλλοίωση των φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής και την υποσκαφή μέρους του παραλιακού δρόμου με συνέπειες στην προσπελασιμότητα και στην ασφάλεια των διερχομένων. Μετά από πολλές παλινωδίες και καθυστερήσεις και ενώ έχει συνταχθεί μελέτη (ΙΤΕ-Καμπάνης) που προτείνει συγκεκριμένη λύση για να βελτιωθεί σταδιακά η εικόνα της παραλίας και να επανέλθει στην αρχική της μορφή και η κυκλοφορία στο δρόμο να καταστεί ασφαλής, δεν εφαρμόζεται η συγκεκριμένη πρόταση και αντιπροτείνεται η ρίψη ογκολίθων στο συγκεκριμένο επισφαλές σημείο σαν προσωρινή λύση του προβλήματος. Η συγκεκριμένη πρακτική χρησιμοποιείται σε λιμενικά έργα και επ' ουδενί σε περιοχές πολυσύχναστων παραλιών, σε μια περιοχή που έχει χαρακτηριστεί από το ΣΧΟΑΠ σαν ζώνη υψηλής τουριστικής ανάπτυξης. Εάν υλοποιηθεί το συγκεκριμένο έργο, θα υποβαθμίσει περιβαλλοντικά, αισθητικά και λειτουργικά την περιοχή και θα δημιουργήσει δυστυχώς μη αναστρέψιμες καταστάσεις. Προτάσσεται η άποψη ότι η συγκεκριμένη παρέμβαση είναι προσωρινή και ανατάξιμη αλλά κανείς υπέρμαχος αυτής της άποψης (πολιτικός ή υπηρεσιακός παράγων) δεν αναλαμβάνει συγκεκριμένη χρονική δέσμευση της αναταξιμότητας του έργου. Δυστυχώς για άλλη μια φορά ένα μείζον πρόβλημα της περιοχής αντιμετωπίζεται με προχειρότητα και εμβαλωματικές λύσεις, κάτι που

διαχρονικά δημιουργεί στασιμότητα και υποβάθμιση σε πολλούς τομείς της καθημερινής μας ζωής.

Κατόπιν τούτου ερωτάται ο κ. Περιφερειάρχης:

Προτίθεστε:

- Να ακυρώσετε την σχεδιαζόμενη παρέμβαση;
- Να επισπεύσετε τις διαδικασίες για την χρηματοδότηση και υλοποίηση της μελέτης του ΙΤΕ που λύνει ορθά, οριστικά και περιβαλλοντικά συμβατά το συγκεκριμένο πρόβλημα;» (Περιφερειακός Σύμβουλος Γιώργος Ζερβάκης)

• **Σεπτέμβριος 2016:** “Ο Ηλιοθερμικός Σταθμός Αθρινόλακκου μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά όχι μόνο μέσω της ηλεκτροπαραγωγής αλλά και μέσω των βοηθητικών λειτουργιών που θα προσφέρει στο σύστημα της Κρήτης. Ο Ηλιοθερμικός Σταθμός Αθρινόλακκου προσφέρει λύση με τις ελάχιστες περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε σχέση με τις εναλλακτικές και παρέχει την μέγιστη ηλεκτρική παραγωγή κατά τις περιόδους αιχμής, τόσο σε ημερήσιο επίπεδο (μεσημέρι μέχρι βράδυ) όσο και σε ετήσιο επίπεδο (καλοκαίρι)”. Αυτό διαμηνύει προς το κοινό της Κρήτης η εταιρεία NUR, η οποία με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις με την προσφυγή (αίτηση θεραπείας) τοπικών φορέων της περιοχής κατά της εγκριτικής υπουργικής απόφασης για το έργο του ηλιοθερμικού, την οποία είχαμε παραθέσει σε σχετικό μας δημοσίευμα, μας έστειλε μια αναλυτική ανακοίνωση-απάντηση.

➤ Όπως είναι ήδη γνωστό, με προεδρικό διάταγμα εγκρίθηκε το Ειδικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικής Επένδυσης (ΕΣΧΑΣΕ) «Ίτανος Γαία» στον Κάβο Σίδερο και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Ειδικού Σχεδίου. Η περιοχή χωροθέτησης του ΕΣΧΑΣΕ, εντάσσεται εξ ολοκλήρου μέσα σε προστατευόμενη περιοχή του δικτύου Natura 2000, και ειδικότερα στην Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)

GR4320006. Παράλληλα, σημαντικό τμήμα της εντάσσεται και στη Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) GR4320009. Στόχοι μας είναι:

- Να σταματήσει κάποτε αυτή η αόριστη και κατά το δοκούν μεταχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura, να αποσαφηνιστεί το καθεστώς τους και ό,τι «πρέπει να προστατευθεί» να γίνει πραγματικά «προστατευόμενο».
- Να δημιουργηθούν διαχειριστικά σχέδια και φορείς διαχείρισης σε όλες τις περιοχές του Δικτύου Natura. Η ουσιαστική εμπλοκή και συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών με σοβαρότητα και ευθύνη, θα φέρει και το μεγαλύτερο όφελος σ' αυτές τις ίδιες.

Την καταγγελία υπογράφουν οι παρακάτω φορείς:

Οικολογική Παρέμβαση Ηρακλείου,

Περιβαλλοντικός Σύλλογος Ιτάνου,

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία,

Φίλοι της Φύσης Naturefriends Greece,

Σύλλογος Προστασίας και Περίθαλψης Άγριας Ζωής ANIMA,

Περιβαλλοντικός Σύλλογος Ρεθύμνου,

Σπηλαιολογικός Όμιλος Κρήτης,

Ένωση Αγροτουρισμού Κρήτης

- Σεπτέμβριος 2016:** Η παρατεταμένη ανομβρία με μείωση έως και κατά 70% των βροχοπτώσεων στη Σητεία σύμφωνα με στοιχεία της αποκεντρωμένης διοίκησης Κρήτης και της διεύθυνσης υδάτων έχουν εξαναγκάσει την εκ περιτροπής άρδευση της περιοχής και έχουν αποδεκατίσει την ελαιοπαραγωγή. (Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης)
- Σεπτέμβριος 2016:** Οι δύο προσφυγές που είχαν κατατεθεί από 17 οικολογικούς-πολιτιστικούς φορείς, μαζί με 123 πολίτες και από την “Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού”, συζητήθηκαν χθες στο Συμβούλιο της Επικρατείας, που αναμένεται να εκδώσει την απόφασή του, υπέρ ή κατά των προσφυγών, εντός του επόμενου 3μήνου. Η υπόθεση αυτή, η αλήθεια είναι, έχει κουράσει τόσα χρόνια και έχει ανάψει “φωτιές”, διχασμούς και αντιπαραθέσεις, που αναζωπυρώθηκαν εκ νέου μετά τη νέα αυτή προσφυγή, όπως φάνηκε εξάλλου στις καλοκαιρινές αντιπαραθέσεις και στο “χαρτοπόλεμο” ανακοινώσεων μεταξύ των προσφευγόντων φορέων, αρχαιολόγων κ.τ.λ. από τη μια πλευρά, και αυτοδιοικητικών και παραγωγικών φορέων, που έχουν ταχθεί υπέρ της επένδυσης, από την άλλη... (neakriti.gr – Μπάμπης Σαββίδης)
- Σεπτέμβριος 2016:** Κομβικής σημασίας για την υπόθεση Τοπλού θα είναι η στάση που θα κρατήσει ο νέος ποιμενάρχης της περιοχής, καθώς από αυτή θα εξαρτηθούν πολλά. Οι προβλέψεις ωστόσο, σύμφωνα και με τα αποτελέσματα της έκτακτης Ιεράς Συνόδου, συγκλίνουν στο ότι η εκλογή νέου Ιεράρχη στη Μητρόπολη Ιεραπότνης και Σητείας αναμένεται να γίνει περί τα τέλη Οκτώβρη. Σημειολογικά πάντως, τραγική ειρωνεία αποτελεί το γεγονός ότι ο θάνατος του Μητροπολίτη Ιεραπότνης και Σητείας Ευγενίου, σημειώθηκε μία μέρα πριν την εκδίκαση της υπόθεσης Τοπλού. Υπενθυμίζεται ότι, πέντε μέρες πριν το Α' συμφωνητικό το 1993 μεταξύ της Μονής Τοπλού και των Άγγλων «επενδυτών», σκοτώθηκε σε μυστηριώδες τροχαίο ο τότε Μητροπολίτης Ιεραπότνης και Σητείας Φιλόθεος, ο οποίος είχε ταχθεί κατά της συμφωνίας με τους Άγγλους. Πέρασαν 10 μήνες και τέσσερις αναβολές συνόδων εκλογής, για να εκλεγεί τελικά το Νοέμβριο του 1994 Μητροπολίτης ο εκλιπών Ευγένιος, ο οποίος αρχικά ήταν επιφυλακτικός, αλλά στην πορεία έγινε ένθερμος υποστηρικτής της συμφωνίας με τους Άγγλους «επενδυτές». (neakriti.gr)
- Σεπτέμβριος 2016:** Επισκέφθηκαν τον περιφερειάρχη Κρήτης μέλη της «Επιτροπής Αγώνα κατά της Λιθορριπής» που έχει συσταθεί στη Σητεία και του

εξέθεσαν τις ενστάσεις των κατοίκων. Του παρουσίασαν μάλιστα και σειρά άλλων προτάσεων που έχουν κατατεθεί από ανεξάρτητους επιστήμονες για την επίλυση του ζητήματος με ηπιότερο τρόπο. Κυρίως παρουσιάστηκε η τεχνική γνωμοδότηση των τριών επιστημών (Αναγνώστου, Καραμπάς, Μπελιμπασάκης) που προβλέπει διαπλάτυνση της παραλίας με τοποθέτηση χαλικιού και άμμου αντί για τους ογκόλιθους, ώστε να μην αποκοπεί η χρήση της παραλίας από τους πολίτες. Με δεδομένη την απόφαση του Δήμου για δίμηνη αναστολή των εργασιών (μετά τον θόρυβο και τις αντιδράσεις που προέκυψαν) ο περιφερειάρχης Κρήτης ζήτησε να παγώσει ο όποιος σχεδιασμός και να εξεταστούν όλες οι ενδεχόμενες λύσεις. (ekriti.gr – Μάριος Διονέλλης)

- Ο Σύλλογος Εργαζομένων Ο.Τ.Α. Ν. Λασιθίου και πιο συγκεκριμένα οι εργαζόμενοι του στον Δήμο Σητείας, θεωρεί απαράδεκτη την Απόφαση του Περιφερειάρχη κ. Αρναουτάκη, να αρνηθεί την παρουσία Εκπρόσωπου από την Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Σητείας, στην επικείμενη «διεπιστημονική» συνάντηση για την αποκατάσταση της Οδικής Σύνδεσης Σητείας- Παλαικάστρου- Ζάκρου. Σαν σωματείο εργαζομένων ζητάμε
  - Την παρουσία στην αυριανή συνάντηση, τουλάχιστον του Διευθυντή της Τεχνικής υπηρεσίας του Δήμου μας,
  - Την εκπροσώπηση των πολιτικά εκλεγμένων βουλευτών Σητείας, για το θέμα της δέσμευσης υλοποίησης της Ανατολικής Παράκαμψης. (Σύλλογος Εργαζομένων Ο.Τ.Α. Ν. Λασιθίου)
- **Σεπτέμβριος 2016:** Η άμεση αποκατάσταση της στατικότητας και ασφάλειας του διαβρωμένου από τους κυματισμούς της θάλασσας οδικού τμήματος στη περιοχή «Πετρά» της επαρχιακής οδού «Σητείας-Παλαικάστρο-Βάι» με στόχο την αντιμετώπιση της ολοκληρωτικής του κατάρρευσης αποφασίστηκε σήμερα σε σύσκεψη στην Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου υπό την προεδρία του Περιφερειάρχη Σταύρου Αρναουτάκη και τη συμμετοχή της Αντιπεριφερειάρχη Λασιθίου Πελαγίας Πετράκη, του Αντιπεριφερειάρχη Κρήτης δημόσιας Υγείας Μανόλη Κλώντζα, του δημάρχου Σητείας Θεόδωρου Πατεράκη, των Περιφερειακών Συμβούλων Αντώνη Ανηψητάκη, Γιώργου Ζερβάκη, Μαρίας Βάρδα, Δημοτικών Συμβούλων επιστημονικών φορέων, τεχνικών υπηρεσιών, εκπροσώπων φορέων-πολιτών της Σητείας. Στην πολύωρη σύσκεψη όπως δήλωσε ο Περιφερειάρχης ακούστηκαν όλες οι απόψεις των συμμετεχόντων φορέων, επιστημόνων, υπηρεσιών, της Αυτοδιοίκησης πολιτών της Σητείας και τέθηκε από τον Περιφερειάρχη μια ρεαλιστική πρόταση ως συμβιβαστική λύση που να

- ικανοποιεί όλες τις πλευρές και αφορά άμεσες παρεμβάσεις στη στατικότητα του δρόμου και αποκατάσταση της παραλίας αλλά και ένας σχεδιασμός για την ανάπτυξη της περιοχής και την προώθηση του έργου της Ανατολικής παράκαμψης της Σητείας. (cretedoc.gr – δελτίο τύπου περιφέρειας Κρήτης)
- Ως κυριότερο δημοτικό χαρακτήρισε το Δημοτικό Συμβούλιο Σητείας τον ενδιαμέσο του νέου κοιμητηρίου δρόμο από Ξεροκαμάρες έως Lidl. Πλέον με τον χαρακτηρισμό του δρόμου ως κυρίαρχου δημοτικού δίδεται η δυνατότητα διαπλάτυνσης σε 10 μέτρα, φωτισμού και γενικότερα βελτίωσης του δρόμου και της κυκλοφορίας. (anatolh.com - Αντιδήμαρχος Σητείας και Πρόεδρος της Επιτροπής Ποιότητας Ζωής κ. Χαράλαμπος Λεβεντέρης)
  - **Σεπτέμβριος 2016:** Στην περίπτωση της Σητείας, ο μνημονιακός νεο-συντηρητισμός επιτίθεται και αφαιρεί υποδομές (νοσοκομείο, εφορία) για μείωση του κόστους. Προωθεί επενδύσεις οι οποίες προξενούν ανεπανόρθωτες καταστροφές στο περιβάλλον, αδιαφορώντας για τις συνέπειες (βλ. ΒΑΠΕ, ηλιοθερμικά Καρύδι και Αθερινόλακκος, διακομιστικά κέντρα νοτίου άξονα). Χαρακτηριστικό των κινητοποιήσεων αυτών, τόσο για το νοσοκομείο (Επιτροπή Αγώνα) όσο και για την παραλιακή (Ανεξάρτητη Δράση Πολιτών Ενάντια στη Λιθορριπή) είναι το ΑΚΗΔΕΜONEYΤΟ. Οι κινητοποιήσεις συγκροτούνται έξω, μακριά από τους απολιθωμένους κομματικούς μηχανισμούς και σε αντιπαράθεση με αυτούς. Στη συγκρότηση, επικοινωνία αλλά και δράση σοβαρότατο ρόλο παίζουν οι νέες τεχνολογίες (διαδίκτυο, facebook). Αυτές επιβάλλουν νέους τρόπους συγκρότησης, επικοινωνίας και μία νέα υπό διαμόρφωση ηθική διαλόγου, η οποία χρειάζεται προσοχή όταν παίρνει τη μορφή του απρόσωπου. (Ανεξάρτητη Δράση Πολιτών Ενάντια στη Λιθορριπή)
  - **Σεπτέμβριος 2016:** Από τον επόμενο μήνα, σε λίγες μέρες δηλαδή, η πτήση δεν θα πραγματοποιείται με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις διασυνδεδεμένες περιοχές και όχι μόνον- αφού σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες για το επιδοτούμενο, άγονων περιοχών δρομολόγιο οι τιμές των εισιτηρίων ήταν οικονομικές -μάλιστα πολύ πιο οικονομικές για παράδειγμα από της πτήσης Ηράκλειο- Ρόδος, ώστε και πολίτες εκτός ορίων Νομού Λασιθίου να εξυπηρετούνται μέσω Σητείας... Σύμφωνα με την πρόσκληση για διαβούλευση το δρομολόγιο Σητεία, Κάσος, Κάρπαθος, Ρόδος δεν συμπεριλαμβανόταν στο διαγωνισμό για την τετραετή ανάθεση εκτέλεσης 28 άγονων αεροπορικών δρομολογίων, που είχε δημοσιεύσει η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας.
  - Από την επόμενη σαιζόν αναμένεται η έναρξη πτήσεων τσάρτερ από τη Δανία στην περιοχή της Σητείας. Η προσπάθεια έχει ξεκινήσει αρκετό χρονικό διάστημα και,

όπως όλα δείχνουν, πλέον παίρνει σάρκα και οστά. Στο πλαίσιο της χθες την Σητεία επισκέφθηκαν δημοσιογράφοι και εκπρόσωποι τουριστικού γραφείου, που μετέβησαν σε διάφορες περιοχές, εντός της πόλης της Σητείας, στο αεροδρόμιο, το Βάι, την Μονή Τοπλού, το οινοποιείο, τον Μακρύ Γιαλού κι άλλες. Στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής, επισκέπτεται την περιοχή ένα press trip, οκτώ δημοσιογράφοι από τη Δανία και γενικότερα από όλες τις σκανδιναβικές χώρες, που απευθύνονται μέσω των περιοδικών τους σε τρία εκατομμύρια αναγνώστες. Η δημοσιογραφική αποστολή θα επισκεφθεί όλη την Ανατολική Κρήτη και κυρίως την περιοχή της Σητείας. (anatolh.com – Μαρίζα Ψαράκη)

- **Οκτώβριος 2016:** (..) Η Δανός αναφέρεται και στα σχέδια του ομίλου της Dolphin για πώληση των projects της σε Σητεία, Πλάκα και Τριόπετρα, τα οποία ωστόσο δεν εντάσσονται πλέον στις κύριες δραστηριότητές της με βάση το νέο, αναθεωρημένο πλάνο ανάπτυξης της εταιρείας. Για το πιο προχωρημένο, ως προς το αδειοδοτικό στάδιο, έργο της Σητείας ο όμιλος είχε υπογράψει μνημόνιο κατανόησης για την πώληση της συμμετοχής του, το οποίο ωστόσο δεν προχώρησε και βρίσκεται τώρα σε αναζήτηση νέων επενδυτών. Αντίστοιχα σε προχωρημένο-αδειοδοτικά- στάδιο βρίσκεται και η στρατηγική επένδυση του ομίλου της Minoan Group, ύψους 267,7 εκατ. ευρώ στη Βορειοανατολική Κρήτη, για την οποία ωστόσο εκκρεμεί μία ακόμη δικαστική απόφαση λόγω προσφυγών κατοίκων και φορέων στο Συμβούλιο της Επικρατείας. (cretedoc.gr)
- Οκτώβριος 2016: (..) Λέμε ΟΧΙ στην καταστροφή του πρωτογενούς τομέα, του τουρισμού και της υποβάθμισης του φυσικού μας περιβάλλοντος.
- Λέμε ΝΑΙ στην ανάπτυξη όλων των πρακτικών εξοικονόμησης ενέργειας.
- Λέμε ΝΑΙ στις ΑΠΕ που λύνουν προβλήματα της καθημερινότητάς μας.
- Λέμε ΝΑΙ στα ολοκληρωμένα σχέδια διαχείρισης ορεινών και ημιορεινών όγκων με στόχο την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας, στήριξη της τοπικής παραγωγής, για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Για όλα τα παραπάνω ζητάμε:

- Να ακυρωθούν όλες οι άδειες παραγωγής και εγκατάστασης βιομηχανικών ΑΠΕ που έχουν εκδοθεί χωρίς προηγούμενο εθνικό ενεργειακό σχεδιασμό.

- Να αλλάξει το νομικό πλαίσιο που διέπει αυτή τη διαδικασία καταστροφής του τόπου μας και καταπάτησης πατρογονικών περιουσιών εν αγνοία των τοπικών κοινωνιών.
- Σας κάνουμε γνωστό ότι δεν επιθυμούμε και δεν θα επιτρέψουμε την εγκατάσταση αιολικών και άλλων μορφών ΑΠΕ στην περιοχή μας, δεν θα βάλουμε σε περιπέτειες τον τόπο μας και δεν θα ακυρώσουμε την όποια αναπτυξιακή πορεία σχεδιάζουμε γι' αυτόν. Θέλουμε την περιοχή μας καθαρή από βιομηχανικές εγκαταστάσεις για να έχουμε μια στοιχειώδη ποιότητα ζωής και όραμα για το μέλλον μας. Χωρίς το φυσικό περιβάλλον των βουνών της, η Σητεία θα είναι ένα άδειο κέλυφος, ένας τόπος χωρίς ψυχή.
- Το ψήφισμα έχουν ήδη υπογράψει πρόεδροι κοινοτήτων, φορείς και εκατοντάδες πολίτες και η συγκέντρωση υπογραφών συνεχίζεται. (cretalive.gr/crete/mazeyoyn-yprografes-kata-ton-ape-sta-oreina-ths-shteias)
- **Νοέμβριος 2016:** Αντιδράσεις και προβληματισμό για το κατά πόσο γίνονται σεβαστές οι απόψεις των τοπικών κοινωνιών προκαλεί η έλευση του νέου υβριδικού έργου της ΤΕΡΝΑ στην Κρήτη. Το έργο που περιλαμβάνει δύο υποέργα παραγωγής ενέργειας στη Σητεία και στο Ρέθυμνο έρχεται τις επόμενες ημέρες μόνο προς γνωμοδότηση (και όχι προς έγκριση) στο Περιφερειακό Συμβούλιο και τα κατά τόπους Δημοτικά Συμβούλια. Το αιολικό κομμάτι του έργου προβλέπει την εγκατάσταση 27 ανεμογεννητριών, συνολικής ισχύος 81 MW στον ορεινό όγκο της Σιτάνου - Κατσιδωνίου - Καρυδίου – Ζάκρου Σητείας. Το ύψος των ανεμογεννητριών θα είναι 125 μέτρα και η διάμετρος του ρότορα κάθε μίας 112 μέτρα. (ekriti.gr – Μάριος Διονέλλης)
- **Νοέμβριος 2016:** (..) Σύμφωνα με τη σχετική ανακοίνωση: "Στη συνάντηση παρευρέθη πλήθος κόσμου και έγινε λεπτομερής παρουσίαση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου. Από την παρουσίαση του έργου και την αναλυτική συζήτηση που ακολούθησε διαπιστώθηκαν τα παρακάτω:
  - Δεν υπάρχει ακόμα οριστικό χωροταξικό σχέδιο για την Κρήτη και ιδιαίτερα για τις ΑΠΕ.
  - Ο δήμος Σητείας είναι κορεσμένος από έργα ΑΠΕ και ιδιαίτερα αιολικά.
  - Η δημιουργία του αιολικού και των συνοδών έργων, υποβαθμίζει ιδιαίτερα την περιοχή .
  - Η επέμβαση στην μορφολογία του τοπίου θα είναι υπέρμετρα μεγάλη και μη αναστρέψιμη.
  - Το φυσικό περιβάλλον καταστρέφεται με τσιμέντωση παραγωγικής γης, διάνοιξη πολλών χιλιομέτρων νέων δρόμων σε παρθένες περιοχές, εκβραχισμούς

πετρωμάτων που αποτελούν κομμάτια της γεωλογικής μας κληρονομιάς και αλλαγή της κατεύθυνσης των επιφανειακών υδρορροών που εμπλουτίζουν τους υπόγειους υδροφορείς της περιοχής.

-Το Γεωπάρκο Σητείας, που η καρδιά του είναι τα χωριά του ορεινού όγκου, θα ισοπεδωθεί.

-Μείωση εσόδων στην τοπική κοινωνία και θέσεων εργασίας από τουρισμό.

-Οικονομικές επιπτώσεις στην μελισσοκομία και στην κτηνοτροφία.

- Σοβαρές επιπτώσεις στην χλωρίδα και κυρίως στην ορνιθοπανίδα της περιοχής.

-Καταπάτηση χιλιάδων στρεμμάτων ιδιωτικών εκτάσεων μέσω του χαρακτηρισμού τους ως χορτολιβαδικές η δασικές.

-Δεν απεικονίζονται στη Μ.Π.Ε. όλα τα σπουδαία και με αρχαιολογική αξία σπήλαια της περιοχής και δεν σημειώνονται οι επιπτώσεις της κατασκευής του έργου σε αυτά, στον οικισμό του χωριού Σίτανος και των γύρω χωριών.

-Δεν λαμβάνονται υπόψη οι υπό κήρυξη παραδοσιακοί οικισμοί Σίτανος Σανδάλι, Κατσιδώνι, Καρύδι.

-Δεν λαμβάνονται υπόψη οι μη οριοθετημένοι αρχαιολογικοί χώροι.

-Η οπτική ρύπανση θα είναι μεγάλη από σημεία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

-Η σχεδιαζόμενη επένδυση ακυρώνει κάθε άλλη εναλλακτική πρόταση ανάπτυξης της περιοχής.

Αποφασίσθηκαν ομόφωνα τα εξής:

1)Να ζητηθεί από το Δήμο Σητείας η αρνητική γνωμοδότηση επί της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου.

2)Να ζητηθεί από την επιτροπή περιβάλλοντος της Περιφέρειας Κρήτης η απόρριψη της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου.

3)Να αποκλειστεί κάθε προσπάθεια εγκατάστασης βιομηχανικού τύπου ΑΠΕ στην ήδη επιβαρυνόμενη από αιολικά και φωτοβολταϊκά έργα ,περιοχή.

4)Να ληφθούν άμεσα μέτρα για την προστασία των οικισμών , του τοπίου και των μνημείων της περιοχής και γενικά της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς". (cretalive.gr/crete/enteinontai-oi-antidraseis-gia-ton-ybridiko-stathmo)

Γ. ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΗΤΕΙΑΣ

	ΕΓΓΡΑΦΕΣ	ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
2002	126	37
2003	115	40
2004	107	50
2005	104	32
2006	106	29
2007	164	42
2008	148	56
2009	100	52
2010	160	88
2011	87	98
2012	76	138
2013	57	44
έως 23/09/2013		

*Τα παραπάνω στοιχεία έχουν εξαχθεί βάση της ημερομηνίας εγγραφής και διαγραφής στα μητρώα του Επιμελητηρίου Λασιθίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αριανούτσου, Μ. (1999), «Οικολογικά συστήματα», στο Αριανούτσου, Μ., Γεωργίου, Κ., Δημητρακόπουλος, Α., Καρτάλης, Κ., Παναγιωτίδης, Π., Σταματόπουλος, Κ., *Εισαγωγή στο Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον: Το Φυσικό Περιβάλλον*, σελ. 17-73, Πάτρα, ΕΑΠ.

Αυγούστογλου, Π., (1996), *Βιώσιμη Ανάπτυξη*, ΕΚΔΔ, ΕΣΔΔ, Αθήνα.

«Αφιέρωμα: Ο νέος Οικιστικός Νόμος», *Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ*, τεύχος 1961/ 30-1-1997, σελ. 38-94.

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. (Κυρανάκης, Σ., Μαυράκη, Μ., Μητσοπούλου, Χ., Μπιθαρά, Π., Φίλοπούλου, Μ, Μετ.). Αθήνα: Μεταίχμιο

Δεκλερής, Μ. (1996). *Ο Δωδεκάδελτος του Περιβάλλοντος: Εγκόλπιο Βιωσίμου Αναπτύξεως*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2002. «Ανακοίνωση της επιτροπής στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την οικονομική και κοινωνική επιτροπή των περιφερειών: Προς μια παγκόσμια σύμπραξη για την αειφόρο ανάπτυξη».

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). *Πιο έξυπνα και πιο καθαρά: Βιώσιμη ανάπτυξη και παραγωγή. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Ζαϊμάκης, Γ. (2011). *Κοινωνική εργασία και τοπικές επικοινωνίες*. Αθήνα: Πλέθρον.

Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*.
Αθήνα Κριτική.

Μαραβέγιας, Ν. & Τουλούρης, Ε. (2009). «3ο Συνέδριο Διοικητικών Επιστημών: Τοπική Διακυβέρνηση & Αειφόρος Ανάπτυξη».

Mishler, E.G. (1996). *Συνέντευξη έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μπονίδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας: Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Οικονομίδης, Δ. (1999). *Οδηγός Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης*. Αθήνα: ΥΠΕΘΟ/ΥΠΕΧΩΔΕ.

Παπαγεωργίου Γ. (2004). *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Παπαϊωάννου, Μ. & Μαυροειδής, Η. (2005). *Βιώσιμη Ανάπτυξη: Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Εξελίξεις και προοπτικές*. Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ

Πράσινη και Αειφόρος Ανάπτυξη Ευρωπαϊκή Ένωση & Ελλάδα. (2010). Value Del.

Τάχος, Α. (2006), *Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος*, Σάκουλας, Θεσσαλονίκη.

Τσαμπούκου – Σκάναβη, Κ. (2004), *Περιβάλλον και Κοινωνία: Μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

ΥΠΕΧΩΔΕ (2000), *Έκθεση Γενικού Πλαισίου Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης*, Αθήνα.

ΥΠΕΧΩΔΕ (2002). «*Η Ελληνική Στρατηγική προς την Βιώσιμη Ανάπτυξη*» Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ.

Φίλιας, Β. (1993). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.

Φλογαΐτη, Ε. (2011), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την αειφορία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Agenda 21. (1992). *UN Konferenz Umwelt und Entwicklung*. Rio de Janeiro
- Antaki, C. & Rapley, M. (1996). “‘Quality of life’ talk: The liberal paradox of psychological testing’, *Discourse and Society*, 7, 293-316.
- Baker, S. (2007). Sustainable development as symbolic commitment: Declaratory politics and the seductive appeal of ecological modernization in the European Union, *Environmental Politics*, 16:2, 297-317.
- Baker, S., Kousis, M., Richardson, D., & Young, S. (1997). The theory and practice of sustainable development in EU perspective. *The Politics of Sustainable Development. Theory, Policy and Practice within the European Union*, 1-40.
- Barbier, E.B. (2010). Global Governance: The G20 and a Global Green New Deal, *Economics: The Open –Access, Open- Assessment E-Journal*, 4, 1-35.
- Blanc, D. (2001). Special issue on green economy and sustainable development, *Natural Resources Forum*, 35, 151–154.
- Bujanowicz-Haraś, B., Janulewicz, P., Nowak, A., & Krukowski, A. (2015). Evaluation of Sustainable Development in the Member States of the European Union Ocena poziomu zrównoważenia rozwoju krajów Unii Europejskiej. *PROBLEMY EKOROZWOJU*, 10(2), 71-78.
- Ciegis, R., & Streimikiene, D. (2005). Integration of Sustainable Development Indicators into Sustainable Development Programmes. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* (2), 7-12.

Council of the European Union (2000) "Presidency Conclusions: Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000", N.100/1/00/24 March 2000, Brussels

Council of the European Union (2003) "Presidency Conclusions: Brussels European Council, 20 and 21 March 2003", SN. 100/03, Brussels

Creswell, J., W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage.

Davidson, K. (2011). A Typology to Categorize the Ideologies of Actors in the Sustainable Development Debate, *Sustainable Development*.

Denscombe, Martyn (2010)(4th ed). *The good research guide for small scale social research projects*. Maidenhead: Open University Press McGraw Hill

Denzin N K and Lincoln Y. S. (eds). (1994). Introduction: Entering the field of qualitative research. In N. K. Denzin N K & Y. S. Lincoln (eds), *Handbook of Qualitative Research*, pp. 1-17. London: Sage.

European Commission (2002) "A European Union strategy for sustainable development", European Communities, Belgium.

Filipovic, M., & Despotovi, D. (2015). Analysis Of Sustainable Competitiveness Of European Countries In 2013 (No. 2014-04). *Ekonomika* "Society of Economists, Niš (Serbia).

George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. MIT Press.

Giddings, B., Hopwood, B., & O'Brien, G. (2002). Environment, economy and society: fitting them together into sustainable development. *Sustainable development*, 10(4), 187-196.

Giving, L. M. (2008) (ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, Los Angeles: Sage.

Haughton G. (1999). Environmental justice and the sustainable city. *Journal of Planning Education and Research* **18**(3): 233–243.

Holdgate, M. W. (1993). The sustainable use of tropical coastal resources – a key conservation issue. *AMBIO* (22), 481-482.

Kütting, G. (2012). Nature Conservation Law in Context: The Limited Influence of European Union and Greek Designations on the Future of Cavo Sidero, Crete, *Journal of International Wildlife Law & Policy*, 15:1, 60-79.

Lee, K. (2000). Global Sustainable Development: Its Intellectual and Historical Roots. In *Global Sustainable Development in the 21st Century*. Lee K, Holland A, McNeill D (eds). Edinburgh: Edinburgh University Press.

Lekakis, J. & Kousis, M. (2013). Economic Crisis and the Environment: European Challenges, *Perspectives on Europe*, 43:1, 46-52.

Lekakis, J. & Kousis, M. (2013). Economic Crisis, Troika and the Environment in Greece, *South European Society and Politics*.

Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works (2002) "Johannesburg Summit 2002. Country Profile - Greece", *Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works*, Athens.

Ministry for the Environment, Physical Planning and Public Works (2004). "Activity Plan 2004-2006 of the Mediterranean Component of the EU Water Initiative (MED EUWI), Athens.

Nachhaltigkeit K. (1998). Vom Leitbild zur Umsetzung. Technical report, Deutscher Bundestag, Enquete-Kommission Schutz des Menschen und der Umwelt des 13. Deutschen Bundestages, Berlin, 1998.

Norton, B. (2007). Ethics and sustainable development: an adaptive approach to environmental choice. Eds. Atkinson, G., Dietz, S., & Neumayer, E. *Handbook of sustainable development*. Cheltenham, 27-44.

Parker, K. (1993) Economics, sustainable growth, and community. *Environmental Values* (2), 233-245.

Pearce D., Markandya A., Barbier E.B. (1989). *Blueprint for a green economy*, London: Earthscan Publ. Ltd.

Petkeviciute, N., & Svirskaitė, I. (2001). Ekonominis vystymasis ir žmogaus socialinė raida. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai(17).

Pirages, D. C. (1977). *A social design for sustainable growth. In: The Sustainable Society.*
New York: Implications for Limited Growth.

Sachs, W. (2001) Das Kyoto-Protokoll: Lohnt sich seine Rettung? *Blaetter für deutsche und international, Politik*, 847-857. Bonn: Blätter Verlagsgesellschaft mbh.
Available: <http://www.blaetter.de> Juli 2001.

Smith, J.K. (1990). *The nature of social and educational inquiry: empiricism versus interpretation.* Norwood, NJ: Ablex.

Smith, S. (1995). Ecologically sustainable development:integrating economics, ecology, and law. *Willamette LawRev.*, 31(1): 261-272

Stake, R.E. (2006), *Multiple Case Study Analysis*, New York & London: The Guildford Press.

Sustainable Development – The UK Strategy. (1994). DoE/HMSO.

United Nations. (2011). Shanghai Manual-A guide for sustainable urban development in the 21st century.

Wiltrud Terlau and Darya Hirsch, Sustainable Consumption and the Attitude-Behaviour-Gap Phenomenon - Causes and Measurements towards a Sustainable Development, *Int. J. Food System Dynamics* 6 (3), 2015, 159-174

Weitzman, M. L. (1997). Sustainability and technical progress. *Scandinavian Journal of Economics*, 99(1), 1-13.

Woods, P. (2005). *Inside schools. Ethnography in Education Research*. London: Routledge.

World Development Report (1992). New York: Oxford University Press (for the World Bank).

Yigitcanlar, T., & Dizdaroglu, D. (2015). Ecological approaches in planning for sustainable cities: A review of the literature. *Global Journal of Environmental Science and Management*, 1(2), 159-188.

Yin, R.K. (2003). 'Case study research design and method'. *Applied Social Research Methods Series 5*. Newbury Park: Sage

*ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- anatolh.com
- candianews.gr
- cretedoc.gr
- ert.gr
- europa.eu
- ekriti.gr
- imf.org/external/index.htm
- metaforespess.gr
- neakriti.gr
- oikotrives.wordpress.com
- oecd.org
- sitia.gr
- sitia-geopark.gr
- sitiapress.gr
- unep.org
- wri.org
- wwf.gr

*Όλες οι ηλεκτρονικές πηγές επαληθεύθηκαν εκ νέου στις 13/11/2016. Με την αναζήτηση τμήματος του κειμένου συν βασική διεύθυνση και συγγραφέα, όπου αναφέρεται, διασφαλίζεται περισσότερο η προσπελασιμότητά τους και στο μέλλον από τυχόν μεταφορτώσεις και παρά της εγκατάλειψης ή τροποποίησης των αρχικών συνδέσμων.